

WATERSCHAPSPIEGEL 2010

Waterschappen onderling vergeleken

WATERSCHAPSSPIEGEL 2010

Waterschappen onderling vergeleken

VOORWOORD

Ik moet nog zoveel leren / Durf jij¹

Waterschappen zijn een overheid, een functionele overheid. Hoewel we graag bedrijfsmatig werken, zijn we geen onderneming. We hebben geen klanten en zijn niet onderworpen aan marktwerking.

Daarom hebben we andere mechanismen nodig om te bewaken dat we doelmatig en doeltreffend werken. Bij gebrek aan marktwerking is het instrument benchmarken daarbij onmisbaar. Door met elkaar te vergelijken, kunnen we leren en verbeteren. Dat leren en verbeteren is het centrale doel van deze vergelijkingsrapportage 2010.

Benchmarken is niet makkelijk. Er zijn veel vragen te stellen. Vergelijken we de goede zaken? Vergelijken we geen appels met peren? Kost het niet veel geld, tijd en capaciteit? Wordt het niet tegen ons gebruikt?

Op zichzelf terechte vragen. Het zijn vragen die kunnen helpen de kwaliteit en effectiviteit van een volgende benchmark te verbeteren. Het bestuur van de Unie van Waterschappen staat daar uiteraard voor open.

De vragen mogen er echter niet toe leiden nu geen vergelijkingen te maken. Of er nu niet van te leren. Er is immers nog zoveel te leren. Dat geldt voor alle waterschappen, geen enkele uitgezonderd.

Ik ben er trots op dat alle waterschappen meedoen aan deze vergelijking. Veel mensen hebben tijd en energie gestoken in deze vergelijking. Het resultaat mag er zijn. Daar hoeven we niet bescheiden over te doen. Doordat alle waterschappen meedoen, kunnen we over de volle breedte van elkaar leren. En daar kunnen ook andere sectoren weer van leren. De vergelijking heeft een extra dimensie gekregen omdat het de tweede vergelijking in deze vorm is. Daardoor zijn er waardevolle vergelijkingen in de tijd mogelijk.

Ik daag alle bestuurders, managers en medewerkers van waterschappen uit om daadwerkelijk met deze vergelijkingsrapportage aan de slag te gaan. Laat u inspireren. Kijk waar andere waterschappen het op onderdelen beter doen. Ga met die waterschappen in gesprek. Formuleer concrete verbeteracties, met namen en rugnummers. Wees kritisch, maar zoek niet alleen naar 'fouten'. Erken successen en vier die ook. Maar bovenal: durf te leren.

Huib Hieltjes

Bestuurslid Unie van Waterschappen

¹ Titels van twee liederen, prachtig gezongen door Ellen ten Damme en ritmisch geschreven door IJla Leonard Pfeijffer

RESULTATEN EN AMBITIES

Voor u ligt *Waterschapsspiegel 2010* de tweede landelijke vergelijkingsrapportage van de waterschappen. Hiermee doen de waterschappen collectief verslag van de resultaten die zij in de afgelopen twee jaar hebben bereikt. Ook wordt aangegeven welke uitdagingen de waterschappen in de komende jaren wachten. Want in een laaggelegen delta die voor het grootste gedeelte kunstmatig veilig en droog gehouden moet worden, is het werk nooit af. De huidige klimaatverandering betekent nog weer nieuwe uitdagingen.

Resultaten en ambities in het kort

De waterschappen laten zien welke prestaties zij in 2007-2009 hebben geleverd en welke ambities zij hebben.

Bescherming tegen water

Ondanks de grote toename van het aantal kilometer te toetsen primaire waterkeringen liggen de waterschappen op schema. In het vierde jaar van de toetsperiode van vijf jaar is inmiddels 78% van alle keringen getoetst. De ambitie is om alle primaire keringen binnen de gestelde termijn te toetsen. Hiermee kan tijdig begonnen aan de volgende stap, het op het juiste beschermingsniveau brengen van de primaire keringen.

Waterbeheer

De waterschappen hebben een grote vooruitgang geboekt bij het bestrijden van onaanvaardbare wateroverlast. Bijna 99% van het gebied voldoet aan de normen. De waterschappen gaan in het zelfde tempo door met het beperken van de wateroverlast, zodat in 2015 100% van ons land aan de normen voldoet.

Kwaliteit oppervlaktewater

Het aantal meetpunten waar wordt voldaan aan de chemische waterkwaliteit is in 2008 en 2009 aanmerkelijk toegenomen, maar de ambitie van de waterschappen ligt hoger. Het terugdringen van schadelijke stoffen in het oppervlaktewater blijft een zaak van lange adem. Waterschappen kunnen zelf wel stappen zetten, maar hebben slechts beperkt invloed op de vervuilingbronnen.

Afvalwater zuiveren

Sinds 2007 hebben waterschappen in samenwerking met de gemeenten € 75 miljoen bespaard op investeringen in de afvalwaterketen. De waterschappen willen de samenwerking verder versterken en streven naar een forse reductie in de kosten van de afvalwaterketen. Door intensivering van de samenwerking met de gemeenten willen de waterschappen vanaf 2020 jaarlijks € 380 miljoen in de afvalwaterketen gezamenlijk besparen.

Financiën

Ondanks de noodzakelijke forse investeringen weten de waterschappen de kostenstijging voor de burgers te beperken. Bijvoorbeeld door het verlagen van de kosten om belasting te innen, de zogenoemde perceptiekosten. Zowel op korte als lange termijn zien de waterschappen nog steeds kansen. Voorbeelden zijn de eerdere genoemde samenwerking met de gemeenten, fusies van waterschappen, meer gezamenlijk inkopen en over gaan op een systeem van shared services.

Klantgerichtheid

Er is sinds 2007 een duidelijke versnelling in het afhandelen van vergunningsaanvragen. Het percentage 'tijdig afgehandeld' gaat richting de 90%. De waterschappen zien echter nog ruimte voor verbetering. Ook het afhandelen van bezwaren tegen de belastingaanslag heeft een hoog percentage 'tijdig afgehandeld'. Gesteund door de halvering van de wettelijke afhandelingstermijn per 1 januari 2010, willen de waterschappen de afhandelingstermijn van de bezwaren nog verder bekorten.

Met *Waterschapsspiegel 2010* wordt een beeld gegeven van de prestaties van de waterschappen in de afgelopen twee jaar. Dit maakt het niet alleen mogelijk om belangrijke successen te signaleren, maar ook om punten te benoemen waar de komende jaren een tandje moet worden bijgezet. Waterschapsspiegel houdt de waterschappen een spiegel voor. Waterschappen kunnen hiermee hun prestaties vergelijken met het branchegemiddelde en andere waterschappen.

INHOUD

Waterschapsspiegel 2010	1
Voorwoord	3
Resultaten en ambities	5
1 Inleiding	9
1.1 Waterschappen	9
1.2 Waterschapsspiegel en bedrijfsvergelijkingen	9
1.3 Leeswijzer	10
2 Water keren	11
2.1 Beleidsontwikkelingen	11
2.2 Primaire waterkeringen	12
2.3 Regionale keringen	14
2.4 Kosten aanleg en beheer waterkeringen	14
3 Zorgen voor voldoende water	15
3.1 Beleidsontwikkelingen	15
3.2 Peilbeheer op orde	15
3.3 Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime bepalen	16
3.4 Grondwater beheren	16
3.5 Wateroverlast voorkomen	16
3.6 Kosten inrichting en beheer watersysteem	18
4 Beheren waterkwaliteit	19
4.1 Beleidsontwikkelingen	19
4.2 Waterkwaliteit verbeteren	19
4.3 Chemische doelen uit de KRW realiseren: prioritair stoffen	21
4.4 Ecologische doelen uit de KRW realiseren	21
4.5 Zwemwaterkwaliteit	22
5 Afvalwater zuiveren	23
5.1 Beleidsontwikkelingen	23
5.2 Prestaties rioolwaterzuivering	24
5.3 Optimaliseren van de afvalwaterketen: status kostenbesparingen	26
5.4 Afvalwaterakkoorden en waterplannen	26
5.5 Voldoen aan de afnameverplichting	27
6 Financiën	29
6.1 Investerings in de perioden 2007-2009 en 2010-2013	29
6.2 Waarvoor maken de waterschappen hun kosten?	31
6.3 Belastingdruk in 2009 en in 2010	32
6.4 Totale belastingopbrengsten in 2009, 2010 en 2013	34
6.5 Omvang en inzet van reserves	34
6.6 Perceptiekosten	35
7 Klantgericht diensten verlenen	37
7.1 Klanttevredenheid zuiveringsbeheer	37
7.2 Digitaal diensten verlenen	37
7.3 Vergunningen, bezwaarschriften en klachten tijdig afhandelen	39
8 Maatschappelijk verantwoord ondernemen	43
8.1 Duurzaamheid	43
8.2 Energieverbruik	44
8.3 Integriteit	45
8.4 Inkopen en aanbesteden	45
8.5 Voldoen aan regelgeving, rechtmatigheid	47
8.6 Internationale samenwerking	47
Bijlage 1 Algemene kenmerken van de waterschappen	50
Bijlage 2 Financiële achtergrondinformatie	54

1. INLEIDING

Voor u ligt *Waterschapsspiegel 2010* de tweede landelijke vergelijkingsrapportage van de waterschappen. Hiermee doen de waterschappen collectief verslag van de resultaten die zij in de afgelopen twee jaar hebben bereikt. Ook wordt aangegeven welke uitdagingen de waterschappen in de komende jaren wachten.

De vergelijkingsrapportage *Waterschapsspiegel 2010* heeft als doel de leden van de algemene en dagelijkse besturen inzicht te geven in de prestaties van het eigen waterschap in relatie tot het gemiddelde van de branche en de prestaties van andere waterschappen. Deze doelstelling sluit aan bij twee belangrijke aspecten van de Waterschapswet, namelijk vergroten van de transparantie en versterking van de rol van het algemeen bestuur en de vertegenwoordigers in de waterschappen.

Op basis van de vergelijkingsrapportage is een verkorte rapportage opgesteld, *Waterschapspeil 2010. Landelijke trends en ontwikkelingen*. Met de rapportage *Waterschapspeil 2010* presenteren de waterschappen de prestaties van de branche als geheel. *Waterschapspeil 2010* is aangeboden aan de relaties en partners van de waterschappen, zoals de leden van de Eerste en Tweede Kamer, ministeries, koepelorganisaties en provincies.

Ook in de toekomst zullen de waterschappen u blijven informeren met *Waterschapspeil* en *Waterschapsspiegel*. Op basis van een evaluatie zal *Waterschapspeil* verder verbeterd worden. Een aandachtspunt bij de doorontwikkeling is het onderling nog beter vergelijkbaar maken van de gegevens.

1.1 Waterschappen

Het waterschap is een overheidslichaam met een, eigen gekozen bestuur dat uitsluitend taken op het terrein van de waterstaatszorg vervult. Dit is een wezenlijk verschil met andere overheden. Het Rijk, provincies en gemeenten hebben in principe een onbeperkt takenpakket.

Waterschappen zijn op regionaal en lokaal niveau verantwoordelijk voor de waterstaatszorg. De waterstaatszorg bestaat uit de volgende drie taken:

Water keren

De bescherming van ons land tegen overstromingen is letterlijk en figuurlijk van levensbelang. Tweederde deel van ons land zou regelmatig overstroomd als er geen duinen en waterkeringen zouden zijn die beschermen tegen stormvloed van zee en hoog water van de rivieren. In dit gebied wonen ruim 12 miljoen mensen, ligt € 2.000 miljard aan beschermde waarde, en wordt 80% van ons nationaal inkomen verdiend. Het zijn de waterschappen die de dijken en duingebieden nauwgezet onderhouden.

Voldoende water

Naast het beschermen tegen overstromingen hebben de waterschappen de taak om de hoeveelheid water te reguleren. Het gaat hierbij om het voorkomen van wateroverlast, bijvoorbeeld bij extreme regenval, of het aanvoeren van water in droge perioden.

Schoon water

De waterschappen zijn verantwoordelijk voor het zuiveren van huishoudelijk en industrieel afvalwater. Deze taak vergt vanwege de aanleg en beheer van kostbare rioolwaterzuiveringsinstallaties en persleidingen een stevig bestuurlijk en financieel draagvlak. Daarnaast zorgen de waterschappen ervoor dat het oppervlaktewater schoon is, dat de natuur een kans krijgt en dat mensen op en langs het water kunnen recreëren.

Het verzorgen van voldoende water en het streven naar schoon oppervlaktewater maken deel uit van dezelfde keten, het zogenoemde watersysteembeheer. Doordat de verantwoordelijkheid voor het beheer van deze keten bij één partij ligt, kunnen de waterschappen een goede waterkwaliteit en kwantiteit waarborgen.

1.2 Waterschapsspiegel en bedrijfsvergelijkingen

In *Waterschapsspiegel 2010* komen in de eerste plaats de taken van de waterschappen aan de orde. Het bieden van veiligheid tegen overstromingen, zuiveringsbeheer en de taken in het kader van het watersysteembeheer. Daarnaast gaat de vergelijking in op de investeringen, kosten en inkomsten van de waterschappen, de kwaliteit van de dienstverlening en diverse aspecten op het terrein van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Bedrijfsvergelijkingen

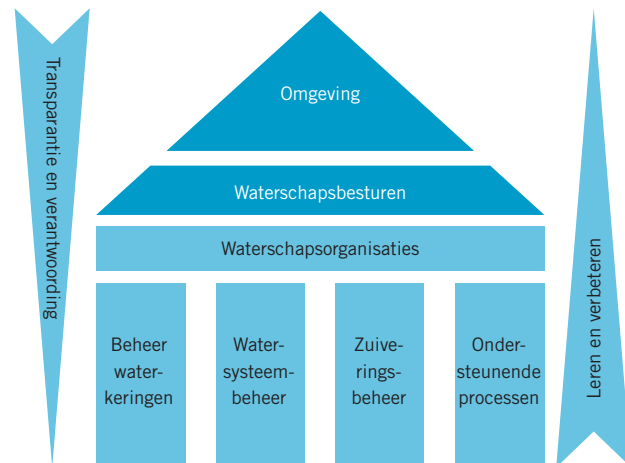
Door middel van bedrijfsvergelijkingen zetten waterschappen hun beleidseffecten, prestaties, kosten en tarieven tegen elkaar af, en geven zij belangstellenden inzicht in deze aspecten. Daarmee zijn bedrijfsvergelijkingen bij uitstek instrumenten ter verbetering van de bedrijfsvoering en de transparantie. Zo krijgen de waterschappen meer inzicht in hun functioneren en de kosten van hun werk. Bovendien leggen de waterschappen zo verantwoording af. Dat stelt hen in staat hun bedrijfsvoering te verbeteren. Daarnaast bieden de waterschappen met hun bedrijfsvergelijkingen een hoge mate van transparantie op verschillende niveaus: internationaal, landelijk en regionaal.

De waterschappen en de Unie van Waterschappen hebben een lange traditie wat betreft het doen van bedrijfsvergelijkingen. Twintig jaar geleden werden al de eerste bedrijfsvergelijkingen opgesteld. Kenmerkend is dat deelnemen aan de bedrijfsvergelijkingen op vrijwillige basis plaatsvindt en dat de deelnamegraad hoog is.

Een bedrijfsvergelijking staat nooit op zichzelf, maar is altijd gekoppeld aan een bepaald doel en aan een bepaalde doelgroep. Figuur 1.1 'Huis van de bedrijfsvergelijkingen' geeft een beeld van de doelgroepen en de doelstellingen van de bedrijfsvergelijkingen, zoals ontwikkeld door de waterschappen.

Waterschapsspiegel 2010 en *Waterschapspeil 2010* vormen samen de driehoek in deze figuur. Het onderste deel van de driehoek bestaat uit *Waterschapsspiegel 2010*, terwijl het dak van het huis door *Waterschapspeil 2010* wordt gevormd. *Waterschapsspiegel 2010* en *Waterschapspeil 2010* hebben als doel het geven van transparantie en afleggen van verantwoording. Daarnaast zijn er momenteel meerdere bedrijfsvergelijkingen die specifiek gericht zijn op het zuiveringsbeheer, watersysteembeheer en de zorg voor de waterkeringen. Deze vergelijkingen, die de pijlers zijn onder *Waterschapsspiegel 2010*, zijn vooral gericht op het van elkaar leren en het verbeteren van de werkprocessen. De bedrijfsvergelijkingen zijn dan ook bij uitstek instrumenten om verschillen in prestaties tussen waterschappen nader te analyseren en waar nodig om te zetten in verbeteractiviteiten.

Fig. 1.2.1 Huis van de bedrijfsvergelijkingen

Totstandkoming Waterschapsspiegel 2010

Waterschapsspiegel 2010 is een verdere doorontwikkeling van *Waterschapspeil 2009* en de daarop volgende evaluatie van deze rapportage. De basis van *Waterschapsspiegel 2010* zijn de gegevens over de prestaties van de waterschappen over 2009, zoals gevalideerd en aangeleverd door de waterschappen. Waar mogelijk en relevant zijn er trends geschetst en/of vergelijkingen gemaakt met de gegevens uit 2007.

1.3 Leeswijzer

In de hoofdstukken 2 tot en met 5 van deze rapportage leest u wat de waterschappen in de periode 2007-2009 hebben gerealiseerd op hun taken. Hoofdstuk 6 geeft u inzicht in de financiële ontwikkelingen. In hoofdstuk 7 vindt u cijfers over de dienstverlening aan de belanghebbenden van de waterschappen. En in het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 8, zijn verschillende onderwerpen op het gebied van 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen' benoemd. In de bijlagen is de basisinformatie over de waterschappen opgenomen. In bijlage 1 de algemene kenmerken, van politieke samenstelling tot de geografische gesteldheid. In bijlage 2 de financiële achtergrondgegevens. Op het uitklapbare deel van de achterzijde van dit rapport de kaart van Nederland met alle waterschappen, inclusief de in deze rapportage gebruikte afkortingen. De grafieken zijn gerangschikt op alfabet zonder rekening te houden met het voorvoegsel 'Waterschap' of 'Hoogheemraadschap'. Dit om de afleesbaarheid van de grafieken te bevorderen.

Ontbrekende scores in de figuren zijn op de volgende manier zichtbaar gemaakt:

- Als het betreffende waterschap de gegevens niet of onvolledig heeft aangeleverd, bijvoorbeeld omdat de vraagstelling niet aansloot bij de eigen definities of de gehanteerde methodiek, is er geen score vermeld of is het waterschap wit gekleurd in de landkaart;
- Als het waterschap op een bepaald aspect 'een 0 scoort', is er bij het waterschap een * vermeld;
- Als het betreffende thema voor een waterschap niet van toepassing is, staat er achter de naam van het waterschap **.

2. WATER KEREN

Het veiligheidsbeleid in Nederland op het gebied van water richt zich op preventie, oftewel op de bescherming tegen overstromingen door middel van waterkeringen. Voor Nederland is dit een belangrijke taak, omdat tweederde deel van ons land regelmatig zou overstromen als er geen duinen en waterkeringen zouden zijn die beschermen tegen stormvloed van zee en hoog water van de rivieren. In dit gebied wonen ruim 12 miljoen mensen, ligt € 2.000 miljard aan beschermd waarde en wordt 80% van ons nationaal inkomen verdiend.

Waterschappen hebben het grootste deel van de waterkeringen in Nederland in hun beheer², en zorgen daarmee in belangrijke mate voor veiligheid en bescherming tegen het water. We onderscheiden primaire en regionale keringen. Primaire waterkeringen beschermen ons land tegen het water van de zee, de grote rivieren en het IJssel- en Markermeer. Regionale waterkeringen zijn bijvoorbeeld boezemkaden, dijken langs kanalen en kleine rivieren, compartimenteringsdijken en zomerkaden, die vooral zijn bedoeld om wateroverlast van regionale wateren te voorkomen.

Voordat op de prestaties van de waterschappen op het gebied van preventie tegen overstromingen wordt ingegaan, worden enkele ontwikkelingen belicht die in de toekomst invloed hebben op deze taak.

2.1 Beleidsontwikkelingen

Ontwikkelingen als zeespiegelrijzing, bodemdaling, groei van de bevolking en toenemende economische waarde hebben geleid tot het besef dat preventie alleen niet meer volstaat. Het huidige beleid, Waterveiligheid 21ste eeuw, gaat daarom ook uit van 'meerlaagsveiligheid': preventie blijft voorop staan (eerste laag), maar daarnaast moet meer aandacht worden geschonken aan ruimtelijke planning (tweede laag) en rampenbestrijding (derde laag), waardoor slachtoffers en schade bij overstromingen kunnen worden beperkt.

Veiligheid Nederland in Kaart is een studie om overstromingsrisico's in beeld te brengen. De waterschappen brengen samen met het ministerie van Verkeer en Waterstaat en de provincies de overstromingskansen en -gevolgen voor de waterkeringen in Nederland in kaart. Met die informatie kunnen de overheden gerichter maatregelen treffen om Nederland nóg beter te beschermen tegen overstromingen.

Deze benadering sluit goed aan op de door de Europese Unie (EU) vastgestelde richtlijn voor overstromingsrisico's, waarin óók aandacht wordt gevraagd voor het beoordelen van overstromingsrisico's. De richtlijn schrijft voor dat de lidstaten vóór eind 2015 per stroomgebied een overstromingsrisicobeheerplan hebben vastgesteld. Vervolgens dienen de daarin opgenomen plannen te worden uitgevoerd en iedere zes jaar te worden geëvalueerd en bijgesteld.

De verhoogde afvoer van rivierwater en (bijna)overstromingen van de grote rivieren in de laatste decennia, hebben de ministeries van Verkeer en Waterstaat, Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid alsmede Volkhuysvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu gestimu-

² Rijkswaterstaat en de provincies hebben ook een rol bij het beheer van (een deel van) de waterkeringen.

leerd tot het opstellen van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Hierin is op nationaal niveau de ruimtelijke inrichting rondom rivieren in grote lijnen vastgesteld. Daarvoor zijn de benodigde maatregelen en hun effecten opgenomen in 'Ruimte voor de Rivier'. Bovendien zijn de maatregelen beschreven die de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied moeten verbeteren. De PKB 'Ruimte voor de Rivier' is begin 2007 van kracht geworden.

Omdat de kracht van de golven op de kust groter is dan tot dusver werd aangenomen, is de zeewering in 2006 onderworpen aan een extra toets. Uit deze toets bleek dat er op tien plaatsen langs de Nederlandse kust zwakke schakels zitten. In de periode tot 2020 worden de duinen en dijken op deze plekken versterkt, zodat ze daarna weer aan de veiligheidseisen voldoen.

Het kabinet heeft de Tweede Deltacommissie (Commissie Veerman) gevraagd advies uit te brengen over de maatregelen die nodig zijn om Nederland te wapenen tegen de gevolgen van de klimaatverandering en in het bijzonder tegen de stijgende zeespiegel. De eerste aanbeveling van de commissie is om het veiligheidsniveau van alle primaire waterkeringen met een factor tien te verhogen. In het Nationaal Waterplan is aangekondigd dat de nieuwe norm voor de overstromingskans per dijkkring in 2011 wordt vastgesteld. In maart 2009 heeft het kabinet aangekondigd dat er vanaf 2020 jaarlijks minimaal € 1 miljard beschikbaar wordt gesteld om de voorstellen van de commissie uit te voeren.

In het kader van ons voorstel Doelmatig waterbeheer hebben de waterschappen in november 2009 aangegeven welke waterkeringen Rijkswaterstaat kan overdragen aan de waterschappen. De algemene filosofie is dat indien het beheer en onderhoud van dijkdelen efficiënter uitgevoerd kan worden door het waterschap als het gehele beheer en onderhoud van een bepaald dijkvak door het waterschap kan worden uitgevoerd. Waterschappen en de Rijkswaterstaat regio's is gevraagd om aan de hand van deze filosofie, aangevuld met een aantal criteria en een lijst met dijkvakken, met elkaar te overleggen of er werkelijk tot overdracht gekomen kan worden. Daarnaast hebben de waterschappen als onderdeel van hun plan Doelmatig waterbeheer in juli 2010 het kabinet aangeboden om de komende zes jaar een bedrag van € 75 miljoen per jaar voor eigen rekening te nemen voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

2.2 Primaire waterkeringen

De waterschappen hebben 90%, oftewel ruim 3.500 km, van de primaire waterkeringen, in hun beheer. De overige primaire waterkeringen zijn in beheer van Rijkswaterstaat. De spreiding van de hoeveelheid waterkeringen over de waterschappen verschilt behoorlijk. Drie waterschappen hebben een beheergebied zonder buitenwater en hebben daardoor geen verantwoordelijkheid voor het beheren van primaire waterkeringen. Het betreft de waterschappen Velt en Vecht, Regge en Dinkel en De Dommel. In bijlage 1 zijn de kerngegevens over de keringen van de waterschappen te vinden.

2011 is een belangrijk jaar voor de waterkeringen. In het kader van het Deltaprogramma wordt een principebesluit genomen over de normering van de dijkingen. De huidige normen, die dateren uit de jaren '50, worden aangepast aan de belangen (schade en slachtoffers) die de waterkeringen tegenwoordig beschermen. Na het principebesluit wordt een periode van zes jaar aangehouden om ervaring op te doen met de nieuwe normen. In 2017 worden de normen dan definitief vastgesteld. In het Deltaprogramma wordt ook bekeken welke maatregelen nodig zijn om de waterkeringen klimaatbestendig te maken. Uiteraard hangt dit nauw samen met de nieuwe normering.

Stand van zaken derde toetsingsronde

Conform de Wet op de waterkering toetsen de waterschappen de waterkeringen elke vijf jaar. De toetsing begon in 1996. Nadat deze eerste toetsing in 2001 was afgerond, startte de tweede toetsing. De tweede toetsing was in 2006 afgerond. Het bijbehorende uitvoeringsprogramma, het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma loopt van 2008-2015. In juli 2010 constateerde de demissionair minister van Verkeer & Waterstaat Eurlings een tekort van 1 miljard euro voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma op de rijksbegroting. Hierop kondigde hij een versoering van de versterkingswerken en een verlenging van het programma met twee jaar aan, tot en met 2017, aan.

Momenteel loopt de derde toetsing. De resultaten hiervan zijn eind 2010- begin 2011 beschikbaar. Op 15 januari 2011 gaat de vierde toetsronde van start, vanaf dan in een cyclus van zes jaar.

De waterkeringbeheerders werken momenteel hard aan de derde toetsing van de primaire waterkeringen en leveren in september 2010 de rapportages aan de provincies. De provincies zijn als toezichthouders op hun beurt wettelijk verplicht om voor 15 januari 2011 te rapporteren aan het Rijk. De landelijke rapportage van het Rijk zal omstreeks oktober 2011 verschijnen en het uitvoeringsprogramma een jaar later (oktober 2012). De cijfers in *Waterschapsspiegel* die betrekking hebben op de derde toetsingronde zijn dan ook voorlopig en geven de stand van zaken per 15 maart 2010 weer.

De waterschappen streven er bij het toetsen naar om de score "geen oordeel" zo veel mogelijk te beperken. In 2011 komen alle resultaten samen in de Landelijke Rapportage Toetsing. Inmiddels bekijken de beheerders hoe de afgekeurde trajecten kunnen worden opgenomen in het derde Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-3). Gelijktijdig wordt ook nog hard gewerkt aan de uitvoering van de projecten die zijn opgenomen in het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) en in de PKB 'Ruimte voor de Rivier'.

In figuur 2.2.1, *Primaire keringen*, is aangegeven wanneer de waterschappen de primaire keringen op orde hebben die versterkt moeten worden conform HWBP-1 en HWBP-2 en PKB 'Ruimte voor de rivier' en overige opgaven. Ook is het aantal te versterken kilometers inzichtelijk gemaakt.

In figuur 2.2.2 is de stand van zaken per 15 maart 2010 van de derde toetsingsronde opgenomen in kilometers. Dit maakt ook duidelijk dat de opgave per waterschap sterk kan verschillen. Volgens de landelijke rapportage van toetsresultaten (2007) voldeed 2.320 van de bijna 3.000 km van de getoetste primaire waterkeringen aan de normen. Hoewel de toetsresultaten van de derde toetsronde pas in 2011 definitief beschikbaar komen, ziet het er naar uit dat eerder meer dan minder kilometers niet aan de norm voldoen. Dat er nog steeds (meer) waterkeringen moeten worden aangepast, heeft twee hoofdoorzaken:

- Voor het eerst maken ook C-keringen³ deel uit van de lopende toetsronde. Van de ruim 3.500 km primaire waterkeringen is circa 700 km voor het eerst aan criteria van het Rijk getoetst.
- De eisen die horen bij de toetsnormen worden zwaarder. De eisen veranderen door voortschrijdende technisch-wetenschappelijke inzichten, gemeten klimaatverandering met meer afvoer van rivierwater, zwaardere golven, grotere windbelasting en zeespiegelstijging. Zodra de normen veranderen, zullen de bijbehorende toetskaders ook worden aangepast en zal de toetsing gebeuren conform de aangepaste kaders.

³ Waterkeringen uit de categorie C (C-keringen) zijn primaire waterkeringen die wel van nationaal belang zijn, maar niet langs de grote rivieren, de zee of het Markermeer en IJsselmeer liggen. Een voorbeeld hiervan zijn de waterkeringen langs het Noordzeekanaal.

Conform de Wet op de waterkering toetsen de waterschappen de primaire waterkeringen elke vijf jaar. In het vierde jaar van de toetsingsperiode is inmiddels 78% van alle keringen getoetst. Het ziet er naar uit dat alles tijdig getoetst zal zijn. Een verbetering ten opzichte van *Waterschapspeil 2009* toen nog een klein gedeelte te toetsen was overgebleven. Hierdoor kan tijdig begonnen worden aan de volgende stap van de toetsingsronde, het op het juiste beschermingsniveau brengen van de primaire keringen.

Fig. 2.2.1 Primaire keringen die versterkt moeten worden conform eerste en tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruime voor de rivier en overige opgaven (2010)

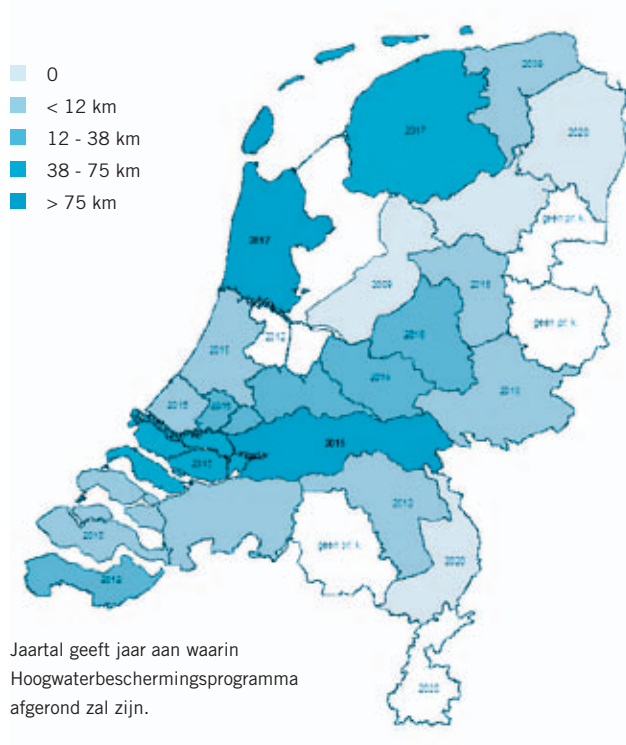
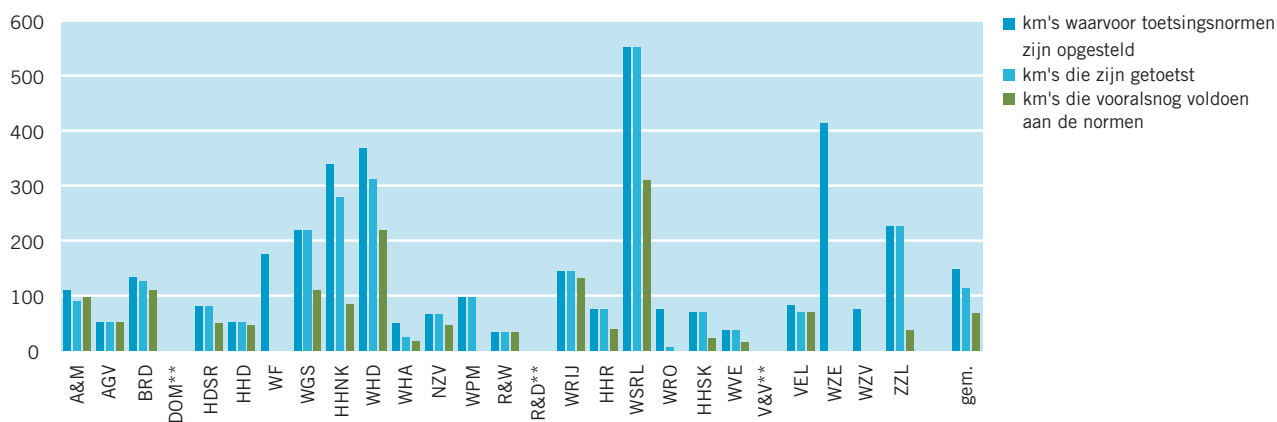

Fig. 2.2.2 Toetsing primaire waterkeringen (s.v.z. 15 maart 2010)

2.3 Regionale keringen

Waterschappen hebben in totaal zo'n 14.627 km niet-primaire waterkeringen in beheer. Hiervan is zo'n 10.000 km door de provincie aangewezen als regionale kering. Het aantal kilometers regionale kering in beheer verschilt behoorlijk per waterschap. De aantallen per waterschap zijn te vinden in bijlage 1. Regionale waterkeringen bieden bescherming tegen wateroverlast van regionale wateren. Tot voor kort waren er geen objectieve, kwantitatieve normen waaraan regionale keringen moeten voldoen. De beheerders bepaalden op basis van hun deskundigheid en ervaring of de keringen voldoende bescherming boden. De doorbraak van de regionale waterkering bij Wilnis in 2003 heeft hierin verandering gebracht. Inmiddels hebben de provincies de taak om voor de waterschappen in verordeningen vast te leggen aan welke normen de regionale waterkeringen moeten voldoen. De normen voor de regionale keringen zijn nog niet door alle provincies vastgesteld. De normen zijn het verst ontwikkeld voor de waterschappen die vallen onder de verordening West-Nederland en Friesland. Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Wilnis zijn de veendijken als eerste genormeerd.

Per regionale waterkering wordt aangegeven wat de stabiliteit moet zijn en welke hoogte deze moet hebben. Afgesproken is in het ontwikkelingsprogramma regionale keringen van provincies en waterschappen dat de regionale keringen in 2020 op orde zijn. Voor een gedeelte van de keringen is de doelstelling 2015. De manier waarop provincies en waterschappen de regionale keringen normeren en toetsen is nog sterk in ontwikkeling. Hierdoor lopen de prognoses in welk jaar de regionale keringen voldoen per waterschap uiteen. Voor een goede en tijdige uitvoering zijn provincies en waterschappen van elkaar

afhankelijk. In figuur 2.3.1 zijn de verschillende prognoses van de waterschappen op een rijtje gezet.

2.4 Kosten aanleg en beheer waterkeringen

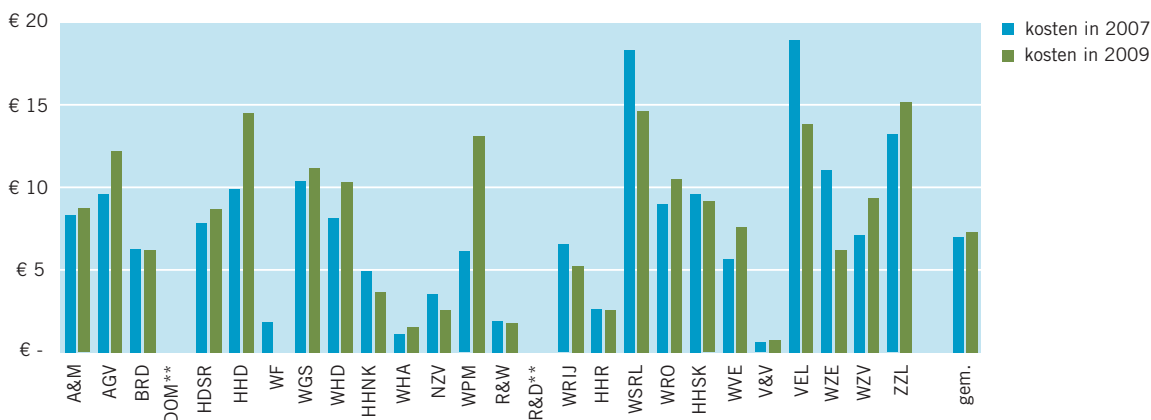
Figuur 2.4.1 geeft per waterschap weer wat in 2007 en 2009 de werkelijk gemaakte netto kosten per km waterkering waren voor de aanleg en beheer van waterkeringen. Daarbij gaat het om het totaal van de primaire en regionale waterkeringen die bij het waterschap in beheer zijn. De kosten hebben alleen betrekking op activiteiten die direct met de dijklichamen te maken hebben (de waterstaatswerken zelf dus), en omvatten geen componenten die indirect op de infrastructuur betrekking hebben zoals het verlenen van vergunningen en de handhaving ervan⁴. Het doel van figuur 2.4.1 is de variatie in kosten inzichtelijk maken tussen de waterschappen. Het in §2.2. en §2.3 genoemde verschil in hoeveelheden keringen in beheer is van invloed op de te maken kosten.

De kosten van het beheer en het onderhoud van een kilometer primaire waterkering zijn een veelvoud van die van een kilometer regionale waterkering. De verhouding primaire waterkeringen/ regionale waterkeringen dat een waterschap in beheer heeft, is sterk bepalend voor de hoogte van de kosten. Waterschappen met relatief veel kilometers primaire waterkeringen in beheer, zullen hogere kosten hebben dan waterschappen met een geringer aantal te beheren kilometers primaire waterkeringen. Het zelfde geldt voor het verschil in netto-kosten tussen 2007 en 2009. Ook hier is het van belang in welke verhouding primaire/ regionale keringen in desbetreffend jaar zijn aangepakt.

Fig. 2.3.1 Prognose regionale keringen op orde

Fig. 2.4.1 Netto-kosten aanleg en beheer (x € 1.000) per km waterkering

⁴ Het gaat om het beleidsveld 'Aanleg en beheer van waterkeringen' van de BBP-structuur.

3. ZORGEN VOOR VOLDOENDE WATER

In dit hoofdstuk gaat het over het beheer van de hoeveelheid water in het gebied van het waterschap, oftewel het waterkwantiteitsbeheer. Het waterkwantiteitsbeheer richt zich vooral op het zo goed mogelijk handhaven van waterpeilen en op het af- en aanvoeren van water teneinde overschotten of tekorten van water te voorkomen. Daarnaast wordt met het doorspoelen van waterlopen met zoeter water natuurlijke verzilting bestreden.

3.1 Beleidsontwikkelingen

Om de problemen met betrekking tot de waterhuishouding het hoofd te bieden, hebben Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten gezamenlijk achtereenvolgens de Startovereenkomst Waterbeheer 21ste eeuw (2001), het Nationaal Bestuursakkoord Water (2003) en het Nationaal Bestuursakkoord Water-actueel (2008) gesloten. Ook is in 2010 gezamenlijk het Nationaal Waterplan opgesteld. De vaststelling van het plan is door de val van het kabinet en de daarop volgende verkiezingen vertraagd. Naar verwachting zal het nieuwe kabinet zonder veel inhoudelijke wijzigingen ook instemmen met het plan. De belangrijkste punten uit deze akkoorden en plannen zijn:

- Het watersysteem is door waterschappen getoetst aan de werknormen van Nationaal Bestuursakkoord Water. De werknormen zijn gebaseerd op de frequentie waarmee het peil van het oppervlaktewater het maaiveld mag overschrijden afhankelijk van het grondgebruik;
- Uit de werknormen komen potentiële wateroverlastkaarten. Hierop is met de gebiedspartners bepaald of er sprake is van onaanvaardbare wateroverlast.

- De onaanvaardbare wateroverlast uit oppervlaktewater wordt aangepakt met een adequaat maatregelenpakket, waarbij in principe wordt uitgegaan van de volgorde vasthouden-bergen-afvoeren⁵;
- Maatregelen ter bestrijding van wateroverlast en ter verbetering van de waterkwaliteit leiden in ieder geval niet tot verergering van watertekorten;
- Waterbeheerders gebruiken het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) instrumentarium en stellen eventueel een peilbesluit vast.
- Er wordt bij de uitvoer nadrukkelijk gezocht naar synergie-mogelijkheden. Te nemen maatregelen worden zoveel mogelijk gekoppeld aan andere gebiedsopgaven zoals natuur, recreatie en bebouwing.

3.2 Peilbeheer op orde

In Nederland kan het peil van de meeste wateren vrij nauwkeurig worden geregeld. We noemen dat peilbeheer. Het gewenste peil wordt zodanig vastgesteld dat zoveel mogelijk gebruiksfuncties worden verenigd. Het peil wordt bepaald op grond van een integrale afweging van de aanwezige taken en wensen van alle belanghebbenden. Bij een woonwijk worden andere eisen gesteld dan bij bijvoorbeeld een natuurgebied of landbouwgrond. Dit wordt vastgelegd in een peilbe-

⁵ Dus: regenwater niet meteen wegpompen of afvoeren via het riool, maar vasthouden, bijvoorbeeld door regenwater in de grond te laten zakken of te verzamelen in sloten. Overtollig water in speciale meren of aangewezen polders opslaan (bergen). Als dat allemaal te weinig helpt, dan pas de gemalen aan het werk zetten (afvoeren).

sluit. Iedereen helemaal tevreden stellen is onmogelijk, omdat sommige gebruiksfuncties tegenstrijdige eisen aan het waterpeil stellen. Een peilbesluit legt het na te streven oppervlaktewaterpeil voor een begrensd gebied vast. Het peilbesluit is een inspanningsverplichting voor de waterschappen. Het beleid dat de kaders vormt voor een te nemen peilbesluit is vooral afkomstig van de provincie (vastgelegd in streekplannen en waterhuishoudingplannen) en van het waterschap zelf (beschreven in het Waterbeheerplan). Waterschappen in laag Nederland moeten voor een groter deel van hun beheergebied peilbesluiten opstellen dan waterschappen in hoog Nederland. In hooggelegen delen van Nederland stroomt het water vaak onder vrij verval af, waardoor het niet mogelijk is om het waterpeil te reguleren; peilbesluiten zijn daar niet nodig.

In figuur 3.2.1 hebben wij gekeken hoe actueel de peilbesluiten van de verschillende waterschappen zijn. Als maat hiervoor hebben wij tien jaar genomen. In veel provinciale verordeningen is tien jaar het moment waarop een peilbesluit moet worden vernieuwd of verlengd. Overigens zijn er verordeningen waar dit eerder gebeurt. In andere gevallen wordt het vernieuwen van het peilbesluit aan het waterschap zelf overgelaten.

De waterschappen moesten in 2007 voor 65% van het gebied beschikken over een peilbesluit. In 2009 is dit licht gedaald naar 63%. Het aantal actuele peilbesluiten is gelijk gebleven. Zowel in 2007 als in 2009 was gemiddeld 40% van de peilbesluiten actueel.

3.3 Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime bepalen

De waterschappen bepalen waar nodig het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR). Het bepalen van het GGOR is de taak van de waterschappen op basis van door de provincies vastgestelde kaders. Het bepalen van het GGOR loopt over het algemeen parallel met het uitvoeren van gebiedsprocessen en de herinrichting van gebieden.

Het GGOR is een instrument om de doelen op het gebied van waterbeheer te kunnen bepalen. Het gewenste regime moet aansluiten bij het beoogde gebruik van het betreffende gebied. Het GGOR wordt ingezet als instrument bij de vaak complexe, bestuurlijke opgave om deze doelen vast te stellen, waarbij functies met hun soms conflicterende belangen zorgvuldig tegen elkaar moeten worden afgewogen. Het proces om de GGOR vast te stellen, vraagt dan ook om een goede samenwerking en afstemming tussen provincies, waterschappen en gemeenten. Provincies vervullen daarbij een kaderstellende rol, terwijl waterschappen en gemeenten een meer uitvoerende en behorende rol op operationeel niveau vervullen.

In het Nationaal Bestuursakkoord Water is afgesproken dat in 2015 het hele watersysteem op orde is, hierbij ook gebruikmakend van het GGOR instrument. Deze algemene doelstelling blijkt een lastige opgave te zijn voor de betrokken partijen bij het GGOR. Tot nu toe hebben bijvoorbeeld maar vijf provincies de kaders voor het GGOR gereed. Overigens voldoen de beheergebieden van de waterschappen waarvoor in 2009 al een GGOR is vastgesteld, gemiddeld voor 55% al aan het GGOR. Dat neemt niet weg dat uit *Waterschapsspiegel* als ook uit andere bronnen⁶ de indruk ontstaat dat er minder vordering met de GGOR en de realisatie van de op basis daarvan gemaakte afspraken wordt gemaakt dan in het NBW voorgenomen. De Unie van Waterschappen evalueert deze processen momenteel en tracht de oorzaken te achterhalen. Een van de oorzaken die door de waterschappen wordt

aangedragen, is dat de uitvoering van de gebiedsprocessen niet op zichzelf staat maar samen dient te lopen met andere ruimtelijke inrichtingsprocessen in dat zelfde gebied. Hierbij gaat het niet alleen om het waterbeheer.

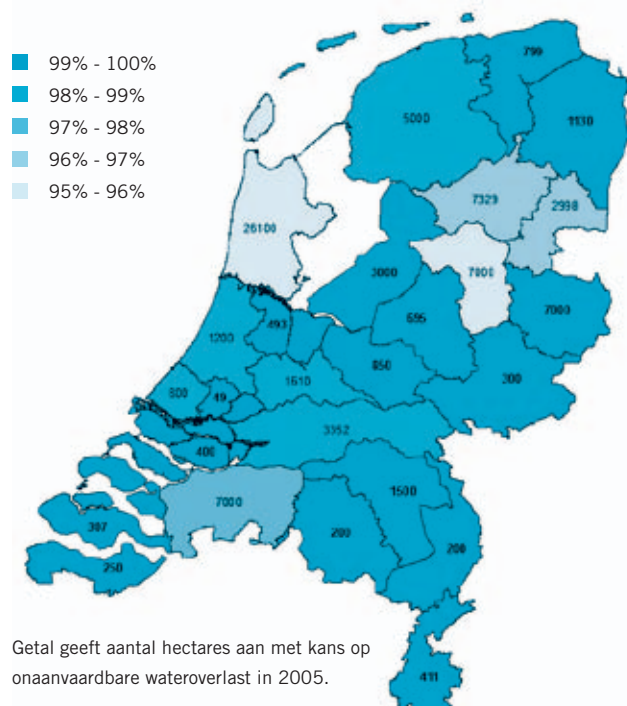
3.4 Grondwater beheren

In december 2009 is de nieuwe Waterwet in werking getreden. Hiermee zijn de waterschappen verantwoordelijk geworden voor een belangrijk deel van het grondwaterbeheer. Een belangrijke taak is het verlenen van vergunningen voor het onttrekken van grondwater. Hiervoor lag deze wettelijke taak bij de provincies. Inmiddels hebben alle waterschappen het beheer van het grondwater daadwerkelijk overgenomen van de provincies.

3.5 Wateroverlast voorkomen

In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) zijn afspraken gemaakt ter voorkoming van wateroverlast. In het NBW is afgesproken dat de waterschappen, samen met de gebiedspartners, voor de verschillende delen van hun beheergebied normen vaststellen voor het voorkomen van wateroverlast en hoe vaak dit maximaal mag voorkomen. Aan de hand van de norm wordt berekend welke maatregelen nog moeten worden genomen om onaanvaardbare wateroverlast te voorkomen. In 2005 hebben alle waterschappen bepaald voor welk gedeelte van hun beheergebied zij niet aan deze zogeheten werknorm voldoen. Het bleek te gaan om gemiddeld ruim 2% van het beheergebied. Conform het NBW streven de waterschappen ernaar om in 2015 ook in deze gebieden aan de norm te voldoen.

Fig. 3.5.1 Percentage beheergebied op orde in 2009

Getal geeft aantal hectares aan met kans op onaanvaardbare wateroverlast in 2005.

⁶ O.a. 'Provinciale regie inzake GGOR en NBW', Inspectie Verkeer en Waterstaat, 26 februari 2010

Fig. 3.2.1 Actueel peilbesluit

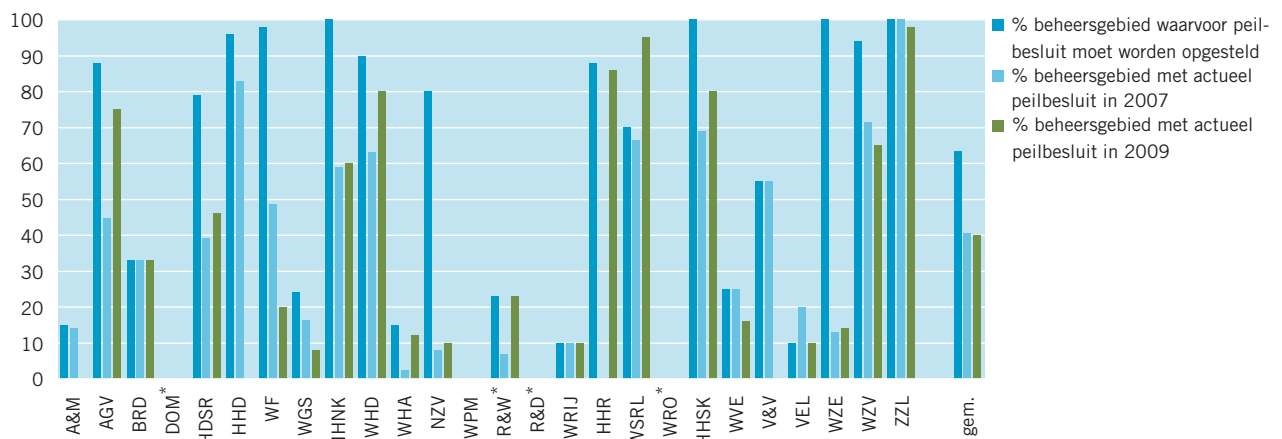
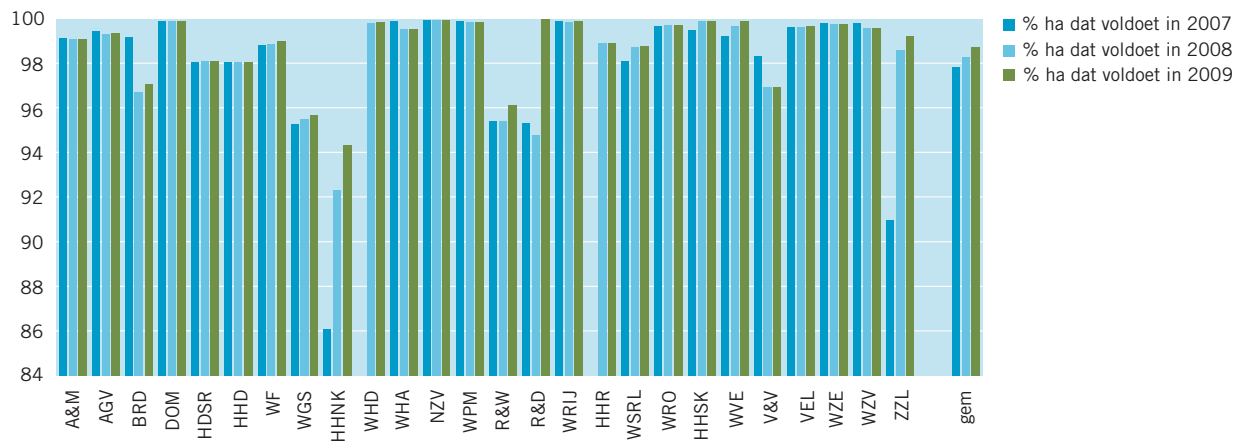

Fig. 3.5.2 Beheergebied op orde

In figuur 3.5.2 is aangegeven het percentage gebieden dat aan de normen voldoet in 2007, 2008 en 2009. In 2007 voldeed gemiddeld 98% van ons land aan de normen ter voorkoming van wateroverlast. Oftewel 20% van het gebied met onaanvaardbare wateroverlast was in 2007 aangepakt. Dit percentage is in 2009 gestegen naar 43%. Dat betekent dat nu bijna 99% van ons land aan de normen voldoet. Een mooie score, maar in hectares nog steeds een forse opgave. Het betekent dat nog 45.286 hectares op orde moet worden gebracht. In figuur 3.5.1 is de opgave in hectares afgezet tegen de huidige stand van zaken.

De waterschappen gaan in het zelfde tempo door met het beperken van de wateroverlast, zodat mag worden verwacht dat in 2015 100% van het gebied aan de norm voldoet. Om de laatste stap te zetten werken de waterschappen samen met provincies en gemeenten aan de nog noodzakelijke grondverwerving en het beschikbaar stellen van de nodige financiële middelen.

Een maatregel om wateroverlast te voorkomen is het realiseren van wateropvanggebieden. Dit zijn gebieden die door het waterschap zo worden ingericht dat ze bij hevige regenval gebruikt kunnen worden voor opvang van water om stroomafwaarts gelegen gebieden te vrijwaren van wateroverlast. De noodzaak voor deze zogeheten retentiegebieden verschilt per gebied. Er zijn dan ook zeer grote verschillen in de oppervlaktes die per waterschap zijn aangewezen: dit varieert van 0 tot ruim 3650 hectares. Het aanwijzen en inrichten van een retentiegebied heeft grote gevolgen voor de burgers in zo'n gebied.

3.6 Kosten inrichting en beheer watersysteem

De figuren 3.6.1 en 3.6.2 geven de in 2007 en 2009 werkelijk gemaakte netto kosten voor de inrichting en het beheer van watersystemen, uitgedrukt per ha beheergebied respectievelijk per km waterloop. De kosten hebben alleen betrekking op activiteiten die direct in de watersystemen zelf plaatsvinden, zoals baggeren en omvatten geen componenten die indirect op de infrastructuur betrekking hebben zoals het verlenen van vergunningen en handhaving⁷. Als noemer voor het kengetal in figuur 3.6.2 is gekozen voor het totaal van het aantal kilometer hoofdwaterlopen dat bij het waterschap in beheer is en het aantal kilometer overige waterlopen dat door het waterschap zelf wordt onderhouden.

Voor een belangrijk deel zijn de kosten van een beheergebied geografisch bepaald. Vooral de volgende factoren hebben invloed op de hoogte van de kosten:

- *Bemaling versus vrije afstroming.* In gebieden met behoorlijke hoogteverschillen hoeven in de regel minder kosten te worden gemaakt dan in vlakke gebieden, omdat in het eerste geval een groter deel van het water vrij afstroomt en er minder hoeft te worden gemalen. Zo stroomt het beheergebied van Waterschap Regge en Dinkel volledig vrij af, terwijl het Hoogheemraadschap van Rijnland elke vierkante meter van het beheergebied moet bemalen;

- *Grondsoort.* Sommige waterschappen zoals De Dommel hebben voornamelijk te maken met een zandbodem, waardoor droogte voor problemen kan zorgen. Andere waterschappen, zoals Hunze en Aa's, hebben veel veenbodem in hun beheergebied, waardoor zij te maken hebben met inklinking van de bodem en daardoor bodemdaling;
- *Dichtbebouwd versus landelijk.* In dichtbebouwde gebieden met veel verharde oppervlakken moeten over het algemeen meer kosten worden gemaakt dan in dunner bebouwde, landelijke gebieden, omdat in die dichtbebouwde gebieden regenwater veel sneller in oppervlaktewater terecht komt en sneller moet worden weggepompt;
- *Waterrijk versus droog.* In waterrijke gebieden moeten vanzelfsprekend meer kosten worden gemaakt dan in gebieden met minder water. Hierdoor moeten er bijvoorbeeld veel meer kosten worden gemaakt voor baggeren. De waterschappen beheren gezamenlijk ruim 225.000 kilometer waterlopen, waarbij een waterschap gemiddeld 2.100 kilometer aan hoofd waterlopen beheert en gemiddeld 6.800 kilometer aan overige watergangen. Vooral Wetterskip Fryslân en in mindere mate Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier springen er met bijna 40.000 km respectievelijk ruim 20.000 km watergangen (primair en overig) uit. De beheergebieden van deze waterschappen zijn dan ook waterrijk en groot.

⁷ Het gaat om het beleidsveld 'Inrichting en beheer van watersystemen' van de BBP-structuur.

Fig. 3.6.1 Netto-kosten inrichting en beheer watersystemen per hectare beheergebied

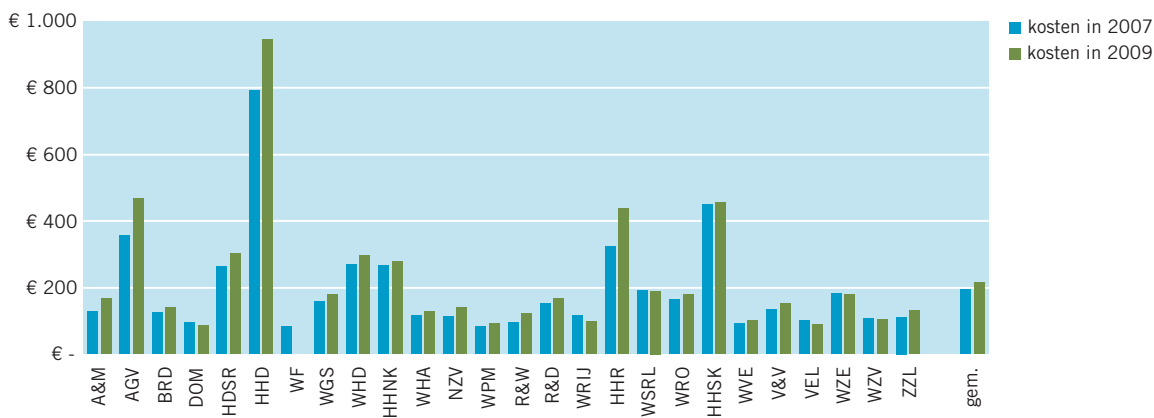
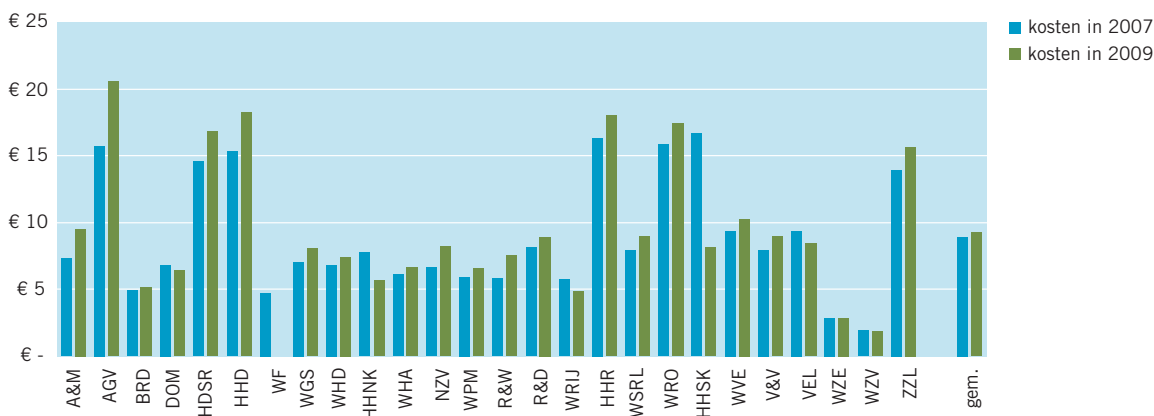

Fig. 3.6.2 Netto-kosten inrichting en beheer watersystemen (x € 1.000) per km waterloop

4. BEHEREN WATERKWALITEIT

De waterschappen zijn verantwoordelijk voor een goede kwaliteit van het oppervlaktewater. Door het nemen van inrichting- en beheermaatregelen zorgen zij er voor dat er in de watersystemen goede ecologische omstandigheden ontstaan voor planten en dieren. Verder verlenen zij vergunningen om ongecontroleerde en ongewenste lozingen van verontreinigd water op het oppervlaktewater te voorkomen, en zien zij toe op de naleving ervan. Tot slot zijn zij ook verantwoordelijk voor de zuivering van huishoudelijk en industrieel afvalwater. Deze laatste taak zal in hoofdstuk 5 aan de orde komen.

4.1 Beleidsontwikkelingen

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn die tot doel heeft dat de waterlichamen in Europa een goede chemische en ecologische toestand gaan krijgen. Volgens de KRW moet het water in de EU in principe in 2015 aan dit doel voldoen, maar als dit op deze termijn technisch of financieel niet haalbaar is, is uitloop tot 2027 mogelijk. De richtlijn is inmiddels in de Nederlandse wetgeving opgenomen en in de afgelopen jaren hebben de waterschappen met hun samenwerkingspartners beheerplannen voor de verschillende stroomgebieden opgesteld. Uit de plannen blijkt dat Nederland tot 2027 nodig heeft om de KRW doelen te realiseren.

In de praktijk blijkt dat bij de uitvoering van maatregelen in het kader van de KRW waterkwantiteit en waterkwaliteit maatregelen met elkaar kunnen meeliften. Dit is een goed voorbeeld waarbij het combineren van maatregelen het mogelijk maakt om de verschillende opgaven efficiënter uit te voeren. Het gaat hier bijvoorbeeld om maatregelen als het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, ecologische verbindingzones of retentiegebieden.

In figuur 4.1.1, bladzijde 20, staat per waterschap een inschatting van de hoeveelheid maatregelen KRW die met NBW maatregelen kunnen meeliften.

4.2 Waterkwaliteit verbeteren

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het regionale oppervlaktewater en meten de kwaliteit periodiek op een groot aantal plaatsen. De kwaliteit van het water wordt bepaald door de aan- of afwezigheid van chemische stoffen en fysieke parameters die van belang zijn voor de ecologie. Daarbij wordt getoetst of de gemeten waarden voldoen aan de daarvoor geldende normen uit het KRW. De KRW onderscheidt chemische en ecologische doelen die moeten worden gehaald. Wat dit laatste betreft zijn ook de voor de ecologie belangrijke stoffen (onder andere nutriënten) en stroomgebied-relevante stoffen (onder andere zware metalen) opgenomen in de richtlijn. De afgelopen jaren zijn er geen grote verbeteringen van de chemische waterkwaliteit meer gerealiseerd. Het schoner maken van het water is een zaak van lange adem. De oorzaken hiervan zijn de voortdurende aanwezigheid van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en metalen. De waterschappen hebben hierop slechts een beperkte invloed. De maatregelen die een waterschap kan nemen, zoals inrichtingsmaatregelen in watersystemen (bijvoorbeeld de aanleg van natuurvriendelijke oevers), strengere eisen voor vergunningen en handhaving ervan alsmede aanpassing van waterzuiveringsinstallaties, leveren een bijdrage aan een hogere waterkwaliteit, maar er is meer nodig.

Fig. 4.1.1 Percentage KRW maatregelen dat kan meeliften met NBW maatregelen (2009)

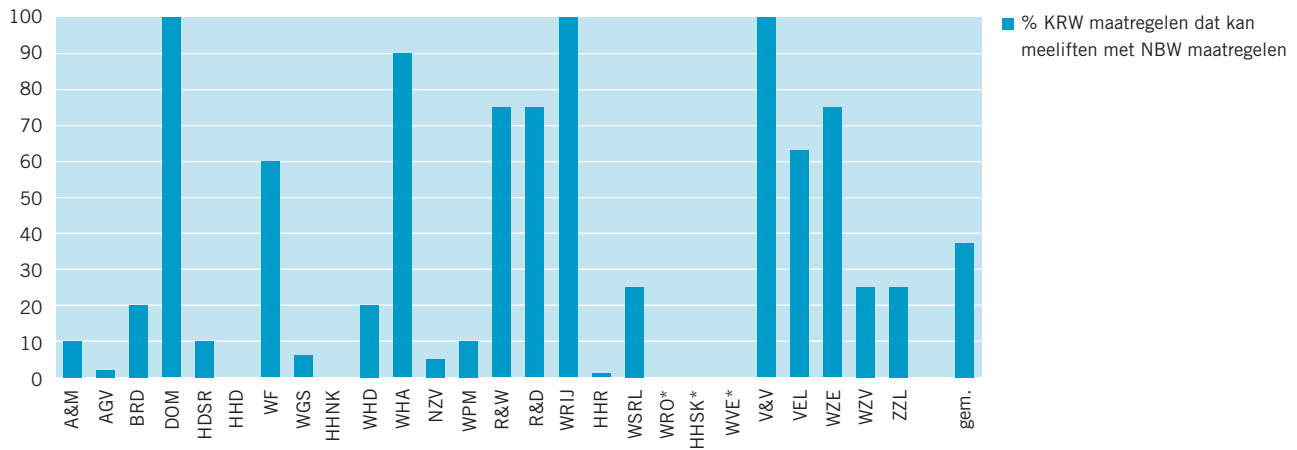

Fig. 4.3.1 Prioritaire en gevaarlijke stoffen⁺⁺

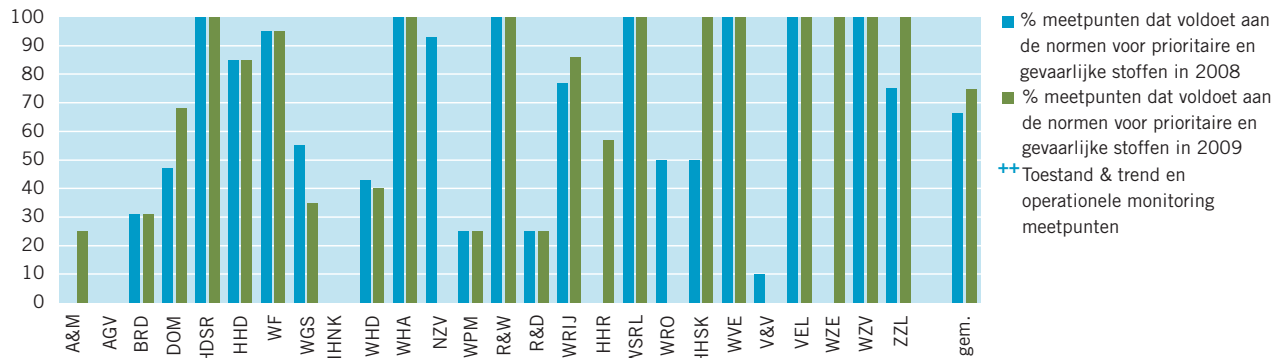

Fig. 4.4.1 Fosfaat (P)⁺⁺

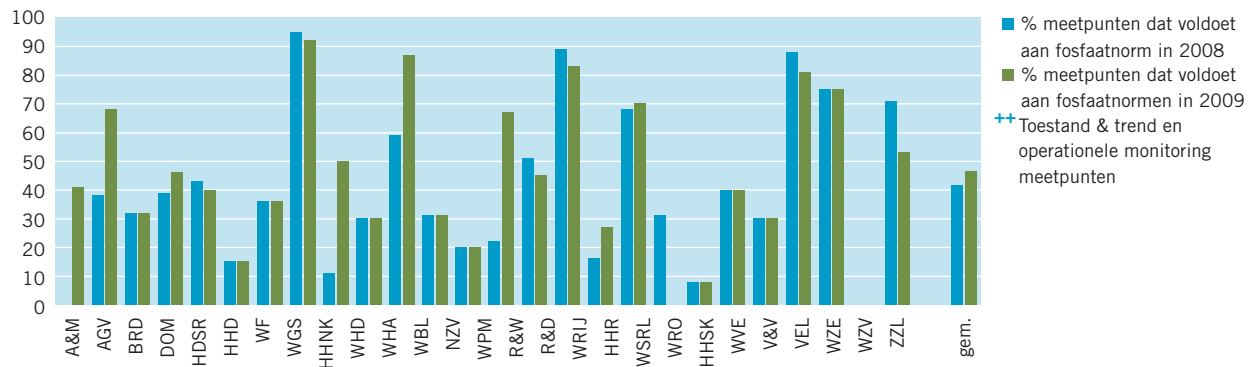
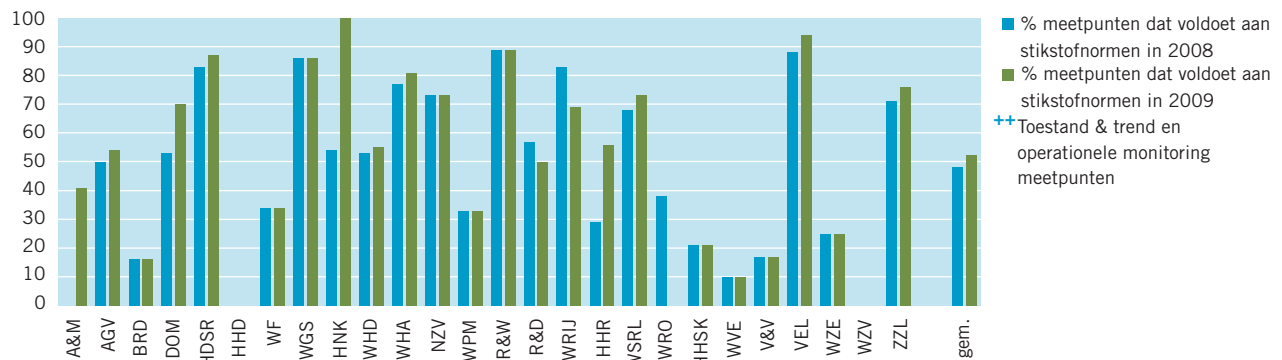

Fig. 4.4.2 Stikstof (N)⁺⁺

Het terugdringen van schadelijke stoffen verloopt traag doordat de waterschappen op een aantal oorzaken van watervervuiling geen of slechts een beperkte invloed hebben. Denk in dit verband aan meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw in het water, het wegspoelen van zware metalen, vervuiling door de scheepvaart, aanvoer van stoffen via rivieren uit het buitenland en neerslag van gassen en andere stoffen, waarvoor onder meer het (lucht)verkeer verantwoordelijk is. Landelijk beleid is nodig om de komende jaren de waterkwaliteit te verbeteren.

4.3 Chemische doelen uit de KRW realiseren: prioritaire stoffen

De chemische toestand van het oppervlaktewater wordt vanuit de KRW beoordeeld aan de hand van ongeveer veertig stoffen waarvoor op Europees niveau milieukwaliteitsnormen worden vastgesteld. 33 hiervan zijn zogenoemde prioritaire stoffen. Dat zijn stoffen die gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid van mens en dier, en die daarom zoveel mogelijk uit het oppervlaktewater moeten worden geweerd.

De KRW heeft ook tot gevolg gehad dat er nieuwe normen kwamen voor de aanwezigheid van chemische stoffen in oppervlaktewater, en dat waterschappen de waterkwaliteit op andere wijze monitoren. Hierdoor kunnen de resultaten die op het punt van de chemische waterkwaliteit in *Waterschapspeil 2009* zijn vermeld, niet vergeleken worden met de huidige meetresultaten.

In figuur 4.3.1 staat per waterschap het percentage meetpunten waarbij aan de nieuwe normen voor de beoogde toestand van prioritaire en gevaarlijke stoffen wordt voldaan.

4.4 Ecologische doelen uit de KRW realiseren

De ecologische toestand wordt vooral bepaald aan de hand van biologische kwaliteitselementen, zoals waterplanten en vissen, en hoeveelheden geloosde stoffen in het oppervlakte water (niet natuurlijk waterlichamen). Dit is conform de KRW vastgelegd in het Goed Ecologisch Potentieel (GEP). Voor alle niet natuurlijke waterlichamen is in 2009 een GEP opgesteld. Momenteel voldoet 1,6% procent aan het GEP. In 2007 was dit nog 3%. Het is niet zo dat de ecologische toestand in de tussenliggende jaren is verslechterd. Dit cijfer heeft te maken met het feit dat in 2007 veel GEP's nog in concept waren opgesteld. Naar verwachting zal in 2015 gemiddeld 12% van de waterlichamen aan het GEP voldoen. Vermoedelijk zullen alle wateren in 2027 geheel aan de eisen voldoen.

Chemische nutriënten

Waterlichamen zoals aangewezen in de stroomgebiedplannen, dienen te voldoen aan de kwaliteitseisen zoals vastgesteld in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW) op basis van de KRW. De normen voor nutriënten kunnen hierbij verschillen per waterlichaam. Dat betekent ook dat een vergelijking met 2007 voor wat betreft het voldoen aan de normen, niet goed mogelijk is omdat toen nog sprake was van één norm voor alle wateren (MTR). In figuur 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3 en 4.4.4 is de toestand van de waterkwaliteit getoetst aan de normen voor fosfaat (P), stikstof (N), koper (Cu) en zink (Zn).

Fig. 4.4.3 Koper (Cu)⁺⁺

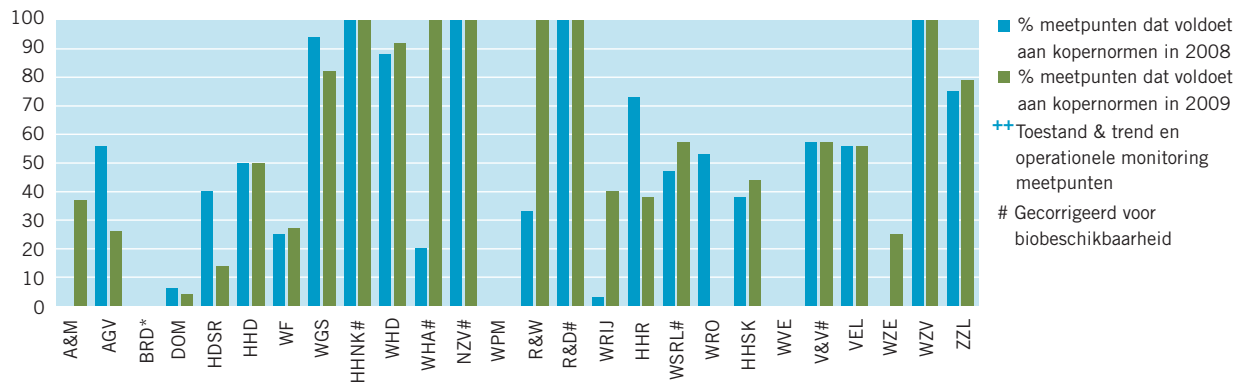
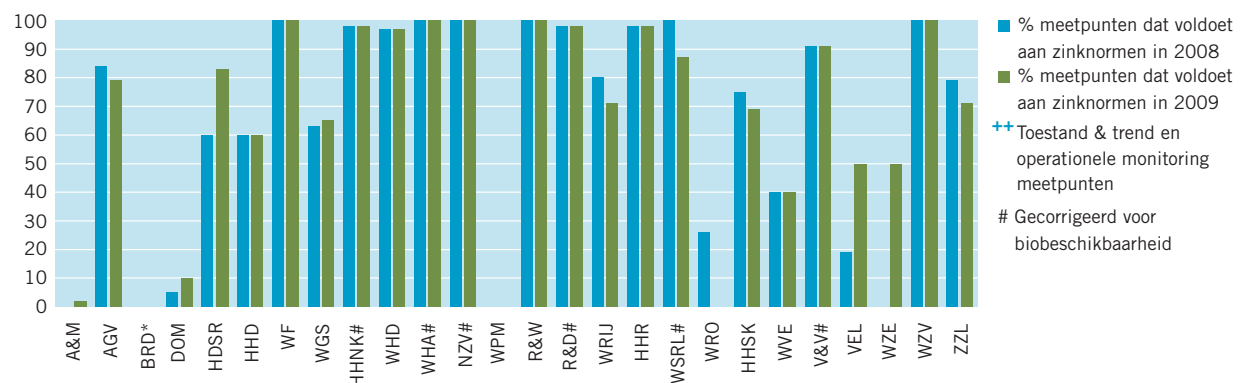

Fig. 4.4.4 Zink (Zn)⁺⁺

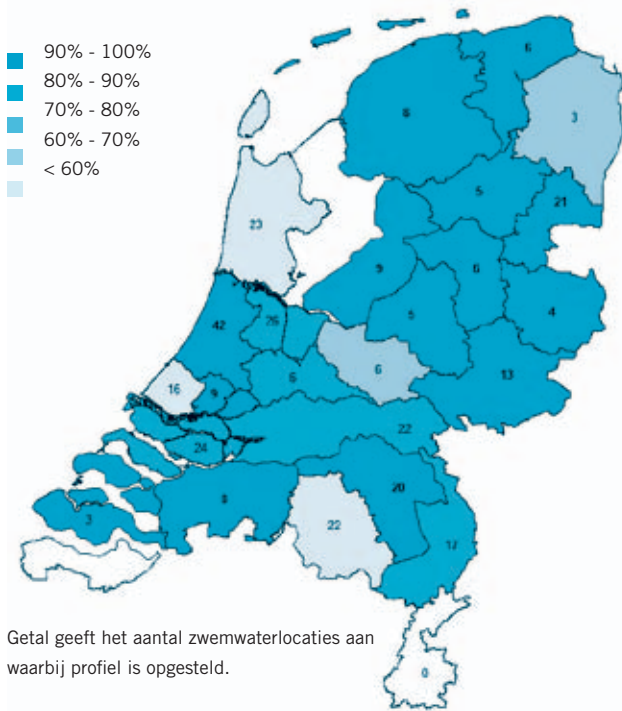
Biobeschikbaarheid

Op een groot aantal meetpunten van de waterschappen is de toestand van de waterkwaliteit getoetst aan de normen voor koper (Cu) en Zink (Zn). Bij deze toetsing is het toegestaan te corrigeren voor biobeschikbaarheid. De zes waterschappen die gecorrigeerd hebben voor biobeschikbaarheid zijn gemarkeerd met een #.

4.5 Zwemwaterkwaliteit

Nederland kent ongeveer 650 officiële zwemwaterlocaties in buitenwater. Deze zwemwateren worden door de provincie aangewezen. De Europese Zwemwaterrichtlijn (2006) vereist dat voor alle zwemwateren een profiel wordt opgesteld en dat de wateren in 2015 aan dit profiel voldoen. Het doel is zwemmers in oppervlaktewater te beschermen tegen onder meer risico's op besmetting met bacteriën en de gevolgen van giftige blauwalgen. Het aantal zwemwaterlocaties verschilt sterk per waterschap. De waterschappen hebben tot taak te toetsen of de zwemwaterlocaties aan het profiel voldoen en het provincie bestuur hierover te adviseren. Uit toetsing van de zwemwaterlocaties met profiel blijkt dat in 2008 68% voldeed aan het profiel en in 2009 80%. In de kaart, figuur 4.5.1, zijn de percentages zwemwaterlocaties die voldoen aan het profiel weergegeven inclusief het aantal zwemwaterlocaties met profiel.

Fig. 4.5.1 Percentage zwemwaterlocaties die voldoen aan profiel in 2009

5. AFVALWATER ZUIVEREN

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het zuiveren van afvalwater. De afvalwaterketen bestaat uit het via de riolering verzamelen van afvalwater, het transport van de riolering naar de zuiveringsinstallaties en de zuivering van afvalwater. In Nederland zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de riolering en de waterschappen voor het daaropvolgende transport en de zuivering. Het zuiveren van afvalwater is een belangrijk instrument voor de waterschappen om invloed te kunnen uitoefenen op de kwaliteit van het oppervlaktewater. De zuivering van stedelijk afvalwater wordt verzorgd door de waterschappen in 353 rioolwaterzuiveringsinstallaties. Het stedelijk afvalwater bestaat uit afvalwater van huishoudens en bedrijven, regenwater en eventueel grondwater. Per jaar zuiveren de waterschappen ongeveer 2 miljard m³ afvalwater in hun rioolwaterzuiveringsinstallaties.

De waterschappen vergelijken iedere drie jaar hun prestaties op het gebied van de afvalwaterzuivering met elkaar. In 2010 worden de resultaten van de Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer (BVZ) over het jaar 2009 bekend gemaakt. In deze rapportage is ook gebruik gemaakt van de reeds beschikbare resultaten van de BVZ 2009 en de BVZ 2006.

5.1 Beleidsontwikkelingen

Gemeenten en waterschappen werken steeds vaker samen aan het beheer van de afvalwaterketen. Dit voorjaar is er een feitenonderzoek uitgevoerd, waaruit blijkt dat de kosten van het beheer van de afvalwaterketen de komende jaren zullen stijgen van circa € 2,4 miljard per jaar in 2010 naar circa € 3 miljard per jaar in 2020. Wanneer gemeenten en waterschappen gaan samenwerken kan de stijging worden beperkt. Verdergaande samenwerking in de afvalwaterketen tussen gemeenten

en waterschappen levert een potentiële kostenbesparing op van € 380 miljoen per jaar vanaf 2020. Het doel van de gezamenlijke aanpak van VNG en de Unie van Waterschappen is het bundelen van de kennis en de capaciteit en het verder professionaliseren van het beheer van de afvalwaterketen door de gemeenten en de waterschappen. Het feitenonderzoek geeft aan dat niet alleen kostenbesparingen in de afvalwaterketen zijn te realiseren door het vergroten van de efficiëntie (de dingen goed doen), maar vooral door het vergroten van de effectiviteit van investeringen (de goede dingen doen). Daarnaast voorziet de aanpak van VNG en de Unie van Waterschappen in het terugdringen van de bestuurlijke drukte en een juridische borging van het samenwerkingsproces, om de vrijblijvendheid te beperken.

Het is duidelijk dat het formuleren van een gezamenlijke aanpak alleen niet voldoende is. Daarom hebben de Unie van Waterschappen en VNG afgesproken gezamenlijk een implementatietraject te starten:

- Er worden modellen ontwikkeld voor de juridische borging van de samenwerking tussen gemeenten en waterschap.
- Vakinhoudelijke kennis en kunde die nodig is om op een verantwoorde manier samenwerkingsverbanden in de afvalwaterketen in te richten, wordt geïnventariseerd en ontsloten.
- De communicatie over het gehele proces zal landelijk worden gecoördineerd.

Het zwaartepunt van de implementatie ligt natuurlijk bij de gemeenten en de waterschappen zelf. Daar zullen concrete stappen moeten worden gezet om de aanpak uit te werken en de beoogde kostenbesparingen te realiseren. Alle bestuurlijke en organisatorische keuzes vinden lokaal plaats.

Fig. 5.2.1 Zuiveringsprestatie

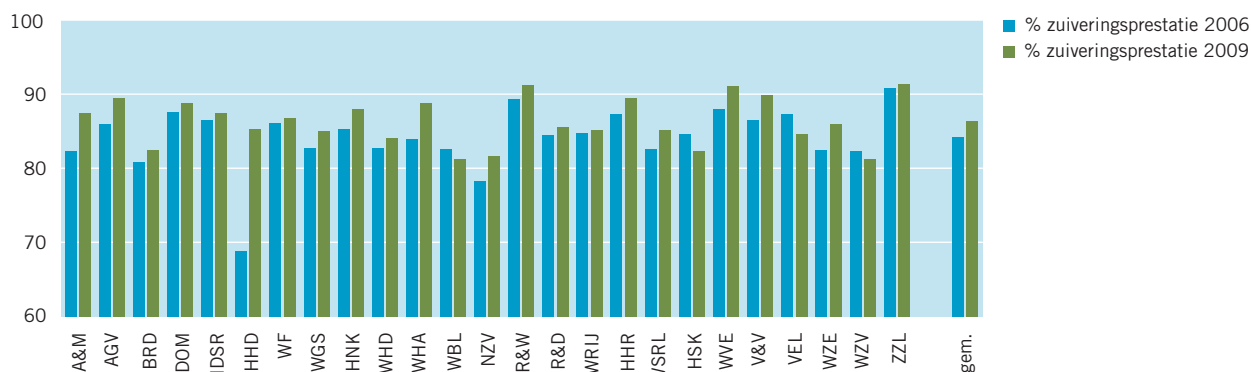
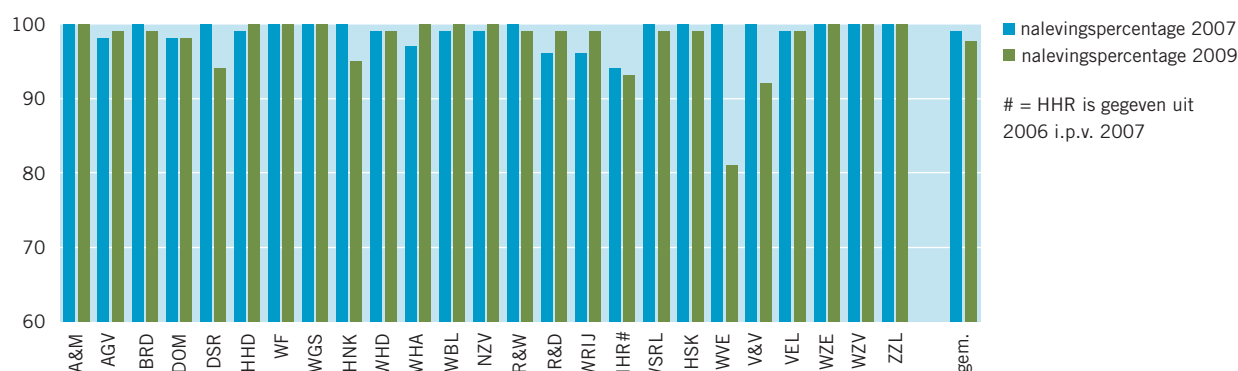

Fig. 5.2.2 Nalevingspercentage

5.2 Prestaties rioolwaterzuivering

De zuiveringsprestatie geeft aan in welke mate de belangrijkste afvalstoffen uit het afvalwater worden verwijderd. De zuiveringsprestatie is in de periode 2007-2009 gestegen van 84% naar 86%. Meer specifiek is de stikstofverwijdering in de Nederlandse rioolwaterzuiveringsinstallaties in dezelfde periode gestegen van 79% naar 83%. Ook is de fosfaatverwijdering is gestegen van 82% naar 84%.

Elke rioolwaterzuiveringsinstallatie heeft een vergunning op basis van het Lozingenbesluit stedelijk afvalwater van de Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo). In deze Wvo vergunning zijn de lozingseisen opgenomen: de concentraties stikstof, fosfaat, zuurstofbindende en onopgeloste stof die maximaal in het gezuiverde afvalwater (effluent) mogen voorkomen. Voor zo'n 80% van de rioolwaterzuiveringsinstallaties komen deze lozingseisen van de Wvo vergunning overeen met de generieke eisen zoals opgenomen in het Lozingenbesluit. Ongeveer 20% van de installaties heeft in de lozingvergunning strengere eisen dan de generieke eisen van het Lozingenbesluit. Hierdoor leveren 20% van de rioolwaterzuiveringsinstallaties hoger zuiveringsprestaties. De strengere eisen houden verband met de vaak strengere eisen voor lozing op de regionale wateren, bijvoorbeeld in de buurt van kwetsbare natuurgebieden. In figuur 5.2.1 staat de zuiveringsprestatie per waterschap in 2006 en 2009.

Daarnaast zijn de meeste zuiveringsinstallaties zodanig ontworpen dat zij ook bij extreme omstandigheden, zoals strenge winters en veel regenval aan de vergunningseisen blijven voldoen. Hierdoor voldoet de zuivering van het water onder normale omstandigheden makkelijk aan de normen. Met deze prestaties voldoen de zuiveringsinstallaties ruimschoots aan de Europees verband afgesproken doelstellingen van 75% verwijdering voor zowel stikstof als fosfaat. Natuurlijk vergt intensiever

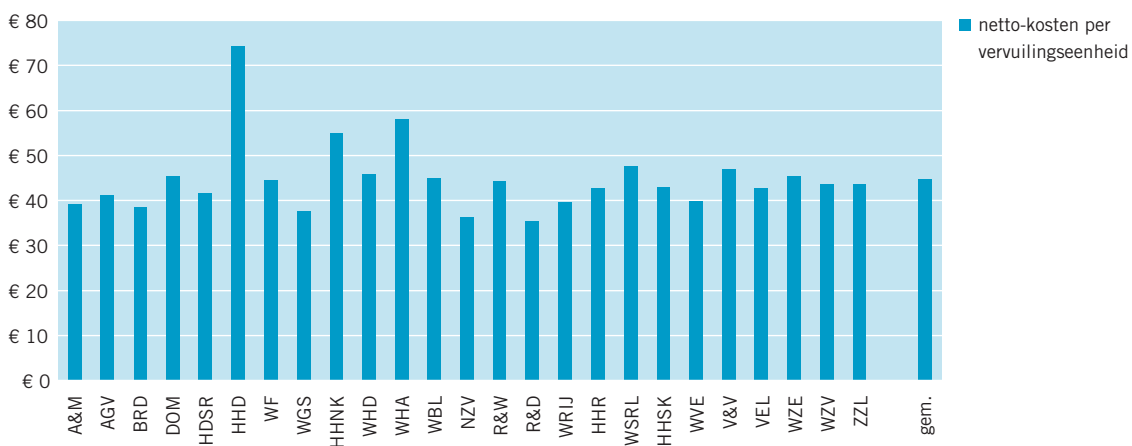
zuiveren, naast eventuele investeringen, meer energie en chemicaliën. De operationele kosten nemen daardoor toe. Naar verwachting zullen de meeste waterschappen extra kosten moeten maken in verband met de verdergaande doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water voor de waterkwaliteit. De waterschappen streven ernaar om de extra kosten voor een deel op te vangen met doelmatigheidswinsten. Zowel de samenwerking met de gemeenten als de driejaarlijkse bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer levert hier een bijdrage aan.

De eisen die in vergunningen zijn gesteld, worden goed gemonitord. Regelmatig wordt gemeten of er met het afvalwater uit het zuiveringsproces niet teveel schadelijke stoffen in het oppervlaktewater terecht komen. In figuur 5.2.2 is het zogeheten nalevingspercentage weergegeven. Dit geeft aan in hoeveel procent van de metingen van het afvalwater de zuiveringsinstallaties voldoen aan de eisen die aan de lozingen gesteld worden. Zowel in 2007 als 2009 was dit percentage zeer hoog, respectievelijk 99% en 98%. Als er sprake is van overschrijding van de vergunning heeft het veelal een incidenteel karakter. Zoals ook vermeld in *Waterschapspeil 2009* is de sector in 2007 een breed traject gestart om overschrijdingen nog verder te minimaliseren. In de cijfers van 2009 zijn de resultaten hiervan nog niet terug te vinden.

Voor het bekostigen van het transport en de afvalwaterzuivering is er voor particulieren en bedrijven sinds 2009 de zuiveringsheffing. Deze opvolger van de verontreinigingsheffing brengt uitsluitend de kosten voor zuiveringsbeheer in rekening. De heffing wordt berekend met behulp van vervuilingseenheden (V.E.'s)⁸. De vervuilingseenheid is de eenheid waarin de vervuiling van afvalwater wordt gemeten. Deze eenheden worden toegerekend naar de gezamenstelling of, bij

⁸ Door de gewijzigde wettelijke definitie van vervuilingseenheden per 1 januari 2009 is er geen goede vergelijking mogelijk met voorgaande jaren.

Fig. 5.2.3 Netto-kosten per vervuilingseenheid 2009

bedrijven, naar de geloosde hoeveelheid zuurstofbindende stoffen. In figuur 5.2.3 worden de kosten van de zuivering van afvalwater weergegeven. Het gaat om de in 2009 werkelijk gemaakte totale netto kosten van de bouw en exploitatie van zuiveringstechnische werken, gedeeld door het aantal vervuilingseenheden⁹.

De verschillen in kosten van de waterschappen hebben uiteenlopende oorzaken. Enkele belangrijke factoren zijn:

- In sommige gebieden zuiverden waterschappen al in de zeventiger jaren van de vorige eeuw afvalwater. Hierdoor hebben zij eerder geïnvesteerd dan waterschappen die deze taak later kregen. Dit leidt nu tot relatief lagere kosten. Hierbij moet bedacht worden dat de inwoners en bedrijven in deze gebieden reeds lang(er) belasting betalen om dit werk te kunnen bekostigen;
- De verschillende waterschappen hebben een uiteenlopend financieel draagvlak in de vorm van een verschillend aantal huishoudelijke en industriële vervuilingseenheden. In het algemeen is het zo dat bij een groot financieel draagvlak de zuiveringskosten over meer vervuilingseenheden kunnen worden uitgesmeerd, wat in lagere kosten per vervuilingseenheid resulteert;
- Ook het feit dat het gezuiverde afvalwater van sommige zuiveringsinstallaties op water wordt geloosd dat in beheer bij het Rijk is, is van invloed, omdat hiervoor belasting aan het Rijk moet worden betaald;
- Tot slot spelen ook hier gebiedsfactoren een rol. Zo is het bouwen van zuiveringsinstallaties en het transportstelsel voor de aanvoer van afvalwater op zandgronden goedkoper dan in veengebieden en hoeft er als er sprake is van vrij verval minder gepompt te worden.

⁹ Voor de netto-kosten is uitgegaan van het begrip netto-kosten in de Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer, dat is zonder toegerekende ondersteunende kosten.

5.3 Optimaliseren van de afvalwaterketen: status kostenbesparingen

Op grond van aangescherpte (milieu-)eisen waren en zijn er grote investeringen in de afvalwaterketen noodzakelijk. Door een goede samenwerking in de afvalwaterketen kunnen kostenbesparingen worden gerealiseerd. Onder meer in optimalisatiestudies voor het afvalwatersysteem (OAS) komt deze samenwerking tot uiting. Een OAS wordt uitgevoerd om als waterschap samen met één of meer gemeenten vast te stellen wat de meest kosteneffectieve investeringen in de afvalwaterketen zijn. Daarmee wordt beoogd de taken tegen de laagst mogelijke kosten voor de maatschappij uit te voeren. In 2009 was gemiddeld voor 81% van het afvalwater dat door waterschappen wordt gezuiverd een OAS gaande of al afgerond. In 2007 was dit gemiddeld nog 70%. De door de waterschappen tot en met 2009 ingeschatte besparingen door het optimaliseren van de afvalwaterketen bedragen in totaal circa € 340 miljoen. Tot en met 2007 was dit in totaal circa € 265 miljoen. In figuur 5.3.1 is de behaalde besparing per waterschap weergegeven. Het gaat hier om een besparing op de geschatte investeringsuitgaven ten opzichte van de situatie dat gemeenten en waterschappen los van elkaar zouden investeren. Met andere woorden, samenwerken loont! Zie ook figuur 5.3.2: *Verdeling financieel voordeel waterschappen gemeenten*. De gegevens laten zien dat bij een aantal waterschappen het percentage afvalwater dat wordt

gezuiverd en waarvoor een OAS is uitgevoerd, eigenlijk meer dan 100% is. Deze waterschappen zijn al bezig met een tweede ronde OAS. Het blijkt dat ook een tweede ronde financieel loont.

5.4 Afvalwaterakkoorden en waterplannen

Om ervoor te zorgen dat het afvalwatersysteem ook daadwerkelijk aan de aangescherpte (milieu-)eisen gaat voldoen, is het van groot belang dat waterschappen en gemeenten hun samenwerkingsafspraken formeel vastleggen. Dit kan onder andere plaatsvinden in afvalwaterakkoorden en/of waterplannen. In (stedelijke) waterplannen maken gemeenten en waterschappen gezamenlijk afspraken over allerlei aspecten die samenhangen met het waterbeheer, waaronder de ambities ten aanzien van het watersysteem en ten aanzien van de waterketen en wordt bepaald welke maatregelen tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten genomen kunnen worden. Waterschappen hadden in 2007 al met de meeste gemeenten formele afspraken gemaakt: voor gemiddeld 82% van de hoeveelheid gezuiverd afvalwater. Hiervan was 31% vastgelegd in afvalwaterakkoorden. In 2009 was dit 84% van het gezuiverde water, waarvan 31% vastgelegd in afvalwaterakkoorden. Het percentage afgesloten afvalwaterakkoorden is licht gestegen.

Fig. 5.3.1 Besparingen in waterketen door OAS tot en met 2009 (x € 1.000.000)

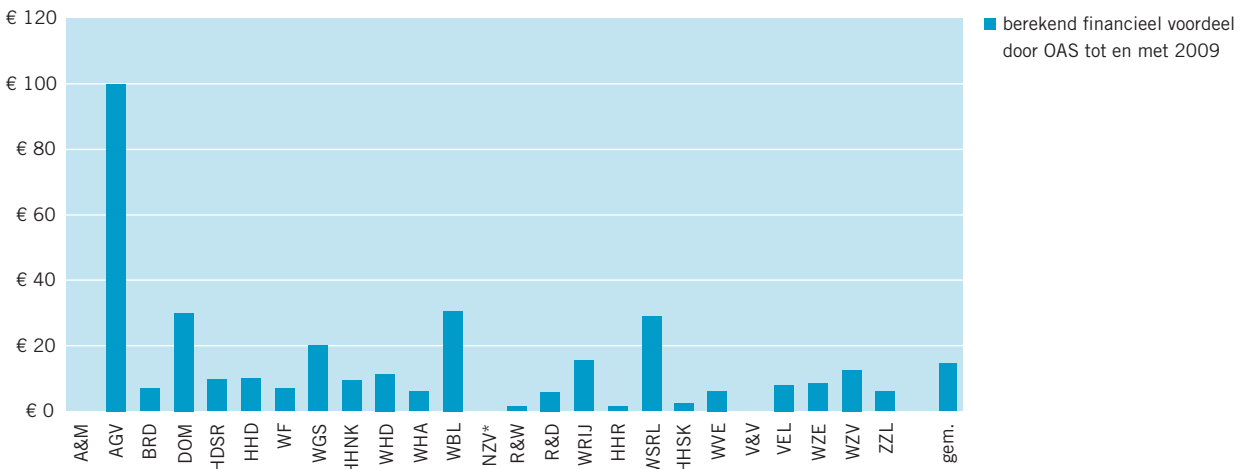
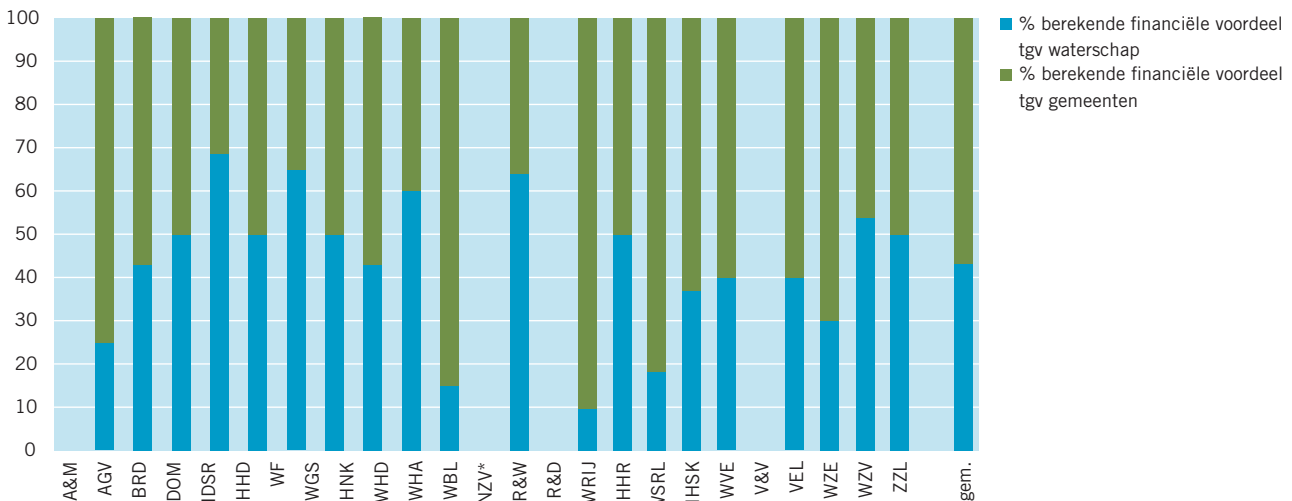

Fig. 5.3.2 Besparing door OAS waterschap - gemeente

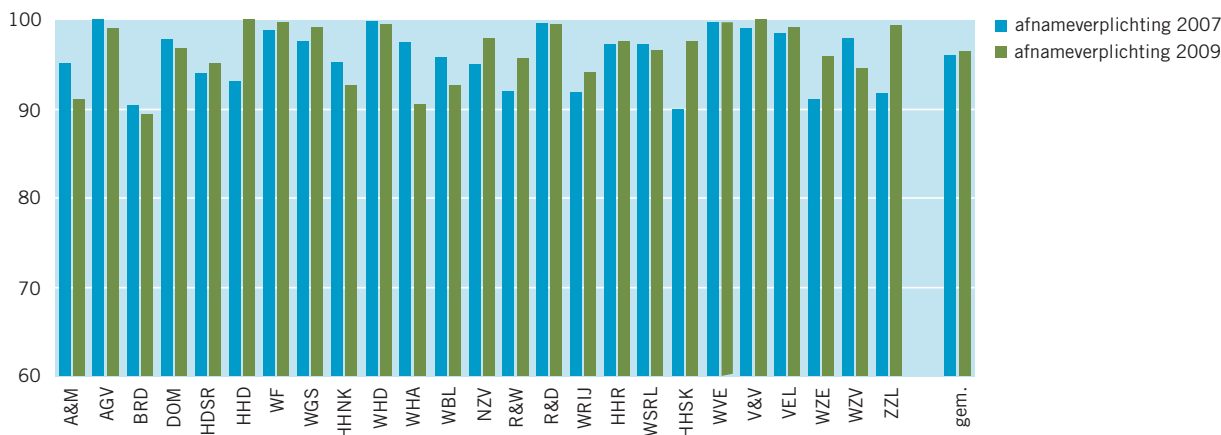
5.5 Voldoen aan de afnameverplichting

Onderdeel van de afspraken tussen gemeenten en waterschappen is de zogeheten afnameverplichting. De gemeenten zorgen voor voldoende capaciteit om afvalwater te kunnen inzamelen. De waterschappen hebben de verplichting om de afgesproken hoeveelheid water te verwerken.

De hoeveelheid afvalwater die in de installaties wordt gezuiverd, wordt uitgedrukt in inwonerequivalenten, afgekort i.e.'s. Dit is een maat voor de vuillast van dat water, waarbij 1 i.e. staat voor de hoeveelheid afvalwater en de daarin aanwezige vuillast die gemiddeld door één persoon per dag wordt geproduceerd. In 2009 hebben de waterschappen zo'n 25 miljoen i.e.'s gezuiverd. Figuur 5.5.1 laat zien het percentage inwonerequivalenten (i.e.'s) waarvoor is voldaan aan de afnameverplichting 2007 en 2009. Het voldoen aan de afnameverplichting is gegroeid van 96% in 2007 naar 97% in 2009.

Waar waterschappen niet (kunnen) voldoen aan de verplichtingen, zijn zij bezig met de uitbreiding van hun zuiveringsinstallaties of afvalwatertransportsystemen. Ook kijken gemeenten of de hoeveelheid afvalwater die zij inzamelen kan worden verminderd. Bijvoorbeeld door de afvoer van regenwater zoveel mogelijk los te koppelen van de riolering. De waterschappen hebben een gezamenlijke 'best practise' ontwikkeld voor het afstemmen van de afnameverplichtingen met gemeenten.

Fig. 5.5.1 Afnameverplichting

6. FINANCIËN

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de financiën van de waterschappen. Hierbij worden niet alleen cijfers van 2007 en 2009 in beeld gebracht, maar ook van 2010 en in sommige gevallen tot en met 2013. De cijfers over 2010 zijn opgenomen om de relatie te kunnen leggen met de belastingen die de waterschappen opleggen in het jaar waarin deze rapportage uitkomt. Gegevens over de periode 2013 zijn opgenomen om een indicatie te geven van datgene wat belastingplichtigen in financiële zin in de toekomst van de waterschappen kunnen verwachten.

Allereerst wordt inzicht gegeven in de omvang van de investeringen van de waterschappen in 2007, 2009 en de periode 2010-2013. Daarna wordt weergegeven welke opbouw de kosten van de waterschappen hebben. Vervolgens komen enkele aspecten van de belastingen van de waterschappen aan de orde. Vrijwel alle inkomsten van de waterschappen komen uit het heffen van doelbelastingen en deze afzonderde financiering waarborgt dat de bekostiging van de voor Nederland essentiële bescherming tegen overstromingen en goed waterbeheer niet wordt afgewogen tegen andere beleidsterreinen. Als laatste worden in dit hoofdstuk de zogenoemde perceptiekosten in beeld gebracht, de kosten die gemaakt moeten worden om de belastingen daadwerkelijk te ontvangen. Alle cijfers over de periode 2010-2013 zijn gebaseerd op de begrotingen en meerjarenramingen zoals deze 2009 zijn behandeld door de besturen. Uit een eerste inventarisatie blijkt dat de besturen lopende 2010 de begrotingen en meerjarenramingen, in verband met de economische crisis, naar beneden hebben bijgesteld.

6.1 Investeringen in de perioden 2007-2009 en 2010-2013

Bodemdaling, klimaatverandering, aangescherpte (Europese) milieueisen en verstedelijking noodzaken de waterschappen elk jaar omvangrijke investeringen te doen. In de periode 2007-2009 hebben de waterschappen gemiddeld iets meer dan € 1 miljard per jaar geïnvesteerd. De verdeling naar taken van de totale investeringen in 2007-2009 was:

• waterveiligheid	18%
• watersysteembeheer (incl. planvorming)	35%
• zuivering van afvalwater	35%
• overige investeringen	11%

In grafiek 6.1.1 zijn de gegevens van de individuele waterschappen opgenomen. Daarbij worden de zogenaamde bruto investeringsuitgaven weergegeven, dat wil zeggen de uitgaven waarbij nog geen rekening is gehouden met financiering door middel van eventuele subsidies.

Fig. 6.1.1 Investerings 2007-2009 per taak (x € 1.000.000)

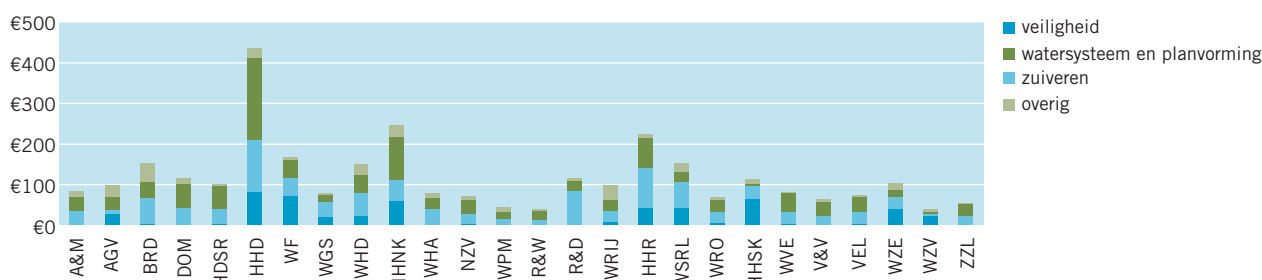
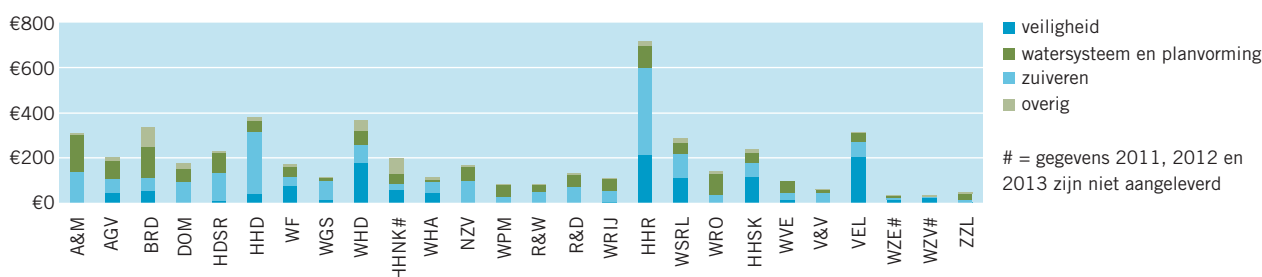

Fig. 6.1.2 Investerings 2010-2013 per taak (x € 1.000.000)

In de voorgaande hoofdstukken is aangegeven dat er ook in de toekomst nog veel investeringen noodzakelijk zijn om droge voeten, kwalitatief goed en voldoende oppervlaktewater alsmede een betrouwbare afvalwaterzuivering te kunnen garanderen. Figuur 6.1.2 geeft de investeringsplannen in financiële zin van de afzonderlijke waterschappen voor de periode 2010-2013 weer. Deze plannen zijn de verwachtingen uit het najaar van 2009.

In totaal verwachten de waterschappen in deze periode ongeveer € 1,3 miljard per jaar te gaan investeren. De verdeling van het totaalbedrag voor deze periode is als volgt:

- waterveiligheid 24%
- watersysteembeheer (incl. planvorming) 40%
- zuivering van afvalwater 27%
- overige investeringen 8%

Wanneer we de verdeling over de perioden 2007-2009 en 2010-2013 vergelijken, zien we dat de aandacht verschuift van de afvalwaterzuivering naar waterveiligheid en watersysteembeheer.

Het grootste deel van de investeringen in waterveiligheid wordt gevormd door uitgaven voor de versterking van waterkeringen die onderdeel zijn van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Tot nu toe is het Rijk verantwoordelijk voor de volledige financiering van het HWBP. Als onderdeel van hun plan Doelmatig waterbeheer hebben de waterschappen in juli 2010 het kabinet aangeboden om de komende zes jaar een bedrag van € 75 miljoen per jaar voor eigen rekening te nemen. Op het moment van schrijven heeft er nog geen nadere besluitvorming plaatsgevonden

Economische crisis

Begin 2009 werd duidelijk dat de economische crisis grote gevolgen voor Nederland zou gaan hebben. Voor de bestrijding van deze crisis werd er op twee manieren naar de waterschappen gekeken. Van de overheden werd enerzijds verwacht dat zij de economie door vroegde of extra investeringen zouden stimuleren. Anderzijds werd verwacht dat zij de burgers en bedrijven financieel zouden ontzien. Omdat bij de waterschappen iedere investering zich bijna direct vertaalt in belastingverhoging, stonden de waterschapsbesturen voor lastige afwegingen. Ieder bestuur heeft zijn eigen afweging gemaakt. Per saldo hebben de waterschappen een actieve bijdrage geleverd aan

de realisatie van het kabinetsbeleid ter bestrijding van de crisis.

De besturen hebben besloten om in 2009 en 2010 circa 40 projecten versneld te gaan uitvoeren. Daarmee wordt de economie voor minimaal € 155 miljoen gestimuleerd. Het gaat hierbij met name om dijkversterkingen, baggerwerkzaamheden in waterlopen en het toepassen van innovatieve technieken en duurzaamheidsmaatregelen in de afvalwaterzuivering die aanvullend op de reeds geplande projecten in gang zijn gezet.

Verder werden ook er maatregelen van andere aard genomen om de burgers en bedrijven in deze economisch zware tijd tegemoet te komen. Het gaat hierbij onder andere om:

- tijdelijk versoepelen van het eigen aanbestedingsbeleid;
- soepeler betalingsregelingen;
- eerder betalen van facturen;
- belastingen laag houden;
- in meer gevallen kwijtschelding toepassen (nagenoeg alle waterschappen hanteren inmiddels de 100% norm);
- afschaffen leges.

Door middel van bezuinigingen zullen de waterschappen ervoor moeten zorgen dat de lasten hierdoor niet extra stijgen.

Subsidies

Bij hun taakuitoefening werken de waterschappen zoveel mogelijk samen met andere overheden en andere gebruikers van de openbare ruimte. Waar er gemeenschappelijke belangen zijn, ontvangen waterschappen bij investeringen regelmatig ook financiële bijdragen van deze organisaties. Ook gaan de waterschappen tijdens de voorbereiding van investeringsprojecten na of gebruik gemaakt kan worden van subsidies. In figuur 6.1.3 is aangegeven welk percentage van de bruto investeringsuitgaven in 2009 werd betaald vanuit subsidies en andere bijdragen van derden.

Het feit dat het aandeel subsidies bij Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht ruim boven de 100% is, wordt veroorzaakt door een in 2009 ontvangen subsidie van € 70 miljoen voor baggersaneringswerkzaamheden van de Vecht. Dit bedrag wordt de komende jaren uitgegeven.

Fig. 6.1.3 Aandeel bijdragen van derden (waaronder subsidies) in investeringsuitgaven in 2009

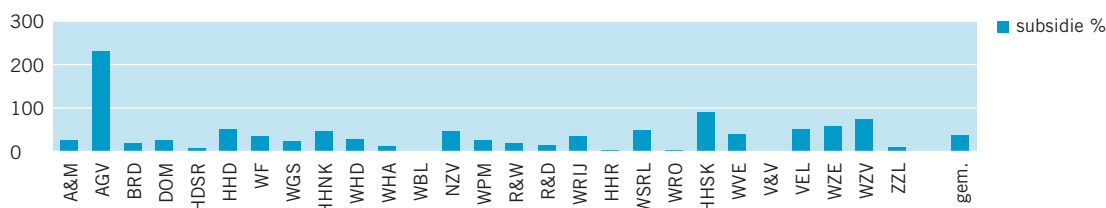
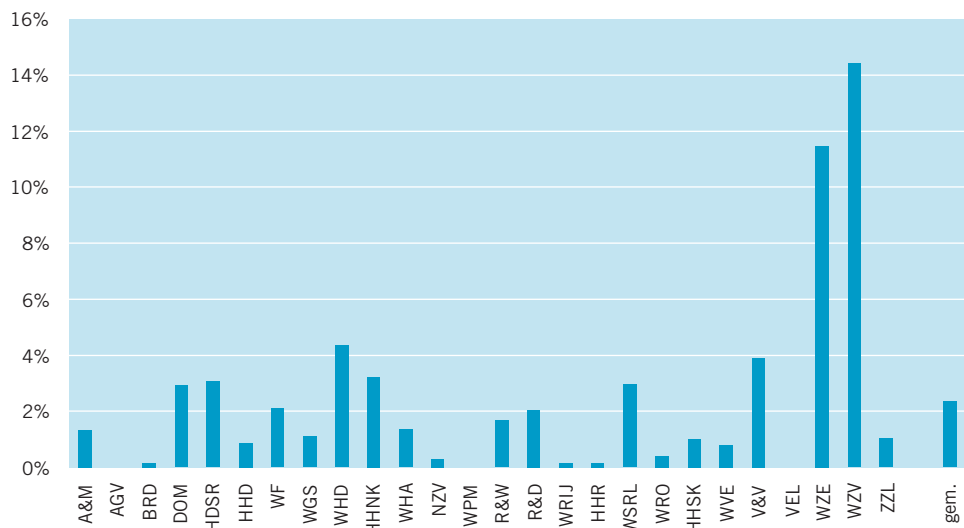

Fig. 6.2.1 Exploitatiekosten naar beleidsvelden realisatie 2009

Fig. 6.2.2 Aandeel subsidies in exploitatiekosten (raming 2010)

6.2 Waarvoor maken de waterschappen hun kosten?

De jaarlijkse rente en afschrijvingen van investeringen maken met andere kosten deel uit van de totale exploitatiekosten van de waterschappen. Wanneer deze kosten worden gepresenteerd op basis van zogenoemde beleidsvelden, ontstaat inzicht in de accenten die de verschillende waterschappen leggen bij de uitvoer van hun takenpakket. Grafiek 6.2.1 geeft de verdeling van de netto kosten over de beleidsvelden weer (realisatie 2009). Uit de grafiek blijkt dat de waterschappen het grootste deel van hun kosten maken voor de zuivering van afvalwater (49%) en het watersysteembeheer (31%). Zie verder Bijlage 2 op bladzijde 56.

Subsidies

Niet alleen in het geval van investeringen, maar ook in het kader van het reguliere beheer en onderhoud maken de waterschappen gebruik van subsidiemogelijkheden. Figuur 6.2.2 geeft aan welk aandeel van hun exploitatiekosten de waterschappen in 2010 (raming 2010) met subsidies verwachten te dekken.

6.3 Belastingdruk in 2009 en in 2010

De hoogte van de belastingen die de waterschappen in hun gebied opleggen om hun taken te kunnen bekostigen, verschilt. De belangrijkste oorzaken van deze verschillen zijn verschillen in taken, in eisen die aan het waterbeheer worden gesteld, in de aard van het beheersgebied en in het belang dat de verschillende groepen belastingplichtigen bij de taken hebben. In bijlage 2 zijn de tarieven voor 2010 van de individuele waterschappen weergegeven alsmede de begrote kosten naar beleidsvelden. Deze laatste informatie laat zien waaraan de verschillende waterschappen de belastingopbrengsten van 2010 besteden. De figuren op de volgende pagina's geven weer wat de omvang is van de waterschapsbelastingen waarmee huishoudens en bedrijven in Nederland geconfronteerd worden. De belastingdruk in 2009 en 2010 wordt in beeld gebracht voor de volgende situaties:

- **Meerpersoonshuishoudens**
Een meerpersoonshuishouden wonend in een koopwoning met een WOZ-waarde van € 200.000 en afvalwater met een vervuilingswaarde van 3 vervuilingseenheden (figuur 6.3.1 en 6.3.2)
- **Agrarisch bedrijf**
Een agrarisch bedrijf met opstallen ter waarde van € 240.000 (WOZ-waarde), 25 ha ongebouwde grond en afvalwater met een vervuilingswaarde van 3 vervuilingseenheden. (figuur 6.3.3 en 6.3.4)

- **Metaalbedrijf**
Een metaalbedrijf met een gebouw met een WOZ-waarde van € 12.000.000 en een vervuilingswaarde van 450 vervuilingseenheden. (figuur 6.3.5 en 6.3.6)

Het gaat om het totaal van alle waterschapsbelastingen, dus als dit van toepassing is inclusief de belasting voor het beheer van wegen¹⁰. In bijlage 2 zijn de achterliggende cijfers vermeld.

In onderstaande tabel is voor de drie groepen de gemiddelde totale waterschapsbelastingen weergegeven. Tussen haakjes staan de bedragen van 2009 omgerekend naar prijspeil 2010. Ook de stijging van de belastingen exclusief de inflatie is weergegeven tussen haakjes. Overigens zijn in bijlage 2, bladzijde 62, meer gegevens opgenomen over de belastingdruk bij de verschillende belastingplichtigen.

Gemiddelde belastingdruk in € per huishouden/bedrijf	2009	2010	Stijging 2009-2010
Meerpersoonshuishouden in een koopwoning	274 (277)	281	2,6% (1,4%)
Agrarisch bedrijf	1.670 (1.690)	1.726	3,4% (2,1%)
Metaalbedrijf	26.570 (26.889)	27.294	2,7% (1,5%)

Fig. 6.3.1 Belastingdruk meerpersoonshuishoudens 2009

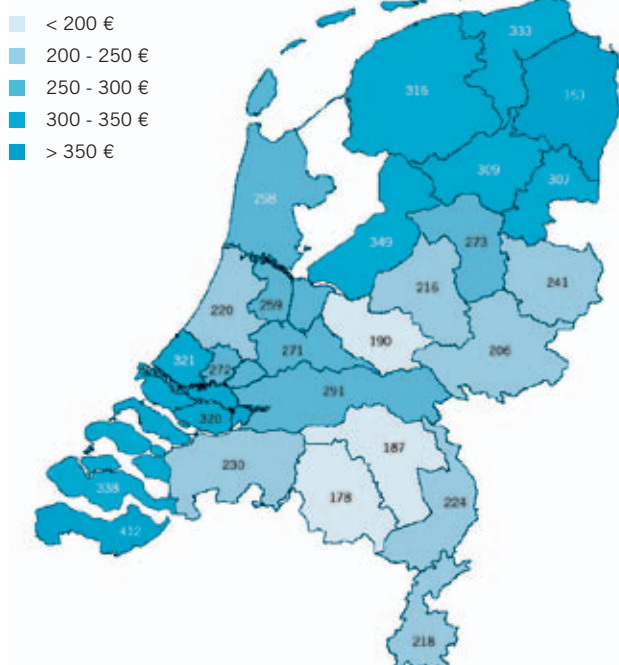
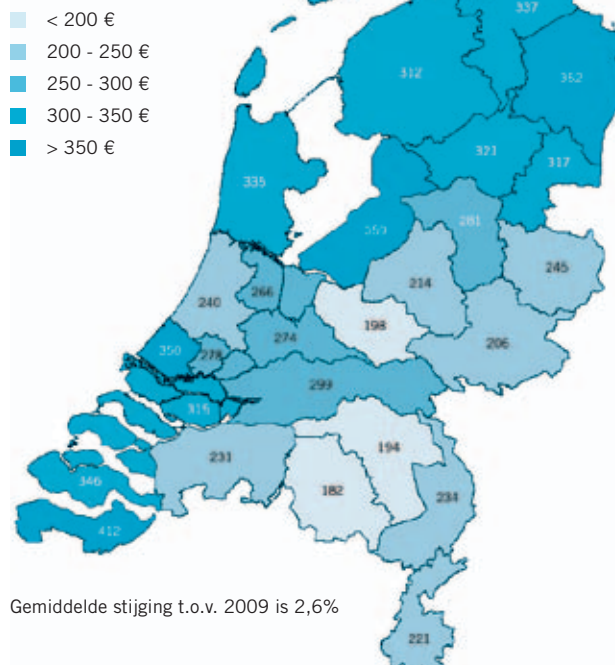

Fig 6.3.2 Belastingdruk meerpersoonshuishoudens 2010

Gemiddelde stijging t.o.v. 2009 is 2,6%

¹⁰ Het feit dat zes waterschappen het beheer voor wegen heeft, leidt er toe dat deze waterschappen meer belastingen in hun gebied moeten heffen. De kosten van het wegenbeheer zorgen bij benadering voor de volgende aandelen in de lastendruk die op de kaartjes op de volgende pagina's is weergegeven: Waterschap Rivierenland 5%, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 7%, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard 7%, Waterschap Hollandse Delta 12%, Waterschap Zeeuwse Eilanden 15% en Waterschap Zeeuws-Vlaanderen 25%. In die gebieden zullen de gemeenten in de regel lagere belastingen in rekening brengen.

Fig. 6.3.3 Belastingdruk agrarisch bedrijf 2009

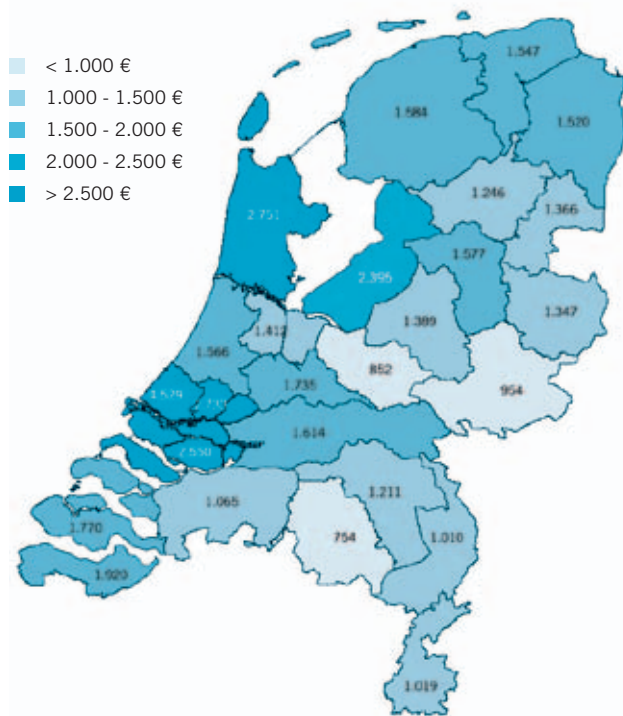
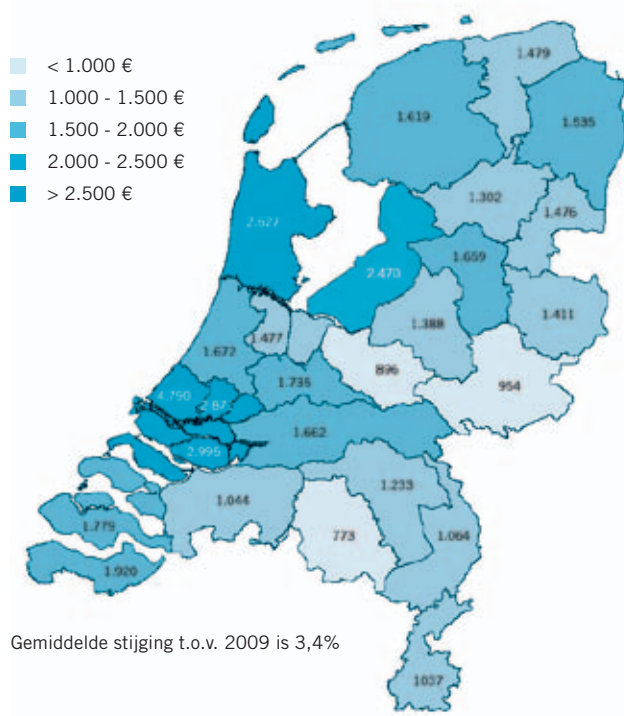

Fig. 6.3.4 Belastingdruk agrarisch bedrijf 2010

Gemiddelde stijging t.o.v. 2009 is 3,4%

Fig. 6.3.5 Belastingdruk metaalbedrijf 2009

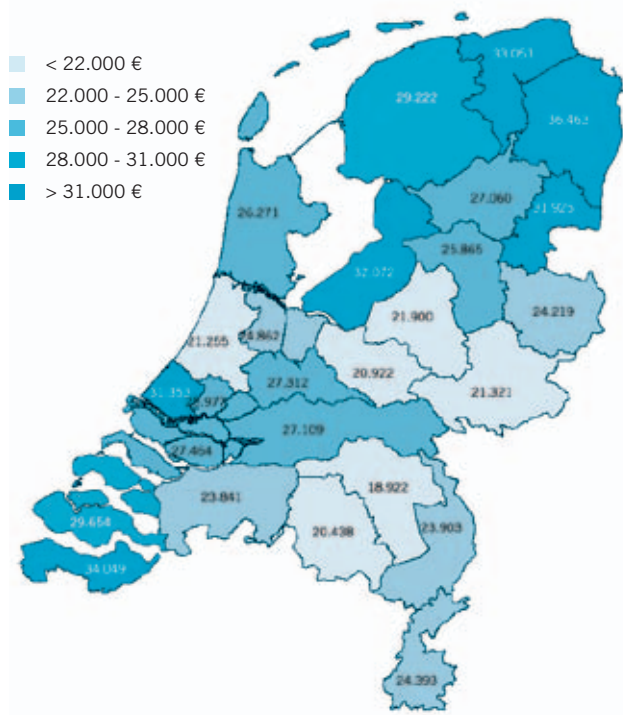
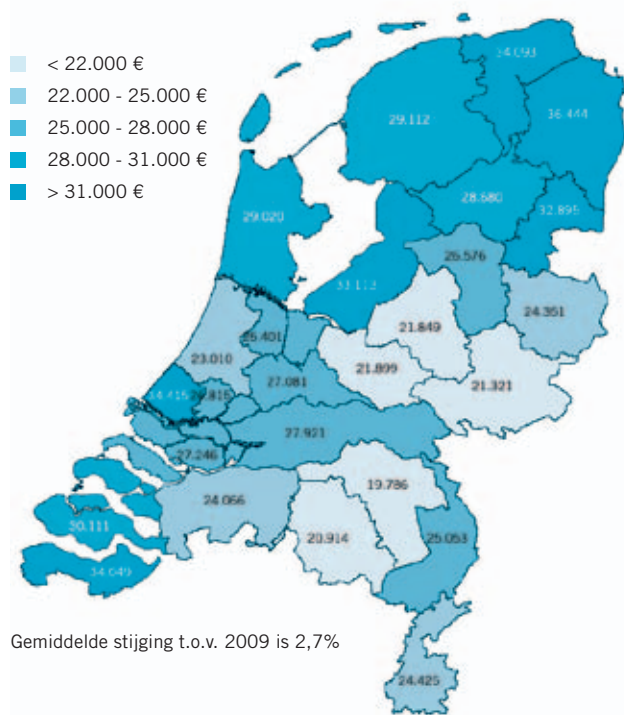

Fig. 6.3.6 Belastingdruk metaalbedrijf 2010

Gemiddelde stijging t.o.v. 2009 is 2,7%

6.4 Totale belastingopbrengsten in 2009, 2010 en 2013

In figuur 6.4.1 is aangegeven welke belastingopbrengsten de waterschappen voor de jaren 2009, 2010 en 2013 hebben geraamd om hun taken te kunnen bekostigen. Het peilmoment is najaar 2009.

De waterschappen Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen hebben ontheffing gekregen voor het opstellen van meerjarenramingen voor de periode na 2010, omdat zij aan het fuseren zijn. Hierdoor ontbreken bij hen de belastingopbrengsten 2013.

Het verschil tussen de geraamde belastingopbrengsten in 2010 en 2013 geeft een indicatie van de lastenontwikkeling die de burgers en bedrijven kunnen verwachten. De formele meerjarenramingen van 2009 gaven aan dat belastingopbrengsten na 2010 gemiddeld met 4,8% per jaar¹¹ zouden gaan stijgen. Een inventarisatie september 2010 leert dat de waterschappen er inmiddels vanuit gaan dat de lastenstijging voor de periode 2010-2013 met gemiddeld 1% per jaar neerwaarts wordt bijgesteld. Gecorrigeerd voor inflatie zou de stijging 2% per jaar gaan bedragen. Het gaat hier nog steeds om een indicatie van de lastenstijging, omdat de besturen van de waterschappen over de periode na 2010 nog geen formeel besluit hebben genomen.

Deze lastenstijging van 4,8% kent globaal de volgende opbouw:

- Ongeveer 2% wordt veroorzaakt door de omvangrijke investeringen die de waterschappen moeten doen om in te spelen op klimaatverandering en aangescherpte (Europese) milieueisen;
- Ongeveer 1% vloeit voort uit overige beleidsintensivering;
- Zo'n 1,5-2% wordt veroorzaakt door inflatie en loonkostenstijging.

6.5 Omvang en inzet van reserves

Iedere organisatie, en dus ook de waterschappen, heeft een bepaalde buffer nodig om onverwachte financiële tegenvallers te kunnen opvangen. Als deze buffer er niet of in onvoldoende mate is, dan leidt een tegenvaller tot de situatie waarin de schulden groter worden dan de bezittingen en zijn er verhoogde belastingtarieven nodig om schulden en de waarde van bezittingen weer in evenwicht te brengen. Dit kan gedurende enkele jaren tot een verhoging van het tarief leiden. In bijlage 2 is de balans voor 2009 van de verschillende waterschappen weergegeven. Enkele totaalcijfers zijn opgenomen in onderstaande tabel, die aangeeft op welke wijze de waterschappen in de periode 2007-2009 hun activa hebben gefinancierd. Uit de cijfers blijkt dat de waterschappen een groot beroep op de geld- en kapitaalmarkt doen en derhalve relatief geringe reserves hebben.

Eigen en vreemd vermogen	2007	2008	2009
Eigen vermogen	1.066	971	937
- Algemene reserves	375	371	309
- Bestemmingsreserves	471	600	672
- Resultaat	220	**	-44
Vreemd vermogen	7.254*	6.268	6.519
- Voorzieningen	237	245	222
- Vlottende passiva	496	228	364
- Leningen o.g.	6.520	5.794	5.933

Bron: gegevens 2007 zijn afkomstig van het CBS en bewerkt voor deze publicatie. Gegevens 2008 en 2009 zijn van de Unie van Waterschappen op basis van gegevens voor deze rapportage

* De gegevens over het vreemd vermogen van 2007 en 2008-2009 zijn onvergelykbaar omdat in de eerste cijfers de financiering van cross border leases is opgenomen en in de cijfers 2008-2009 niet. Waterschappen beschouwen deze cijfers als balansverlenging, terwijl het CBS deze als integraal onderdeel van de balans meeneemt.

** Is opgenomen in bovenstaande posten.

NB De tabel laat afgeronde bedragen zien. Daardoor wijken de totalen schijnbaar.

€ 1 miljoen af.

In 2008 en 2009 is sprake van een daling van de omvang van de reserves. Deze daling zal zich ook in de komende jaren voortzetten. In het kader van deze publicatie is informatie verzameld over de door de waterschappen verwachte inzet van reserves in de komende jaren:

Daling reserves	2010	2011	2012	2013
Netto onttrekkingen reserves	139	99	58	16

Deze cijfers geven aan dat de waterschappen van de € 937 miljoen aan reserves die zij op 1 januari 2010 hebben in de komende jaren ruim € 300 miljoen verwachten in te zetten. De cijfers illustreren dat de algemene besturen de omvang van de reserves de komende jaren terugbrengen. Waar mogelijk besluiten de besturen reserves af te bouwen en ten gunste van de belastingbetalers te laten komen.

¹¹ Gecorrigeerd voor inflatie bedraagt de stijging 3%

6.6 Perceptiekosten

Het opleggen en innen van de waterschapsbelastingen levert niet alleen geld op, maar brengt ook kosten met zich mee. Deze houden onder andere verband met het inwinnen van gegevens om de hoogte van de belastingaanslagen te kunnen bepalen, het drukken en versturen van de aanslagbiljetten, het registreren van binnenkomende belastingen en, indien nodig, invorderingsmaatregelen voor niet-betaalde aanslagen. Deze kosten, ook wel perceptiekosten genoemd, worden in figuur 6.4.1 uitgedrukt als een percentage van de totale belastingopbrengst. Zo geven de gemiddelde perceptiekosten in 2009 van 5,3% aan dat de waterschappen gemiddeld € 5,30 aan kosten hebben gemaakt om € 100 aan belastingen te innen.

Grafiek 6.6.1 maakt duidelijk dat perceptiekosten ten opzichte van de belastingopbrengsten in de periode 2007-2009 met gemiddeld 1%, omlaag zijn gebracht. Het gemiddelde daalt van 6,3% naar 5,3%. Dit is een daling van 15% van de perceptiekosten. Deze daling is onder andere toe te schrijven aan de samenwerkingsverbanden op het gebied van de belastingen die de waterschappen onderling en met gemeenten zijn aangegaan. Twintig waterschappen werken inmiddels onderling en met gemeenten samen in negen regionale belastingkantoren. Ter vergelijking: bij het uitbrengen van *Waterschapspeil 2009* ging het nog om zeventien waterschappen en zeven regionale belastingkantoren. De andere waterschappen zijn onderling en met gemeenten in gesprek om tot verdere samenwerking te komen. De ambitie is om in 2010 de perceptiekosten te verlagen naar 5% of minder.¹²

Fig. 6.4.1 Belastingopbrengsten 2009, 2010, 2013 (x € 1.000.000)

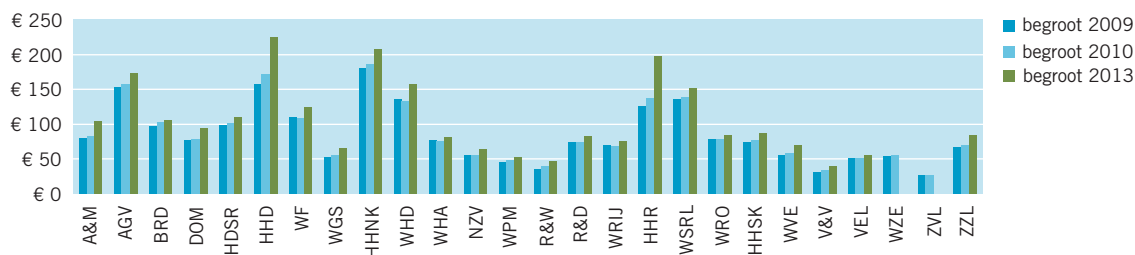

Fig. 6.4.2 Jaarlijkse stijging belastingopbrengsten 2010-2013

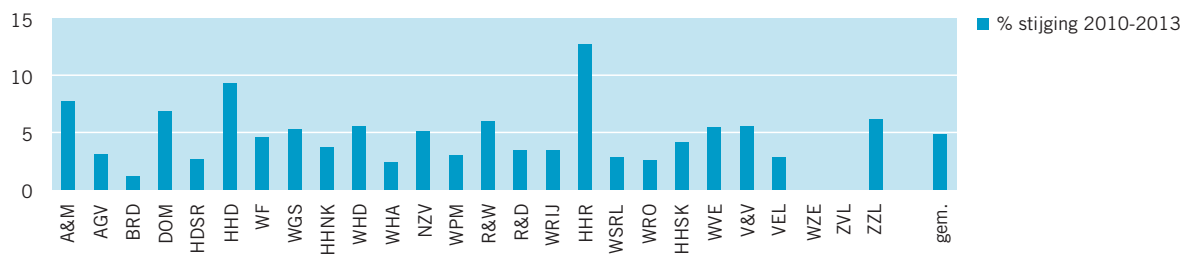
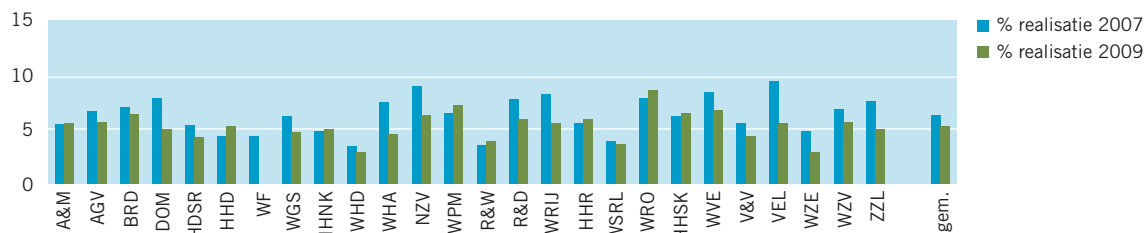

Fig. 6.6.1 Perceptiekosten als % belastingopbrengsten

¹² Waterschappen zoeken fiscale partners. Op weg naar samenwerking bij heffing en invordering van waterschapsbelastingen', Unie van Waterschappen, november 2005

In veel regio's zijn regionale belastingkantoren voor het innen van lokale belastingen opgericht. De waterschappen zijn de volgende regionale samenwerkingsverbanden op het gebied van belastinginning aangegaan om kosten te besparen en tegelijk de kwaliteit van de dienstverlening te vergroten:

- Hefpunt (waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's, Fryslân);
- Tricijn (waterschappen Zuiderzeeland, Vallei & Eem, Veluwe);
- Lococensus (waterschappen Groot Salland, Regge en Dinkel, Reest en Wieden, Velt en Vecht, Rijn en IJssel met een gemeente);
- Belasting Samenwerking Rivierenland (Waterschap Rivierenland met enkele gemeenten);
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier met enkele gemeenten;
- Waternet (Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht met de gemeente Amsterdam);
- De Regionale Belasting Groep (hoogheemraadschappen van Delfland en van Schieland en de Krimpenerwaard);
- Samenwerking Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (Waterschap Hollandse Delta en een groot aantal gemeenten);
- De waterschappen Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen zijn ambtelijk gefuseerd en voeren ook de belastingheffing samen uit (bestuurlijke fusie per 1 januari 2011);
- Waterschapsbedrijf Limburg (waterschappen Roer en Overmaas, Peel en Maasvallei);
- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en een gemeente.

Voorts spelen momenteel de volgende ontwikkelingen:

- Tricijn en Lococensus werken al nauw samen en zullen waarschijnlijk gaan fuseren;
- Per 1 november 2010 gaat Belasting Samenwerking Gouwe Rijnland van start (Hoogheemraadschap van Rijnland en enkele gemeenten);
- Belastingheffing West-Brabant wordt opgericht (Waterschap Brabantse Delta met enkele gemeenten);
- Gezamenlijk belastingkantoor van Waterschap Aa en Maas en enkele gemeenten start op 1 juli 2011.

In het kader van het plan Doelmatig waterbeheer, hebben de waterschappen ook voorgesteld om de belasting Samenwerking met gemeenten verder te gaan uitbreiden. Inmiddels heeft dit aspect van het plan geleid tot de afspraak dat de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen om deze samenwerking intensief te gaan stimuleren en ondersteunen. VNG en Unie gaan er onder andere voor zorgen dat er bestuurlijke samenwerkingsambassadeurs aan de slag gaan, dat er meer regionaal overleg over belastingen tussen gemeenten en waterschappen op gang komt, dat belemmeringen voor deze samenwerking in wet- en regelgeving worden weggenomen en dat er een website met best practices komt.

7. KLANTGERICHT DIENSTEN VERLENEN

Burgers en bedrijven hebben er belang bij dat de waterschappen goed functioneren. Omgekeerd is het voor de waterschappen van groot belang om een goed inzicht te hebben in de mening die belanghebbenden over hen hebben. Daarmee kunnen ze vaststellen welke onderwerpen belangrijk worden gevonden en kunnen ze de service en dienstverlening verder verbeteren.

7.1 Klanttevredenheid zuiveringsbeheer

Vrijwel elk waterschap houdt periodiek een onderzoek waarin het de verschillende belanghebbenden in zijn gebied vraagt naar de tevredenheid over de uitoefening van de taken en de dienstverlening. Dergelijke brede klanttevredenheidsonderzoeken gebeuren op individuele basis in verschillende jaren en met verschillende instrumenten, waardoor de resultaten niet kunnen worden vergeleken. Een dergelijke vergelijking is wel mogelijk met het klanttevredenheidsonderzoek dat in het kader van de Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer van de waterschappen plaatsvindt. In zowel 2007 als 2010 is hiermee de mening van een tiental groepen van belanghebbenden door TNS NIPO in kaart gebracht. De belanghebbenden zijn telefonisch geïnterviewd over allerlei aspecten die betrekking hebben op de samenwerking met de waterschappen. In de figuren 7.1.1 en 7.1.2 zijn de waarderingscijfers uit dit onderzoek, weergegeven die twee belangrijke groepen belanghebbenden aan de deelnemende waterschappen hebben gegeven, de omwonenden van zuiveringsinstallaties en gemeenten in hun rol als beheerders van de riolering. Aan de onderzoeken over 2007 en 2010 hebben 21 organisaties deelgenomen. Daarvan hebben er negentien aan beide onderzoeken meegedaan.

7.2 Digitaal diensten verlenen

Waterschappen bieden hun diensten steeds meer via internet aan. De mate waarin en de kwaliteit van deze diensten via internet wordt gemeten via de Overheid.nl Monitor van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De monitor stimuleert overheden beter (online) te presteren. Met de monitor wordt de dienstverlening van overheden op zes thema's gescoord: toepassing van standaarden, transparantie (openbaarheid), (mate van elektronische) dienstverlening, 'de burger centraal' (gepersonaliseerde dienstverlening), interactieve verwijzingen en toegankelijkheid. In figuur 7.2.1 is deze totaalscore inzichtelijk gemaakt. Op de website van de Overheid.nl zijn de individuele scores van ieder waterschap op de zes thema's vermeld.

Omdat de methodiek die in 2009 is toegepast een andere is dan die uit 2007, zijn in bovenstaande figuur geen cijfers uit 2007 opgenomen. Om toch enig beeld te geven van de ontwikkeling van de verschillende waterschappen sinds 2007, wordt in onderstaande tabel de positie op de ranglijst in 2007 en 2009 weergegeven. Dat geeft aan hoe ieder waterschap zich ten opzichte van elkaar heeft ontwikkeld.

Fig. 7.1.1 Score klanttevredenheidsonderzoeken omwonenden zuiveringsinstallaties

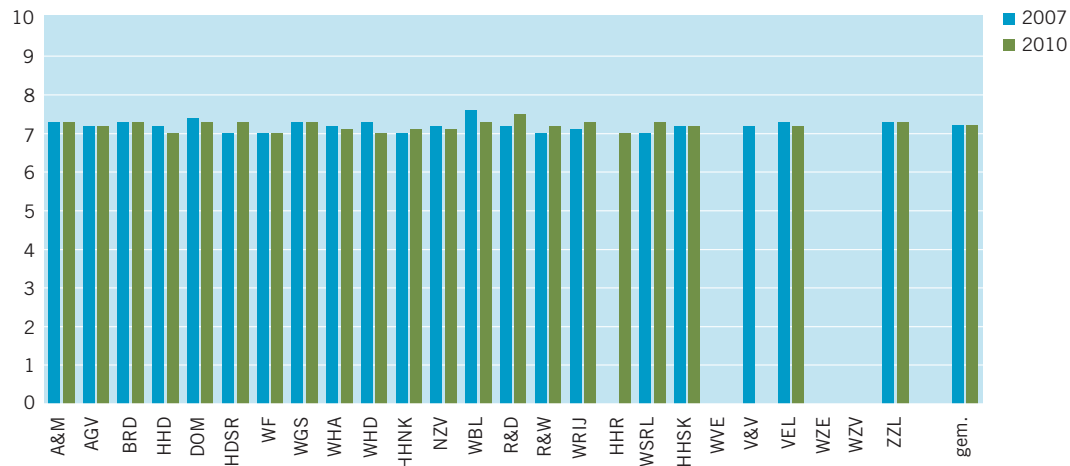

Fig. 7.1.2 Score klanttevredenheidsonderzoeken rioolbeheerders

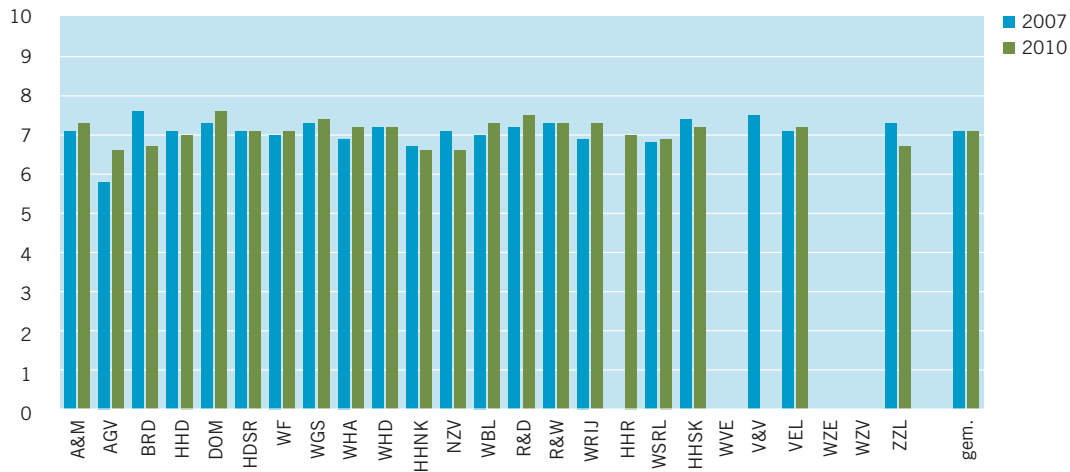
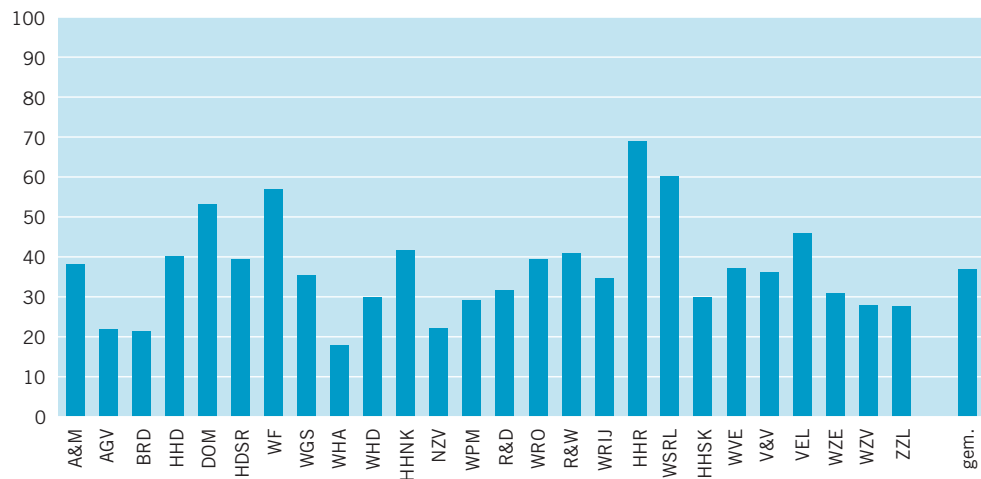

Fig. 7.2.1 Score mate van elektronische dienstverlening monitor Overheid.nl 2009

Positie in Monitor Overheid.nl	2007	2009
A&M	9	11
AGV	26	24
BRD	15	25
HHD	16	8
DOM	17	4
HDSR	7	9
WF	1	3
WGS	2	14
WHA	25	26
WHD	21	18
HHNK	19	6
NZV	23	23
WBL	22	27
WPM	6	20
R&D	11	16
WRO	4	10
R&W	13	7
WRIJ	10	15
HHR	3	1
WSRL	5	2
HHSK	14	19
WVE	8	12
V&V	12	13
VEL	20	5
WZE	24	17
WZV	27	21
ZZL	18	22

7.3 Vergunningen, bezwaarschriften en klachten tijdig afhandelen

Afhandelen van Wvo-vergunningen

Als het lozen van afvalwater op het oppervlaktewater de waterkwaliteit negatief kan beïnvloeden, moet een bedrijf een vergunning in het kader van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren¹³ (Wvo) aanvragen. Het aantal Wvo-vergunningen dat in 2009 per waterschap werd afgegeven, varieerde van twaalf tot meer dan vierhonderd. De wettelijke termijn waarbinnen het waterschap de definitieve vergunning moet afgeven, bedraagt zes maanden. Figuur 7.3.1 geeft aan dat de waterschappen in 2007 in 75% van de gevallen de aanvraag binnen de termijn afhandelden. In 2009 is dat gestegen naar 82%.

Overigens biedt de wet de waterschappen de mogelijkheid om de afhandelingstermijn te verlengen als een vergunning om bepaalde redenen niet binnen zes maanden kan worden afgegeven. Dergelijke termijnoverschrijdingen worden vaak veroorzaakt doordat voor grote bedrijfsinstallaties een gecombineerde vergunning op grond van de Wet Milieubeheer en op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewater moet worden verleend en de hiervoor noodzakelijke afstemming tussen provincie en waterschap niet altijd binnen zes maanden kan worden afgerond. Uiteraard streven de waterschappen er naar alle Wvo-vergunningen binnen zes maanden te verlenen.

Afhandelen van keurontheffingen

De keur is de verordening van het waterschap waarin is aangegeven welke handelingen in, op en aan het water en op en in de buurt van waterkeringen zijn verboden. Daarnaast is opgenomen welke (onderhouds)verplichtingen rusten op eigenaren en gebruikers van percelen naast objecten van het waterschap. Als iemand een handeling wil uitvoeren, die volgens de keur verboden is, moet hij bij het waterschap een 'keurontheffing' aanvragen. Het aantal keurontheffingen dat in 2009 per waterschap is afgegeven varieert van iets meer dan 100 tot meer dan 2000. In 2007 was 78% van een aanvraag van een ontheffing op een keurvoorschrift binnen de wettelijke termijn van acht weken afgehandeld. In 2009 is dit 88%. Voor individuele scores zie figuur 7.3.2

Net zoals bij de Wvo-vergunningen werken de waterschappen ook ten aanzien van de keurontheffingen aan verbeteringen in hun werkprocessen die er voor moeten zorgen dat een groter aandeel van de ontheffingen binnen de wettelijke termijn wordt verleend. Dat dit resultaat heeft, blijkt uit de stijging van het aandeel ontheffingen dat binnen acht weken is verleend.

¹³ Per 22 december 2009 is deze wet vervangen door de Waterwet.

Afhandelen van bezwaren belastingheffing

Om hun taakuitoefening te bekostigen, heffen waterschappen belastingen. Belanghebbenden die het niet eens zijn met hun belastingaanslag, kunnen hiertegen bezwaar maken. Het waterschap moest in 2009 binnen 13 weken het bezwaar afhandelen.

Figuur 7.3.3 laat zien dat de waterschappen in 2009 in gemiddeld 91% van de gevallen de bezwaren ook binnen dertien weken afhandelden. In 2007 was dat nog in 92% van de bezwaren het geval. De figuur laat echter zien dat niet alle waterschappen de cijfers over 2007 en over 2009 hebben aangeleverd. Bij de waterschappen die de gegevens van beide jaren hebben aangeleverd, is sprake van een gelijkblijvende gemiddelde score. Hier ligt een collectief verbeterpunt voor de waterschappen, te meer omdat sinds 1 januari 2010 een termijn van zes weken van toepassing is.

Klachten en meldingen

Wie vindt dat een waterschap onjuist of onzorgvuldig heeft gehandeld, kan een klacht indienen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een te hoog of een te laag waterpeil, of klachten over de waterkwaliteit (aanwezigheid blauwalgen, dode vissen of afval in het water). Voor het afhandelen van klachten is geen wettelijke termijn. De waterschappen bepalen zelf welke termijn zij hanteren. Grafiek 7.3.4 maakt duidelijk dat de waterschappen de formele algemene klachten in 2009 in gemiddeld 93% van de gevallen binnen de gestelde termijn afhandelden. Aangekondigd is in *Waterschapspeil 2009* om te streven naar een uniforme afhandelingstermijn. Zoals ook blijkt uit grafiek 7.3.5 hanteren de meeste waterschappen inmiddels een termijn van 42 dagen.

Fig. 7.3.1 Tijdige afhandeling Wvo-vergunningen

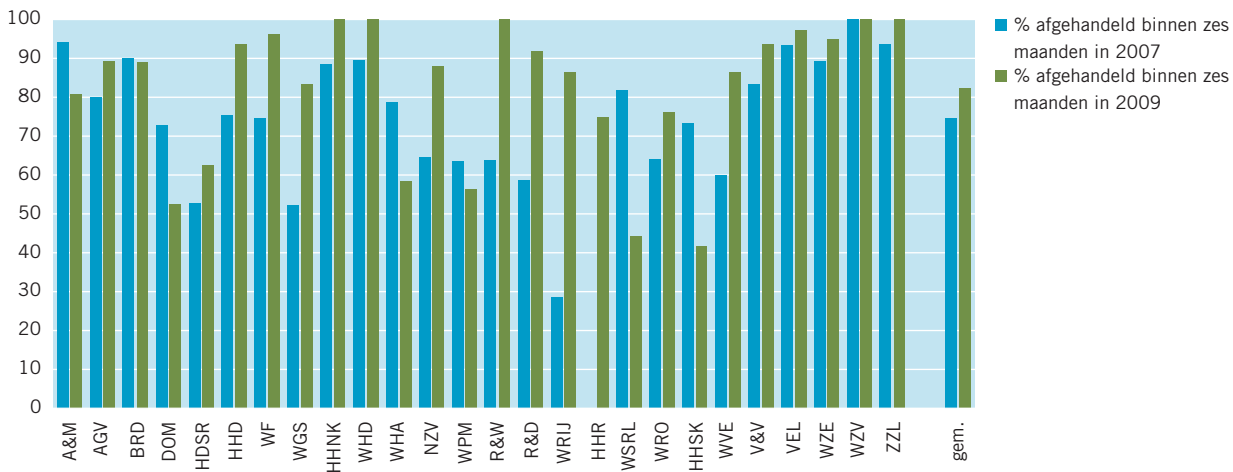

Fig. 7.3.2 Tijdige afhandeling keurontheffingen

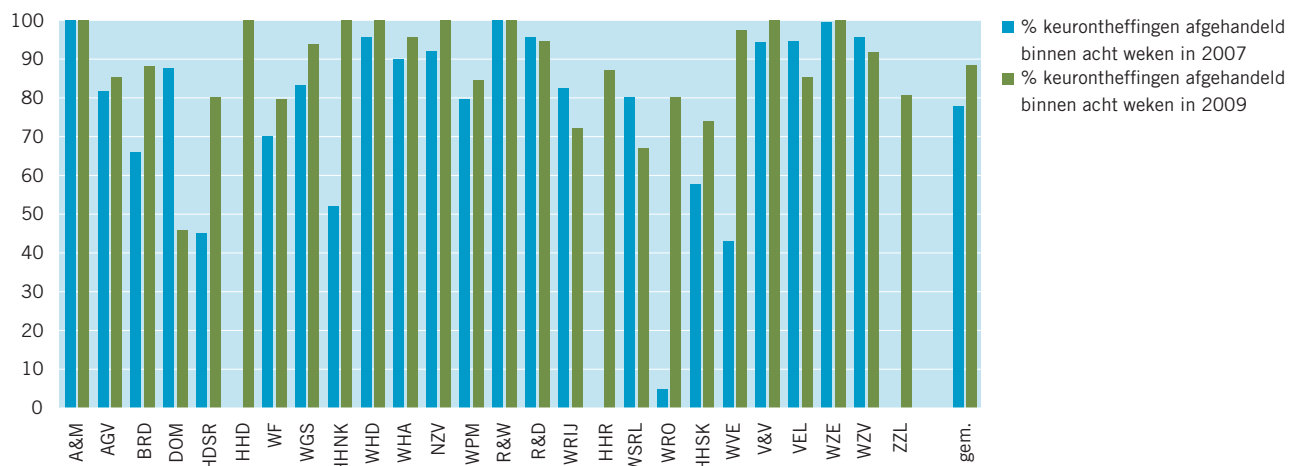

Fig. 7.3.3 Tijdige afhandeling bezwaarschriften op belastingheffing

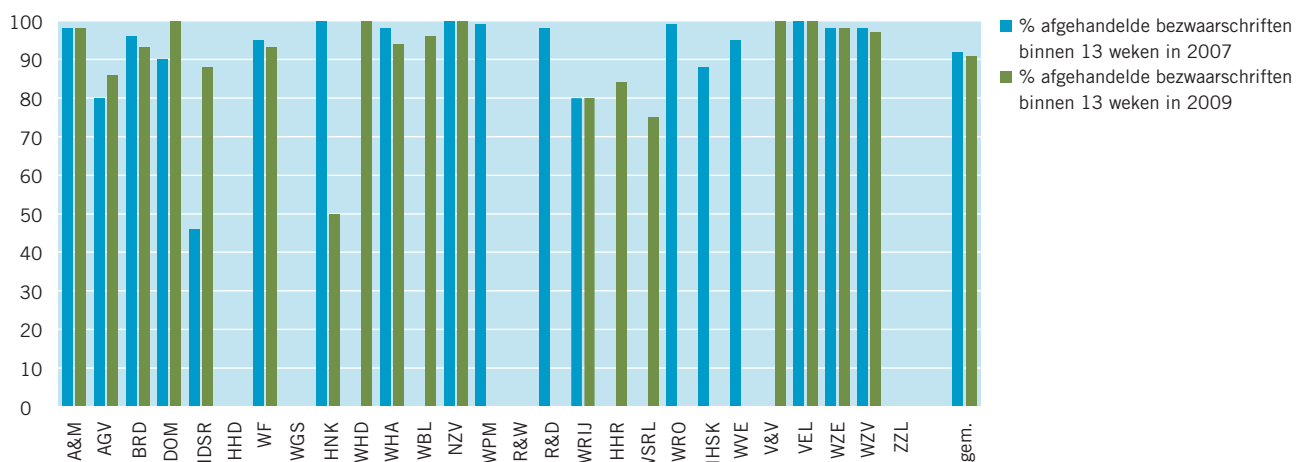

Fig. 7.3.4 Afhandeling algemene klachten

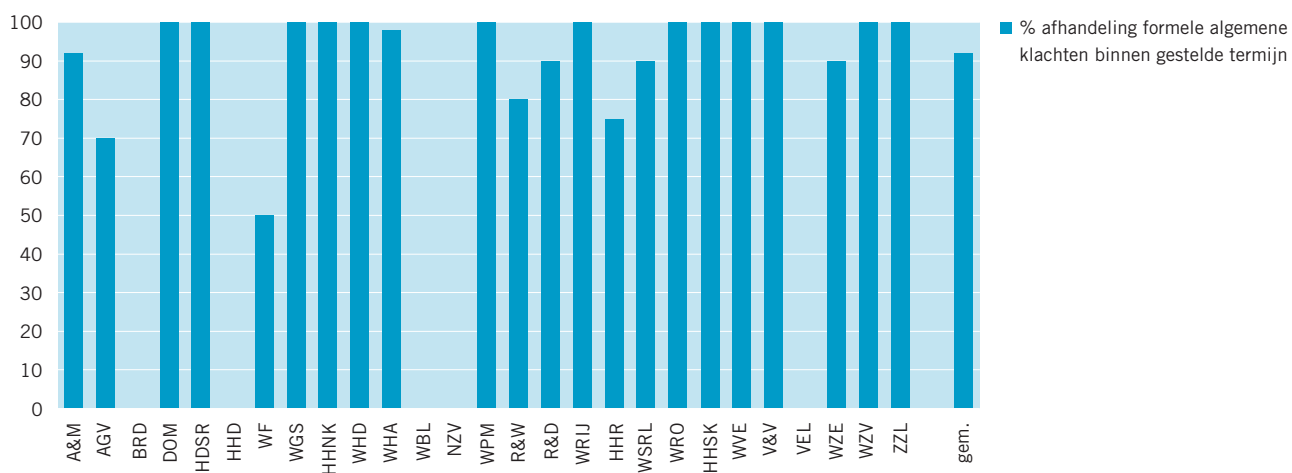

Fig. 7.3.5 Doelstelling termijn afhandeling klachten, in dagen

8. MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN

De waterschappen geven steeds meer invulling aan het begrip maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat betekent dat zij bij keuzes over de wijze waarop zij hun doelen realiseren, aspecten van sociaal-culturele, ecologische en economische aard meewegen. Waterschappen nemen zo maatschappelijke verantwoordelijkheid voor de consequenties van hun handelen. Thema's waaraan de waterschappen aandacht besteden en die in deze rapportage worden belicht zijn duurzaamheid, energieverbruik, integriteit, inkopen & aanbesteden, rechtmatigheid (naleving van regelgeving) en internationale samenwerking.

8.1 Duurzaamheid

Duurzaamheid is een steeds belangrijker thema binnen de waterschappen. Duurzaamheid speelt een belangrijke rol bij energieverbruik, inkoop, materiaalverbruik, bouwen, transport, gedrag, beheer en inrichting. Het uiteindelijke resultaat moet zijn dat het aspect duurzaamheid bij alle handelingen van het waterschap wordt meegevoerd, net zoals dat nu ook het geval is met financiële aspecten.

Vrijwel alle waterschappen beschikken sinds 2007 over een vastgesteld duurzaamheidsbeleid. De waterschappen hebben gezamenlijk de doelstelling dat in 2010 minimaal 50% en in 2015 100%, van hun inkoop aan de duurzaamheidscriteria van de rijksoverheid (AgentschapNL) voldoen. De duurzaamheidscriteria, zijn in 2009 vastgesteld. In figuur 8.1.1 is aangegeven in hoeverre de inkoop van de waterschappen in 2008 en 2009 reeds aan deze criteria voldeden.

Wat is duurzaam inkopen?

Duurzaam inkopen is het toepassen van milieucriteria bij de inkoop van producten, diensten en werken. Door als overheden duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. De gezamenlijke overheden stellen duurzaamheidscriteria op voor verschillende productgroepen. Per productgroep worden minimumeisen en wensen opgesteld voor milieuaspecten. Een leverancier moet aan de minimumeisen voldoen voor het leveren van duurzame producten, diensten of werken. Op de wensen kunnen leveranciers zich onderscheiden, net als op de prijs. Duurzaam inkopen betekent dat inkopen voldoen aan de minimumeisen die voor de desbetreffende productgroepen zijn opgesteld. De doelstelling 100% duurzaam inkopen betekent dat 100% van het inkoopvolume aan producten, diensten en werken waarvoor duurzaamheidscriteria zijn vastgesteld, voldoet aan de minimumeisen voor de desbetreffende productgroepen.

Fig. 8.1.1 Duurzaam inkopen gerealiseerd

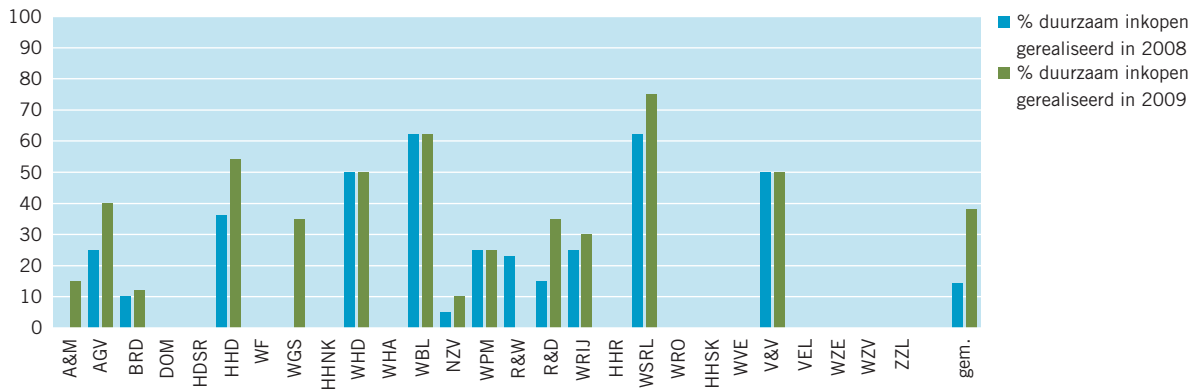
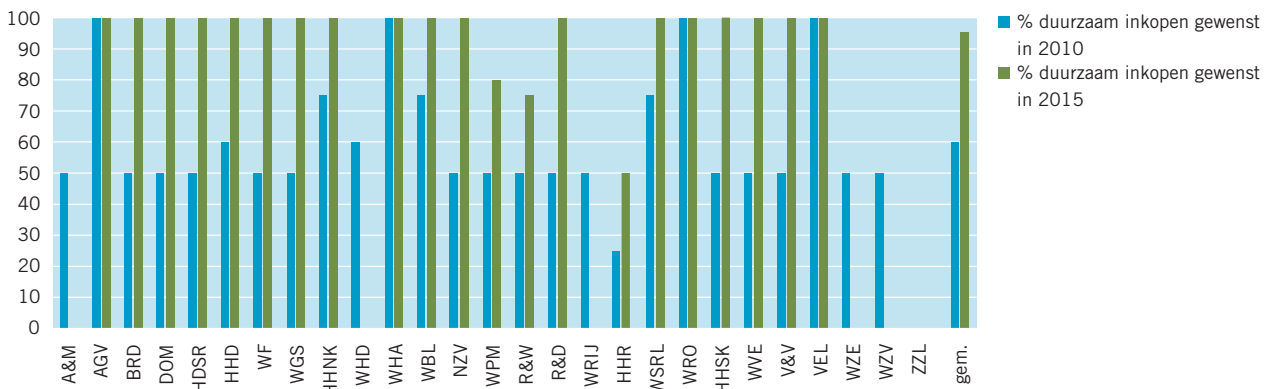

Fig. 8.1.2 Duurzaam inkopen gewenst

Uit figuur 8.1.1 blijkt dat het gemiddeld aandeel duurzame inkopen is gestegen van 14% in 2008 naar 38% in 2009.¹⁴

Figuur 8.1.2 geeft de beleidsambitie van de waterschappen in 2010 en 2015 weer.

De figuur laat zien dat voor 2010 alle waterschappen de ambitie hebben om voor 50% of meer duurzaam in te kopen. Het gemiddelde percentage bedraagt 60. De figuur geeft ook aan dat enkele waterschappen hun beleid nog moeten aanpassen aan het in 2010 afgesloten klimaatakkoord, dat uitgaat van 100% duurzaam inkopen in 2015.

8.2 Energieverbruik

Het inspelen op de klimaatverandering is onderdeel van de hoofdtaken van de waterschappen; zij passen waterkeringen en watersystemen aan op de gevolgen van de klimaatverandering. Dit wordt ook wel klimaatadaptatie genoemd. Daarnaast streven de waterschappen er naar klimaatverandering zo veel mogelijk te voorkomen. Dit laatste wordt ook wel mitigatie genoemd. De belangrijkste doelstelling voor mitigatie is om minder (fossiele) energie te verbruiken en/of uitstoot van CO₂ te verminderen. Het totale energieverbruik van de waterschapssector wordt geschat op 8,5-9 miljoen GJ. Dit komt overeen met het energie-

verbruik van een stad met ongeveer 240.000 inwoners. Zo'n 85% van het energieverbruik komt voor rekening van de afvalwaterzuivering. Hier liggen ook de meeste mogelijkheden voor energiebesparing. Daarnaast geldt dat een deel van de waterschappen in toenemende mate zelf energie opwekt. Het betreft met name warmtekrachtkoppeling bij de zuiveringsinstallaties, dat wil zeggen de gecombineerde opwekking van warmte en elektriciteit door biogas (via slibvergisting). Hiermee kan aanzienlijk op het (fossiele) energieverbruik en op de CO₂-emissie worden bespaard. Voor de afvalwaterzuivering hebben alle waterschappen zich sinds 2008 aangesloten bij de Meerjarenaafspraken energie-efficiency (MJA3). Daarbij wordt gestreefd naar een verbetering van de energie-efficiency tussen 2005 en 2020 van minimaal 30% (2% per jaar). De taartdiagram 8.2.1 geeft een globale verdeling van het totale energieverbruik van de waterschappen naar afvalwaterzuivering, oppervlaktewatertgemaal en huisvesting. Mobiliteit, het aantal kilometers dat voertuigen afleggen, en uitbestede werkzaamheden zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

De waterschappen hebben in het voorjaar van 2010 een Klimaat-akkoord gesloten met het Rijk. Hierin zijn afspraken gemaakt over onder andere:

- het halen van landelijke energiedoelstellingen op het gebied van energie-efficiency, de uitstoot van broeikasgassen en opwekking van duurzame energie;
- het zelf ontwikkelen en toepassen van innovatieve duurzame energiebronnen;
- een duurzame ruimtelijke inrichting die rekening houdt met klimaatverandering;
- terugwinnen van grondstoffen, zoals fosfaat uit rioolafvalwater.

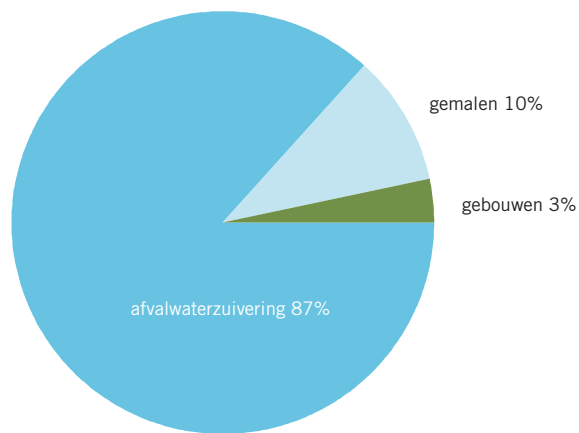
¹⁴ In Waterschapspeil 2009 is gerapporteerd dat uit de monitor die in 2009 in opdracht van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer werd gehouden, bleek dat in 2008 46% van de inkoop van de waterschappen duurzaam was. Dit was echter een beperkte meting waarbij slechts enkele productgroepen in beschouwing zijn genomen. De cijfers in de tekst hebben betrekking op alle productgroepen waarvoor criteria zijn vastgesteld. Dit verklaart de lagere scores in vergelijking met die in Waterschapspeil 2009.

In het Klimaatakkoord staat dat voor de termijn tot 2020 is overeengekomen dat de doelstelling van MJA₃ voor de afvalwaterzuivering wordt verbreed naar alle waterschapsactiviteiten. Dit betekent dat hieronder ook oppervlaktewatergemalen, gebouwen, mobiliteit en uitbestede werkzaamheden vallen. Van dit energieverbruik zijn op dit moment nog onvoldoende gegevens beschikbaar om in deze rapportage te publiceren. In het kader van het actieprogramma van het Klimaatakkoord krijgt de monitoring en administratie van deze onderdelen meer aandacht door de ontwikkeling van een model klimaatvoetafdruk. Daarnaast is in het Klimaatakkoord de doelstelling opgenomen van een reductie van broeikasgassen van 30% tussen 1990 en 2020 en van een aandeel van 40% duurzame energie door eigen opwekking (2020).

Voor de lange termijn (2050) wordt gestreefd naar een energieneutrale waterschapssector. In dat kader is de ontwikkeling van rioolwaterzuiveringsinstallaties tot zogenoemde energiefabrieken veelbelovend. Onder de naam 'Energiefabriek' werken 13 waterschappen momenteel samen om afvalwaterzuiveringsinstallaties energieneutraal of zelfs energieleverend te maken. In theorie bevat rioolafvalwater veel meer energie dan nodig is om dit te zuiveren. De uitdaging is erin gelegen om deze energie kostenefficiënt te ontsluiten. Op dit moment voorzien de waterschappen al voor een substantieel deel in het totale energieverbruik door de productie van biogas in de afvalwaterzuivering. Door te blijven innoveren en lokaal intensief samen te werken met gemeenten en het bedrijfsleven kan dit verder worden uitgebreid. Daarnaast onderzoeken de waterschappen mogelijkheden om duurzame energie op te wekken door middel van windkracht, waterkracht (gemalen en stuwen), zon en biomassa (maaisel). Ook kopen veel waterschappen groene stroom in die elders uit duurzame energiebronnen wordt opgewekt.

8.3 Integriteit

Fig. 8.2.1 Verdeling energieverbruik

Alle waterschappen kenden in 2009 een gedragscode integriteit voor bestuurders. In 2007 was dit nog 96%. In 2009 was er nog één waterschap dat niet een overkoepelende gedragscode integriteit voor medewerkers hanteerde¹⁵. Bij de waterschappen is integriteit een vaste kerncompetentie, die standaard onderdeel vormt van de afsprakensystematiek van alle medewerkers en leidinggevenden. Er worden afspraken gemaakt over gewenst gedrag en personeel wordt er ook op beoordeeld. Ook is het één van de selectiecriteria bij de werving en selectie van het management.

¹⁵ Dit waterschap kent wel verschillende regelingen waarin integriteit en daarop gebaseerd gewenst gedrag is opgenomen. Een bundeling in een overkoepelende gedragscode integriteit in de loop van 2010 verwacht.

De gedragscode voor medewerkers wordt door alle waterschappen via intranet beschikbaar gesteld en is vrijwel overal als document opvraagbaar. Integriteit maakt in verschillende vormen deel uit van het personeelsbeleid. Bij de meeste waterschappen gebeurt dit in ieder geval tijdens management-, afdelings- en/of werkoverleggen en integriteit komt ook veelal ter sprake bij functionerings- en beoordelingsgesprekken.

8.4 Inkopen en aanbesteden

Vooralsinds de parlementaire enquête naar de bouwfraude uit 2002-2003 is het inkopen en aanbesteden door de overheid een thema waaraan veel aandacht wordt besteed, maar dat ook regelmatig voor de nodige publiciteit zorgt. Als een overheid producten en diensten van een bedrijf wil afnemen, gelden speciale procedures voor het selecteren van een onderneming, de zogenoemde aanbestedingsprocedures. Waterschappen moeten zich momenteel houden aan de regels zoals deze zijn opgenomen in het Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (Bao), maar recentelijk is een voorstel voor een nieuwe nationale Aanbestedingswet bij de Tweede Kamer ingediend. Deze wet moet voorkomen dat de overheid onredelijk zware eisen stelt aan inschrijvende bedrijven en zaken doet met niet-bonafide bedrijven. De ervaringen hebben geleerd dat overheden met professioneel georganiseerde inkoop- en aanbestedingsprocessen veel geld kunnen besparen. Mede omdat de waterschappen grote volumes op de markt inkopen, zijn er voldoende redenen voor hen om het inkopen en aanbesteden verder te professionaliseren. Sinds 1 december 2006 loopt hiervoor een landelijk project, dat door het Expertisecentrum Aanbesteden 'PIANOo' en de Unie van Waterschappen wordt gecoördineerd. Onder andere is afgesproken de drempelbedragen te harmoniseren. Ook is in het kader van 'Doelmatig Waterbeheer' afgesproken om nog meer gezamenlijk in te kopen en aan te besteden.

In de twee volgende grafieken is de verdeling van de totale door ieder waterschap aanbestede bedragen naar de verschillende aanbestedingsvormen te zien, in de jaren 2007 en 2009. De grafieken laten zien dat er grote verschillen zijn tussen de waterschappen als het gaat om de diverse vormen van aanbesteding.

Europese aanbesteding. Een aantal richtlijnen van de Europese Unie verplicht ook waterschappen opdrachten die een bepaald bedrag te boven gaan uit te schrijven via de procedure van een Europese aanbesteding.

Wanneer een opdracht onder het drempel bedrag valt heeft een waterschap de keuze uit:

- *Openbare aanbesteding.* Het waterschap maakt algemeen bekend een opdracht te willen laten uitvoeren. Een ieder kan hier op inschrijven.
- *Onderhandse aanbesteding.* Een onderhandse aanbesteding is de procedure waarbij een waterschap aan bepaalde bedrijven bekend maakt dat hij een opdracht wil laten uitvoeren en vraagt om een offerte uit te brengen. Op een vooraf bepaalde datum sluit de inschrijving en selecteert het waterschap het bedrijf dat de opdracht krijgt.

1-op-1 gegund. Hierbij wordt direct aan één bedrijf gevraagd om een offerte te maken en de opdracht uit te voeren.

Het totaalbeeld van de sector en de ontwikkeling in de periode 2007-2009 wordt weergegeven in figuur 8.4.3.

De grafiek laat zien dat in 2009 bijna de helft van het volume Europees dan wel openbaar wordt aanbesteed, maar ook dat nog een aanzienlijk deel van de aanbestedingen door middel van één-op-één gunningen plaatsvindt.

Fig. 8.4.1 Verdeling aanbestedingsvormen 2007

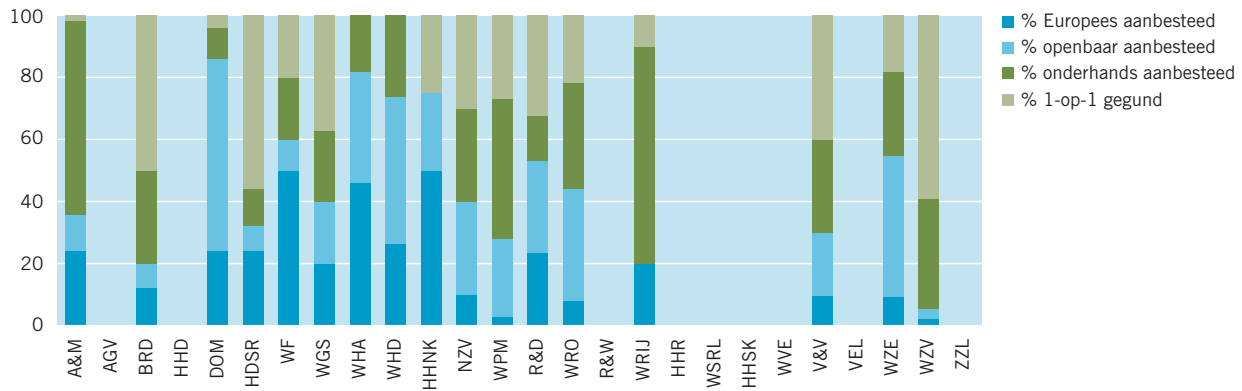

Fig. 8.4.2 Verdeling aanbestedingsvormen 2009

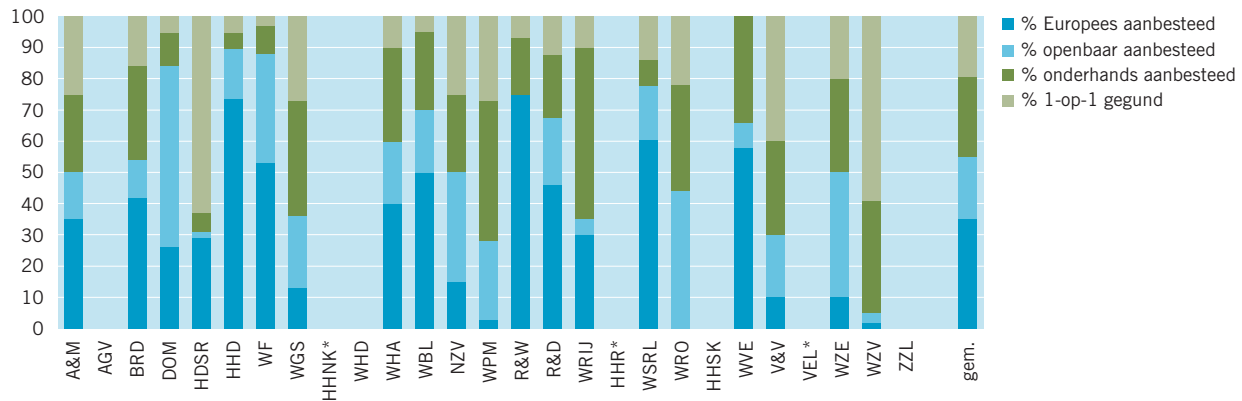
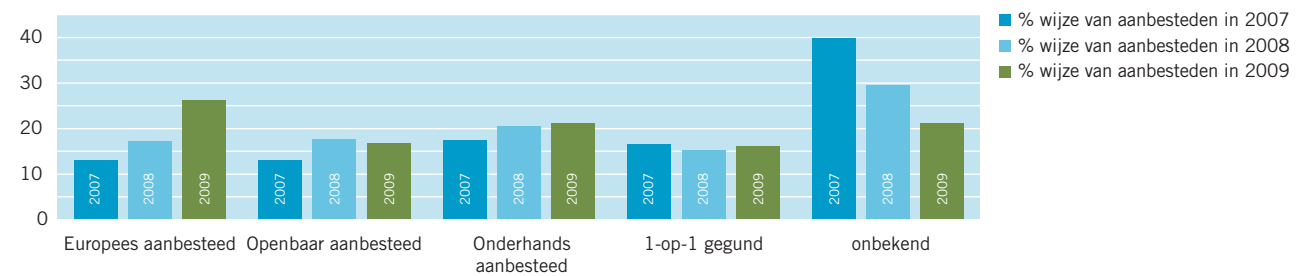

Fig. 8.4.3 Wijze van aanbesteden inkopen

8.5 Voldoen aan regelgeving: rechtmatigheid

Met de invoering van de gewijzigde Waterschapswet controleert de accountant met ingang van het verslagjaar 2009 niet alleen de getrouwheid van de cijfers in de jaarrekening, maar ook de financiële rechtmatigheid daarvan. Hierbij wordt nagegaan of de financiële feiten die in de jaarrekening zijn opgenomen in overeenstemming met de daarvoor geldende wet- en regelgeving tot stand zijn gekomen. In een afzonderlijke passage in de accountantsverklaring wordt een oordeel gegeven omtrent het voldoen aan de rechtmatigheidscriteria.

Onderstaande tabel geeft aan welke accountantsverklaringen werden afgegeven bij de jaarrekeningen van de waterschappen over 2009:

Soort verklaring bij jaarrekening 2009	Aantal waterschappen
Goedkeurende verklaring	19 (73%)
Verklaring met beperking	3 (12%)
Afkeurende verklaring	1 (4%)
Oordeelonthouding	3 (12%)

In bijlage 2 zijn de resultaten van de individuele waterschappen opgenomen en de toelichting op de soorten accountantsverklaringen. Daaruit blijkt dat de oorzaak van de afkeurende verklaring, van de verklaringen met beperking en van oordeelonthouding veelal is het niet voldoen aan Europese of eigen aanbestedingsregels of onzekerheid hierover. Omdat waterschappen grote investeringsprojecten uitvoeren en zij in vergelijking met hun begrotingsomvang – de maatstaf voor de rechtmatigheidsverklaring – hoge investeringsuitgaven hebben, kan één aanbesteding die niet volledig volgens de regels is uitgevoerd, tot een niet-goedkeurende verklaring leiden.

8.6 Internationale samenwerking

De waterschappen zijn zich er de laatste jaren steeds meer van bewust dat hun verantwoordelijkheid niet ophoudt bij de landsgrenzen. Vrijwel alle Nederlandse waterschappen zijn vandaag de dag betrokken bij projecten waarin zij hun specifieke kennis delen met minder ontwikkelde landen, met name op het terrein van sanitatie. Het leveren van een gepaste bijdrage aan internationale samenwerking die aansluit op de kerntaken van het waterschap is niet alleen goed te

plaatsen in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen, maar ook in de context van het Akkoord van Schokland, het Nationaal Waterplan en de Visie internationaal beleid waterschappen. Als maatschappelijke organisatie zien de waterschappen het als hun verantwoordelijkheid om hun kennis en expertise niet voor zichzelf te houden, maar te delen met zowel nationale als internationale partners. Daarnaast participeren waterschappen met verschillende Europese partners in diverse (internationale) samenwerkingsprojecten.

Op twee na hebben alle waterschappen beleid vastgesteld ten aanzien van internationale samenwerking. Bij één waterschap is dit beleid in voorbereiding, de andere uitzondering betreft een waterschap dat zich in een fusietraject bevindt.

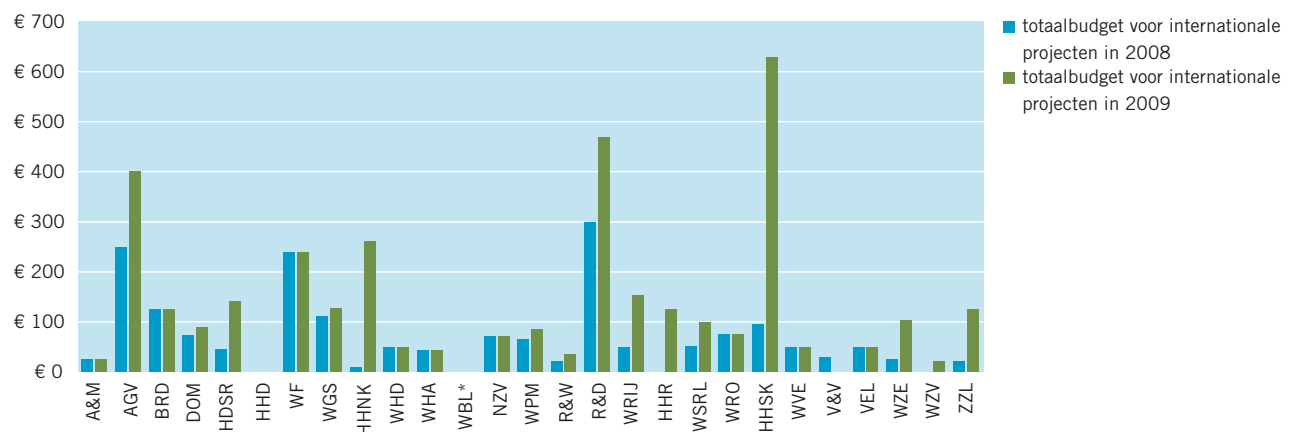
Internationale samenwerking kent verschillende verschijningsvormen. Veel voorkomende vormen zijn:

- Samenwerking met buurlanden binnen de internationale stroomgebieden Rijn, Maas, Eems en Schelde. De fysieke verbondenheid en de benedenstroomse ligging van Nederland vormt de basis voor samenwerking door middel van kennisuitwisseling, beleidsafstemming en het realiseren van gemeenschappelijke projecten;
- Samenwerking met Europese (water)partners in bijvoorbeeld Interregprojecten gericht op kennisdeling en -verwerving;
- Kennis en kunde ter beschikking stellen voor internationale waterprojecten, waaronder sanitatie projecten in minder ontwikkelde landen.

Figuur 8.6.1 geeft aan hoeveel middelen de verschillende waterschappen in 2008 en 2009 voor internationale projecten hebben uitgetrokken. Middelen die betrekking hebben op de samenwerking met aangrenzende landen zijn hierbij niet meegenomen.

Van het totaal beschikbare budget voor internationale projecten in 2009 van circa € 3,6 miljoen (2008: € 1,9 miljoen) was circa 55% bestemd voor projecten in het kader van de 'Millenium Development Goals' nummer 7 (betreffende water en sanitatie). Gemiddeld bedraagt het budget ongeveer € 150.000 (2008: circa € 75.000) en dit varieert van geen budget tot ruim € 600.000. In totaal wordt op jaarbasis aan ruim 100 projecten deelgenomen door de diverse waterschappen. De subsidieontvangsten met betrekking tot internationale samenwerkingsprojecten bedroegen over 2009 € 2,5 miljoen (2008: € 1,5 miljoen), zodat de kosten van internationale samenwerking slechts voor een deel op de begroting van de waterschappen drukken.

Fig. 8.6.1 Budget voor internationale projecten (x € 1.000)

BIJLAGEN

1 Algemene kenmerken van de waterschappen

• Gebiedskenmerken	50
• Omvang taken	52
• Bestuurssamenstelling	53

2 Financiële achtergrondinformatie

• Bruto investeringsuitgaven in de jaren 2007-2013	54
• Ontvangen bijdragen van derden (inclusief subsidies) in 2009	55
• Omvang subsidies in exploitatiebegroting 2010	55
• Gerealiseerde netto kosten (x € 1.000) naar beleidsvelden in 2009	56
• Begrote netto kosten (x € 1.000) naar beleidsvelden in 2010	58
• Tarieven waterschapsbelastingen in 2010	60
• Lastendruk huishoudens en bedrijven in 2009 en 2010	62
• Geraamde belastingopbrengsten in periode 2010-2013	63
• Balans per 31 december 2009	64
• Accountantsverklaringen op rechtmatigheid bij de jaarrekeningen 2009	66

BIJLAGE 1 ALGEMENE KENMERKEN VAN DE WATERSCHAPPEN

Gebiedskenmerken van de waterschappen

	Eigenschappen					Algemeen		
	Oppervlakte beheer- gebied	Bemalen gebied	Vrij afstromend gebied	Aandeel water	Aandeel land	Gemeenten	Provincies	Inwoners
	hectare	%	%	%	%	aantal	aantal	aantal
A&M	161.007	17%	83%	4%	96%	29	1	700.000
AGV	70.412	79%	21%	14%	86%	27	3	1.200.000
BRD	170.744	49%	51%	6%	94%	21	2	804.322
DOM	150.994	4%	96%	3%	97%	34	1	900.000
HDSR	83.021	72%	28%	3%	97%	22	2	770.802
HHD	41.000	70%	30%	7%	93%	14	1	1.400.000
WF	355.000	64%	36%	6%	94%	34	2	650.000
WGS	118.000	58%	42%	2%	98%	12	1	360.000
HHNK	196.400	89%	11%	6%	94%	44	1	1.100.000
WHD	101.809	84%	16%	2%	98%	21	1	870.000
WHA	207.000	39%	61%	3%	97%	21	2	420.000
NZV	144.000	76%	24%	13%	87%	20	3	375.000
WPM	128.690	0%	100%	4%	96%	13	1	459.298
R&W	137.500	22%	78%	5%	95%	13	2	220.000
R&D	134.633	0%	100%	2%	98%	17	3	620.000
WRIJ	195.000	10%	90%	1%	99%	22	2	650.157
HHR	107.945	99%	1%	11%	89%	34	2	1.300.000
WSRL	201.000	81%	19%	7%	93%	38	4	980.000
WRO	91.502	0%	100%	2%	98%	23	1	750.880
HHSK	35.113	98%	2%	11%	89%	15	1	700.000
WVE	106.978	12%	88%	3%	97%	19	2	616.000
V&V	91.412	21%	79%	2%	98%	9	2	210.000
VEL	137.855	23%	77%	2%	98%	19	2	431.400
WZE	104.000	97%	3%	2%	98%	10	2	274.667
WZV	75.275	95%	5%	1%	99%	3	1	106.840
ZZL	150.000	100%	0%	2%	98%	7	1	385.000

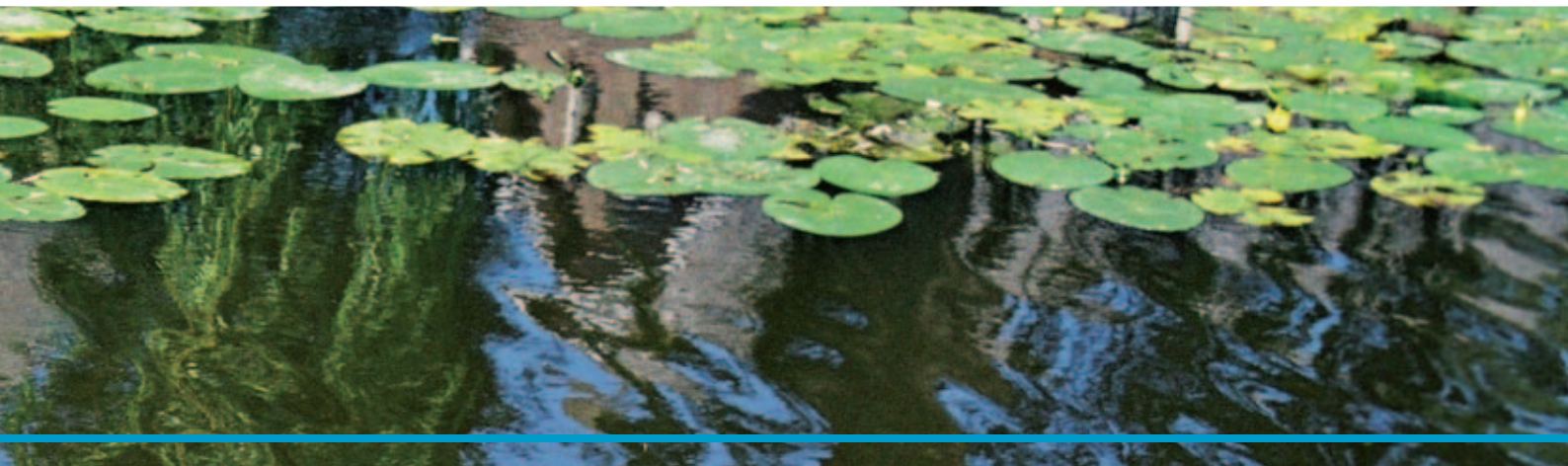

	Grondgebruik					Grondsoort			
	Stedelijk gebied	Glastuinbouw	Agrarisch gebied	Natuurgebied	Overig	Klei	Veen	Zand/löss	Overig
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
A&M	21%	0%	57%	23%	0%	15%	2%	74%	8%
AGV	23%	1%	46%	12%	18%	22%	33%	11%	37%
BRD	18%	0%	59%	15%	8%	25%	4%	58%	13%
DOM	9%	0%	64%	25%	2%	0%	1%	85%	14%
HDSR	17%	0%	67%	14%	2%	32%	19%	16%	33%
HHD	36%	15%	26%	14%	9%	50%	20%	30%	0%
WF	6%	0%	75%	8%	11%	39%	22%	34%	12%
WGS	10%	0%	73%	12%	5%	15%	16%	61%	8%
HHNK	16%	0%	67%	10%	6%	54%	18%	29%	0%
WHD	18%	1%	58%	7%	16%	26%	1%	4%	52%
WHA	7%	0%	80%	12%	1%	15%	43%	42%	0%
NZV	5%	0%	68%	14%	13%	57%	14%	20%	9%
WPM	3%	1%	57%	20%	19%	16%	2%	82%	0%
R&W	6%	0%	67%	27%	0%	1%	28%	61%	9%
R&D	18%	0%	68%	14%	0%	0%	6%	98%	0%
WRIJ	12%	0%	74%	14%	0%	24%	2%	66%	8%
HHR	5%	1%	48%	14%	31%	25%	18%	19%	37%
WSRL	9%	0%	60%	0%	31%	51%	9%	24%	16%
WRO	32%	0%	58%	11%	0%	2%	0%	78%	20%
HHSK	37%	3%	54%	2%	4%	31%	41%	0%	32%
WVE	16%	0%	48%	33%	4%	5%	8%	76%	11%
V&V	10%	0%	77%	13%	0%	0%	50%	43%	8%
VEL	12%	0%	29%	42%	16%	10%	4%	77%	9%
WZE	12%	0%	71%	17%	0%	95%	0%	5%	0%
WZV	6%	0%	86%	8%	0%	83%	0%	17%	0%
ZZL	11%	0%	69%	11%	10%	100%	0%	0%	0%

Omvang taken van de waterschappen

	Aantal km primaire keringen	Aantal km niet primaire keringen	Aantal km hoofdwaterlopen	Aantal km overige waterlopen	Aantal zuiveringsinstallaties
A&M	105	155	1.265	3.742	7
AGV	53	785	1.600	8.800	12
BRD	134	407	4.021	3.919	17
DOM	0	79	1.781	11.249	8
HDSR	80	581	1.475	9.400	17
HHD	53	688	970	3.384	4
WF	196	3.652	5.800	33.000	29
WGS	220	312	2.207	1.904	9
HHNK	339	1.598	3.500	16.750	19
WHD	367	410	1.808	5.486	22
WHA	28	720	3.588	10.000	13
NZV	66	491	2.455	0	15
WPM	104	40	1.460	649	6
R&W	34	317	2.245	3.883	8
R&D	0	147	817	1.711	19
WRIJ	144	122	3.920	0	14
HHR	83	2.277	2.257	10.905	29
WSRL	559	489	4.247	8.808	39
WRO	75	32	935		12
HHSK	71	340	908	5.146	9
WVE	46	89	1.006	9.200	8
V&V	0	300	1.549	472	7
VEL	82	35	1.445	13.300	8
WZE	414	356	1.565	5.420	10
WZV	76	165	1.197	3.047	7
ZZL	207	40	1.200	207	5

Bestuurssamenstelling van de waterschappen na verkiezingen november 2008

	Verdeling categorie ingezetenen naar de verschillende lijsten										Agrariërs	Bedrijven	Natuur
	WN	CDA	PvdA	VVD	AWP	CU	SGP	WaW	PvdD	Overige lijsten	LTO	KVK (s)	Bos-schap
A&M	6	6	3	3	3						4	4	1
AGV	5	3	3	3	1	1			1	5	3	3	1
BRD	4	4	2	3	1					7	4	4	1
DOM	6	5	3	2	2			3		1	3	3	2
HDSR	6	4	3	3	2	1	1		1	2	3	2	2
HHD	4	4	4	4	3				2		4	4	1
WF	3	3	3	1		1		2		5	3	2	2
WGS	6	4		1	1	2	1			2	4	3	1
HHNK	4	3	3	3	2					8	3	3	1
WHD	3	3	3	3		1	3			5	4	4	1
WHA	4	2	3	2	1	1		2	1		4	3	1
NZV	4	2	3	1		2		2		2	4	2	1
WPM	3			1						12	4	3	2
R&W	3	4	2	1	1	1		3			4	3	1
R&D	5	6		2	3	1	1				4	4	1
WRIJ	4	5	4	3	1					5	3	3	2
HHR	4	5	3	4	2	1			1	1	4	4	1
WSRL	3	4	3	2	2	2	2			4	4	3	1
WRO	3			2						11	4	4	1
HHSK	4	3	4	4	1		3			2	3	5	1
WVE	5	3	2	2	2	5					3	3	1
V&V	3	4	2	1		2		1		1	3	3	1
VEL	3	3	2		2	2	2			5	3	3	1
WZE	3	4	3	2	1	2	4			2	4	4	1
WZV	2	3		2						9	3	3	1
ZZL		2		2	2	2		3	1	6	3	3	1

WN = Water Natuurlijk

CDA = Christen Democratisch Appèl

PvdA = Partij van de Arbeid

VVD = Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

AWP = Algemene Waterschapspartij

CU = Christen Unie

SGP = Staatkundig Gereformeerde Partij

WaW = Werk aan Water

PvdD = Partij voor de Dieren

LTO = Land en tuinbouworganisaties

KVK = Kamer van Koophandel

BIJLAGE 2 FINANCIËLE ACHTERGRONDINFORMATIE

Bruto-investeringsuitgaven (x € 1 mln) in periode 2007-2013

	2007 Realisatie	2008 Realisatie	2009 Realisatie	2010 Raming	2011 Raming	2012 Raming	2013 Raming
A&M	26	32	27	66	93	78	75
AGV	39	29	31	46	53	57	50
BRD	43	45	64	94	93	76	75
DOM	18	49	49	73	59	32	15
HDSR	27	45	29	56	64	61	51
HHD	193	92	151	94	95	95	95
WF	54	48	65	77	25	35	32
WGS	16	37	28	22	35	39	21
WHD	56	61	37	152	151	41	25
HHNK #	66	94	97	196			
WHA	40	21	18	26	29	30	31
NZV	20	37	16	35	62	41	29
WPM	15	21	8	25	21	21	21
R&W	8	17	15	27	16	25	18
R&D	46	34	36	39	36	31	25
WRIJ	23	38	39	29	29	29	29
HHR	54	77	93	160	159	217	176
WSRL	58	53	42	55	62	78	92
WRO	25	36	10	40	37	34	33
HHSK	22	38	55	121	65	27	25
WVE	21	42	18	32	39	17	11
V&V	31	15	18	19	20	13	13
VEL	28	26	20	56	71	94	94
WZE#	20	46	39	38			
WZV #	4	6	29	37			
ZZL	11	14	30	16	19	8	7

Ramingen 2010-2013 zijn de verwachtingen uit het najaar van 2009

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft de investeringsbedragen 2011-2013 niet kunnen specificeren naar taken (zie de figuur in paragraaf 6.1). Waterschappen Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen hebben i.v.m. hun fusie per 1-1-2011 in 2009 geen meerjarig investeringsprogramma gemaakt

Van derden ontvangen bijdragen voor investeringen
(inclusief subsidies); realisatie 2009 (x € 1 mln.)

Waterschap	Totale bijdrage
A&M	7
AGV	71
BRD	12
DOM	13
HDSR	2
HHD	77
WF	23
WGS	7
HHNK	45
WHD	11
WHA	2
WBL	0
NZV	8
WPM	2
R&W	3
R&D	5
WRIJ	14
HHR	2
WSRL	21
WRO	0
HHSK	50
WVE	7
V&V	0
VEL	10
WZE	22
WZV	22
ZZL	3

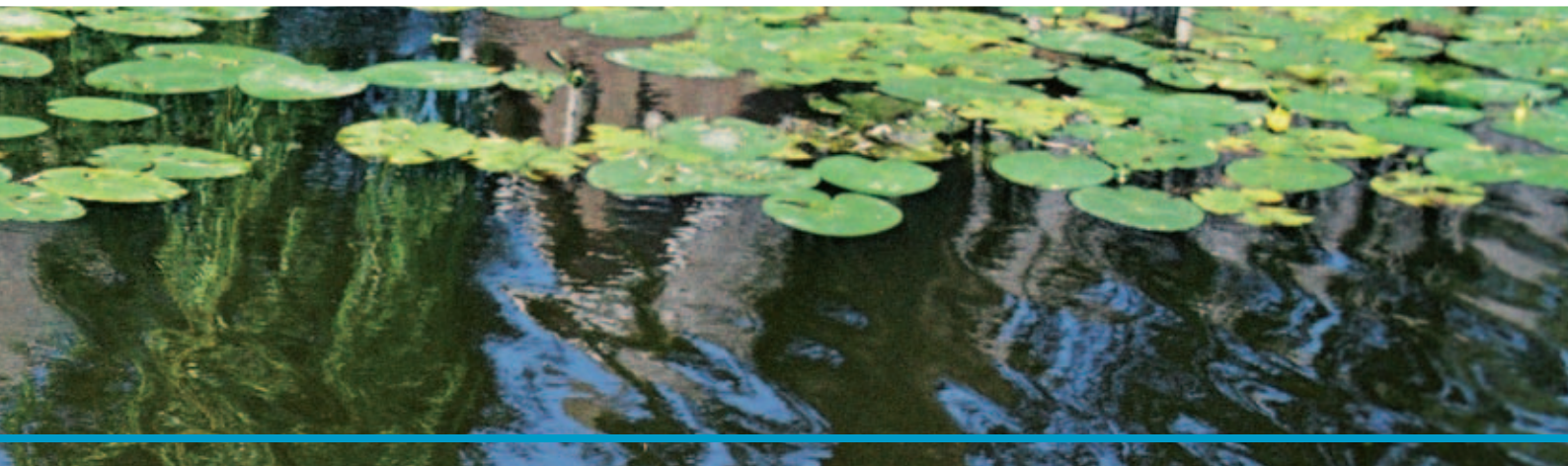
Geraamd subsidiebedrag exploitatierekening 2010 (x € 1 mln.)

Waterschap	Begrote subsidies
A&M	1,4
AGV	0,0
BRD	0,2
DOM	2,9
HDSR	3,3
HHD	2,1
WF	2,8
WGS	0,8
WHD	7,0
HHNK	7,0
WHA	1,1
NZV	0,2
WPM	0,0
R&W	0,8
R&D	1,7
WRIJ	0,1
HHR	0,3
WSRL	4,8
WRO	0,3
HHSK	0,8
WVE	0,5
V&V	1,9
VEL	0,0
WZE	9,1
WZV	5,0
ZZL	0,7

Gerealiseerde netto kosten naar beleidsvelden in 2009

	Planvorming	Aanleg en onderhoud waterkeringen	Inrichting en onderhoud watersystemen	Bouw en exploitatie zuiverings- technische werken	Aanleg en onderhoud wegen	Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	Vergunning- verlening en handhaving keur	Beheersing van lozingen	Vergunning- verlening en handhaving grondwater- beheer
A&M	4.651.173	2.263.836	26.672.103	50.934.113	0	0	1.373.457	4.039.909	0
AGV	8.851.877	10.217.016	32.923.739	71.045.510	0	1.043.443	3.382.723	5.504.038	0
BRD	2.879.353	3.351.544	23.789.680	48.489.514	0	2.220.649	2.403.542	4.693.590	0
DOM	4.459.000	0	12.830.000	48.745.000	0	0	607.000	1.865.000	0
HDSR	2.861.428	5.739.104	25.183.523	44.841.442	0	386.759	1.579.399	2.142.410	0
HHD	11.398.978	10.775.023	38.719.123	132.082.572	0	0	4.448.027	5.704.169	0
WF									
WGS	1.544.127	5.962.127	21.288.787	18.811.783	0	0	452.923	2.794.205	168.525
HHNK	8.942.255	7.116.253	54.264.294	64.342.341	16.301.938	2.674.774	4.414.345	3.265.276	0
WHD	3.487.000	8.041.000	30.074.000	57.618.000	8.227.000	515.000	2.993.000	2.605.000	0
WHA	1.555.000	1.137.000	26.374.000	34.909.000	0	919.000	947.000	1.699.000	0
WBL	238.843	0	0	70.351.389	0	0	0	320.738	0
NZV	1.888.498	1.440.082	20.094.682	20.249.857	0	237.853	602.569	2.277.218	0
WPM	2.356.408	1.887.606	11.785.734	24.537.103	0	0	673.681	2.130.922	47.341
R&W	569.183	623.804	16.891.978	18.659.709	0	-30.144	406.439	1.488.594	2.124
R&D	4.223.287	0	22.517.190	35.926.564	0	0	623.422	2.681.870	0
WRIJ	1.493.000	1.385.000	18.881.000	29.520.000	0	0	513.000	1.496.000	0
HHR	9.618.000	6.035.000	47.243.000	64.563.000	0	0	3.889.000	3.665.000	0
WSRL	7.253.000	15.312.000	38.100.000	56.301.000	5.521.000	405.000	4.301.000	4.849.000	0
WRO	2.666.597	1.125.350	16.494.537	44.406.590	0	0	983.730	1.501.894	21.836
HHSK	3.515.000	3.758.000	15.947.000	33.253.000	2.615.000	0	1.951.000	1.705.000	0
WVE	2.812.000	1.029.076	11.018.917	32.570.000	0	0	735.000	1.744.000	0
V&V	1.620.381	228.857	13.871.385	14.229.640	0	0	331.227	1.626.377	0
VEL	2.383.000	1.620.000	12.217.000	25.967.000	0	0	749.000	1.397.000	0
WZE	3.126.466	4.772.321	18.839.190	18.416.565	5.821.286	0	642.127	2.340.118	0
WZV	1.336.310	2.252.347	7.764.589	7.273.262	6.016.499	0	201.389	440.682	0
ZZL	3.374.692	3.745.984	19.424.368	22.734.773	0	0	773.888	1.886.151	0

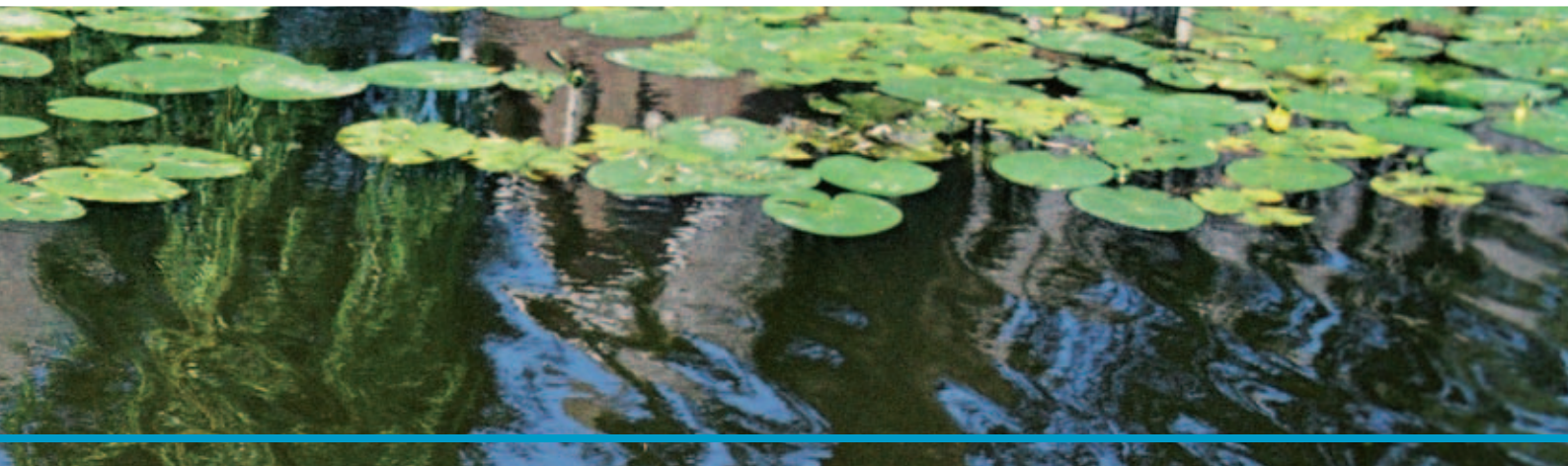

	Heffing en invordering	Bestuur, bestuurs- ondersteuning, verkiezingen en ov. bestuurlijke kosten	Externe communicatie	Eindtotaal beleidsvelden	
	4.424.207	3.493.480	1.002.592	98.854.870	A&M
	8.681.109	6.292.490	895.472	148.837.417	AGV
	6.175.392	3.711.203	604.089	98.318.556	BRD
	3.808.000	1.698.000	1.351.000	75.363.000	DOM
	4.159.993	2.431.972	329.345	89.655.375	HDSR
	8.240.274	3.881.250	3.424.382	218.673.798	HHD
					WF
	2.511.772	1.547.136	963.484	56.044.869	WGS
	8.856.011	6.132.355	1.480.431	177.790.273	HHNK
	3.986.000	2.035.000	2.032.000	121.613.000	WHD
	3.423.000	1.983.000	727.000	73.673.000	WHA
	8.365.815	1.011.170	115	80.288.070	WBL
	3.416.728	2.951.781	387.738	53.547.006	NZV
	3.290.133	2.258.289	209.205	49.176.422	WPM
	1.367.131			39.978.818	R&W
	4.317.786	2.475.475	730.854	73.496.448	R&D
	3.855.000	1.873.000	605.000	59.621.000	WRIJ
	7.360.000	5.849.000	866.000	149.088.000	HHR
	4.835.000	1.904.000	1.149.000	139.930.000	WSRL
	6.620.748	2.271.138	540.878	76.633.298	WRO
	4.831.000	1.075.000	1.158.000	69.808.000	HHSK
	3.730.000	2.362.000	486.000	56.486.993	WVE
	1.379.626	1.311.065	564.832	35.163.390	V&V
	2.818.000	1.746.000	639.000	49.536.000	VEL
	1.562.876	1.891.245	614.834	58.027.028	WZE
	1.475.210	1.403.643	158.125	28.322.056	WZV
	3.368.472	1.085.046	1.279.525	57.672.899	ZZL

Begrote netto kosten naar beleidsvelden in 2010

	Planvorming	Aanleg en onderhoud waterkeringen	Inrichting en onderhoud watersystemen	Bouw en exploitatie zuiverings-technische werken	Aanleg en onderhoud wegen	Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	Vergunning-verlening en handhaving keur	Beheersing van lozingen	Vergunningverl. en handh. gr. waterbeheer
A&M	5.798.758	2.442.952	27.347.222	47.765.457	0	0	2.015.119	4.323.450	0
AGV	8.202.220	10.282.960	30.372.600	69.956.250	0	1.884.280	3.591.420	5.536.800	308.980
BRD	4.352.647	3.789.085	25.794.588	48.727.383	0	1.470.172	2.598.841	5.184.232	0
DOM	5.892.000	0	18.316.000	56.741.000	0	0	748.000	2.627.000	0
HDSR	5.495.315	6.513.463	26.597.015	43.678.061	0	657.214	2.092.075	3.816.856	0
HHD	12.378.710	9.646.372	35.569.551	122.776.375	0	0	4.830.066	7.243.081	0
WF	8.432.743	10.835.671	34.571.015	35.595.634	0	0	2.044.687	3.963.015	103.466
WGS	1.846.600	6.528.500	24.813.900	19.129.700	0	0	546.776	2.885.400	192.024
HHNK	10.628.255	9.587.331	51.120.003	65.539.885	16.502.049	5.951.465	4.186.467	3.163.220	0
WHD	5.725.957	7.972.107	36.969.975	60.098.211	10.821.795	830.975	4.254.837	3.542.912	207.555
WHA	1.650.734	890.555	28.301.938	34.025.639	0	1.109.504	1.186.532	2.111.193	0
NZV	3.250.986	2.235.594	18.508.289	21.004.772	0	413.915	374.902	2.582.351	0
WPM	2.104.702	1.688.181	12.407.498	24.723.403	0	0	1.005.010	1.846.204	806.359
R&W	1.366.110	1.043.758	18.496.719	18.148.028	0	-114.837	20.457	2.511.365	0
R&D	4.520.558	0	24.934.659	32.190.783	0	0	685.801	2.975.584	0
WRIJ	2.144.511	2.106.131	26.154.274	35.494.237	0	0	530.649	1.487.245	0
HHR	12.801.599	5.438.562	47.713.843	68.314.254	0	0	4.051.682	3.620.743	0
WSRL	8.207.589	16.195.205	39.822.481	56.235.249	7.510.583	400.780	4.380.042	3.709.331	196.907
WRO	2.988.773	1.295.347	17.460.780	44.015.473	0	0	1.469.745	2.233.100	8.825
HHSK	3.656.000	4.765.000	18.609.000	34.080.000	3.165.000	0	2.118.000	2.228.000	0
WVE	2.575.000	1.414.000	12.945.000	33.679.000	0	0	1.111.000	1.797.000	190.000
V&V	1.795.342	292.815	14.040.952	16.480.913	0	0	497.112	2.199.531	0
VEL	2.595.000	1.679.000	14.399.000	27.515.000	0	0	639.000	1.253.000	144.000
WZE	3.683.027	5.470.890	18.804.070	19.842.134	5.211.980	0	580.345	2.691.623	0
WZV	1.925.530	2.492.599	9.083.883	7.471.327	5.153.754	0	272.905	678.161	0
ZZL	3.576.288	4.685.305	25.921.575	24.139.068	0	0	816.670	2.221.759	0

Heffing en invordering	Bestuur, bestuurs-ondersteuning, verkiezingen en ov. bestuurlijke kosten	Externe communicatie	Eindtotaal beleidsvelden	
4.624.869	3.315.669	1.202.279	98.835.775	A&M
10.936.630	6.005.200	1.078.660	148.156.000	AGV
6.850.337	4.519.110	685.612	103.972.007	BRD
5.017.000	2.431.000	1.978.000	93.750.000	DOM
4.705.311	2.105.699	416.082	96.077.091	HDSR
7.309.932	5.412.240	3.536.990	208.703.317	HHD
4.905.929	2.521.033	524.862	103.498.055	WF
2.609.500	1.553.300	1.274.600	61.380.300	WGS
9.274.661	5.805.368	1.666.370	183.425.074	HHNK
3.965.000	2.085.784	2.258.241	138.733.349	WHD
3.576.409	2.650.136	739.113	76.241.753	WHA
3.562.412	1.909.855	523.460	54.366.536	NZV
3.069.922	2.242.386	205.281	50.098.946	WPM
1.501.780	0	0	42.973.380	R&W
4.491.123	2.279.179	856.053	72.933.740	R&D
4.670.322	2.530.716	816.080	75.934.165	WRIJ
7.521.387	4.035.788	1.340.982	154.838.840	HHR
4.742.114	3.283.830	1.220.979	145.905.090	WSRL
6.172.712	2.392.489	625.309	78.662.553	WRO
3.851.000	1.354.000	871.000	74.697.000	HHSK
4.124.000	2.189.000	484.000	60.508.000	WVE
1.654.475	1.571.150	732.571	39.264.861	V&V
3.377.000	1.713.000	719.000	54.033.000	VEL
1.717.242	831.021	681.100	59.513.432	WZE
1.898.091	1.229.662	224.863	30.430.775	WZV
3.133.436	1.433.533	1.279.645	67.207.279	ZZL

Tarieven waterschapsbelastingen 2010

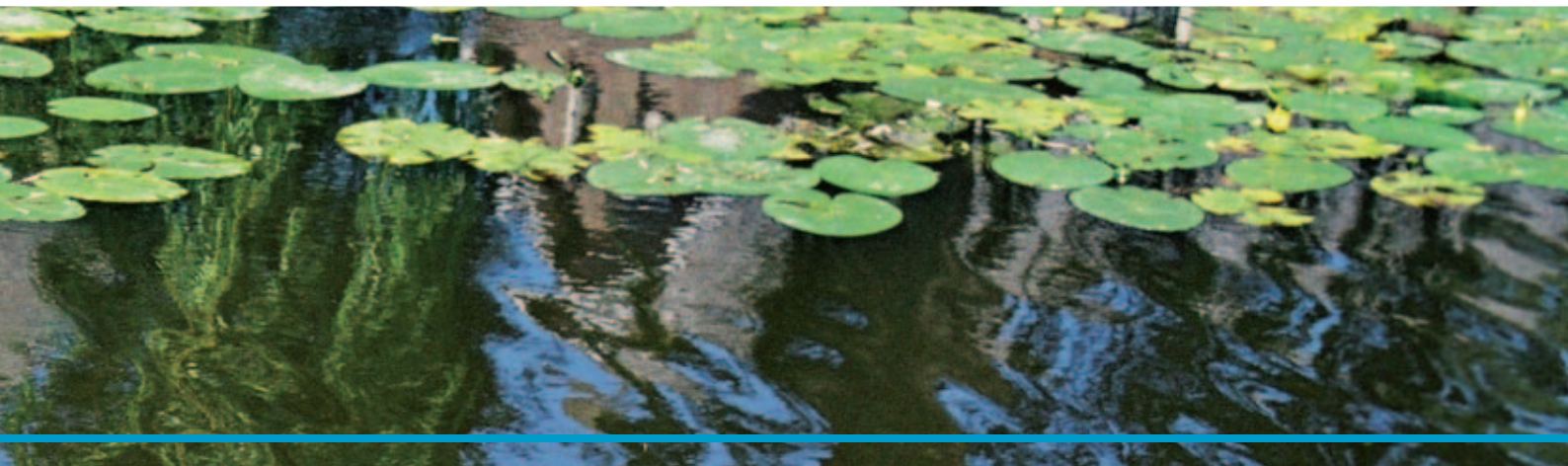
Basistarieven 2010	Basistarieven watersysteemheffing				Eventuele tariefdifferentiatie [#]
	Ongebouwd in € per ha	Natuur in € per ha	Gebouwd % WOZ-waarde	Ingezetenen in € per huishouden	
A&M	43,45	2,40	0,000204357	37,50	75% korting voor buitendijks gelegen
AGV	51,50	5,58	0,00012778	81,33	
BRD	31,19	1,62	0,000243	41,81	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
DOM	24,76	0,95	0,0001228	28,30	30% korting voor gelegen in waterberging
HDSR	60,68	4,60	0,000234	65,76	
HHD	137,27	3,41	0,000175	99,66	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
WF	36,32	3,18	0,000453	63,56	75% korting voor buitendijks gelegen; 50% toeslag voor gelegen in bemalen gebied
WGS	59,31	2,56	0,0004	55,76	75% korting voor buitendijks gelegen
HHNK	78,85	4,10	0,000408	74,56	75% korting voor buitendijks gelegen; 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
WHD	87,69	2,96	0,000330978	70,45	75% korting voor buitendijks gelegen; 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
WHA	48,76	2,92	0,0004606	53,96	75% korting voor buitendijks gelegen
NZV	47,14	3,45	0,00048099	51,66	75% korting voor buitendijks gelegen
WPM	31,02	1,94	0,000239	38,08	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
R&W	41,97	1,64	0,000383	83,34	
R&D	43,68	2,20	0,000317	44,17	75% korting voor gelegen in waterberging; 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
WRIJ	30,90	1,31	0,000249	33,93	
HHR	53,30	4,00	0,000155	67,75	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
WSRL	54,22	2,80	0,00031575	64,88	50% korting voor buitendijks (ook voor natuur); 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
WRO	30,27	1,77	0,000193	34,54	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
HHSK	91,82	2,78	0,000206	69,64	75% korting voor buitendijks gelegen
WVE	26,40	1,26	0,000128	36,57	50% toeslag in bemalen gebied
V&V	48,63	1,04	0,000379	52,13	75% korting voor buitendijks gelegen
VEL	29,98	1,57	0,0001669	41,73	100% toeslag in bemalen gebied
WZE	59,71	3,66	0,000536	80,79	
WZV	62,76	6,39	0,00077495	92,00	
ZZL	86,51	8,05	0,000542	72,83	

Wat betreft de tarieven voor wegenbeheer kan nog het volgende worden opgemerkt:

- Waterschap Hollandse Delta voert deze taak uit in het gehele gebied met uitzondering van het 'Eiland van Dordrecht';
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier voert deze taak alleen uit in die gemeenten waarin de zorg voor de wegen buiten de bebouwde kom is opgedragen aan het hoogheemraadschap;
- Waterschap Rivierenland voert deze taak alleen uit in het gebied van het voormalige 'Hoogheemraadschap van Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden';
- Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard voert deze taak alleen uit in het gebied van het voormalige 'Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard'.

Ook de waterschappen Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen hebben het wegenbeheer als taak, maar zij bekostigen deze via de watersysteemheffing.

[#] indien het belang van het watersysteembeheer voor bepaalde ongebouwde en gebouwde onroerende zaken duidelijk afwijkt van dat van andere onroerende zaken heeft het waterschapsbestuur de mogelijkheid de tarieven te differentiëren; lager of hoger vast te stellen

Zuiveringsheffing	Verontreinigingsheffing	Wegenbeheer				Ingezetenen	
		Ongebouwd	Natuur	Gebouwd	Ingezetenen		
in € per v.e.	in € per v.e.	in € per ha	in € per ha	% WOZ-waarde	in € per huishouden		
38,52	38,52	-	-	-	-	-	A&M
53,04	53,04	-	-	-	-	-	AGV
47,00	47,00	-	-	-	-	-	BRD
43,20	43,20	-	-	-	-	-	DOM
53,94	53,94	-	-	-	-	-	HDSR
71,81	71,81	-	-	-	-	-	HHD
52,72	52,72	-	-	-	-	-	WF
48,39	48,39	-	-	-	-	-	WGS
52,55	52,55	16,28	0,73	0,0001039	-	34,48	HHNK
50,97	50,97	21,63	0,65	0,000081758965	-	19,23	WHD
68,71	68,71	-	-	-	-	-	WHA
62,94	62,94	-	-	-	-	-	NZV
49,30	49,30	-	-	-	-	-	WPM
53,52	53,52	-	-	-	-	-	R&W
45,66	45,66	-	-	-	-	-	R&D
40,74	40,74	-	-	-	-	-	WRIJ
47,00	47,00	-	-	-	-	-	HHR
53,06	53,06	7,87	0,87	0,00012114	-	39,06	WSRL
49,13	49,13	-	-	-	-	-	WRO
53,3	53,30	31,89	1,59	0,000235	-	40,41	HHSK
45,25	45,25	-	-	-	-	-	WWE
63,00	63,00	0	0	0	-	0	V&V
42,72	42,72	-	-	-	-	-	VEL
52,62	52,62	-	-	-	-	-	WZE
55,00	55,00	-	-	-	-	-	WZV
59,13	59,13	-	-	-	-	-	ZZL

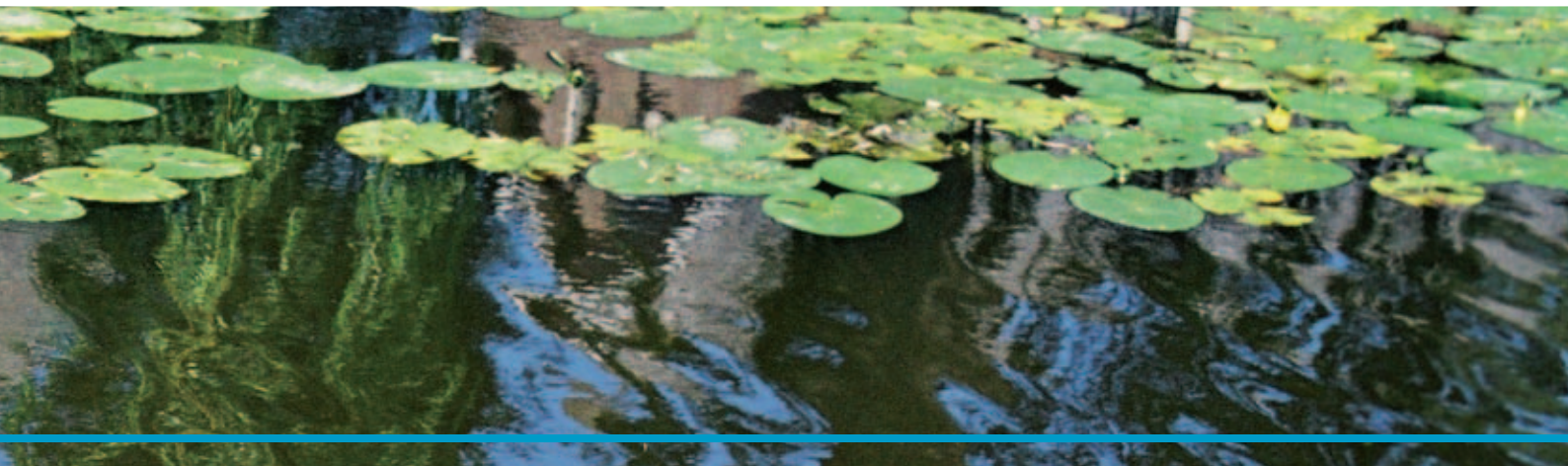

Belastingdruk in € in 2009 en 2010 voor zes situaties van huishoudens en bedrijven
(inclusief belastingen wegenbeheer)

	Huishouden huurwoning		Huishouden koopwoning		Agrarisch bedrijf		Natuurterrein		Groothandel		Metaalbedrijf	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010
A&M	148	153	187	194	1.211	1.233	2.500	2.400	837	876	18.922	19.786
AGV	235	240	259	266	1.412	1.477	5.140	5.580	816	837	24.862	25.401
BRD	181	183	230	231	1.065	1.044	1.620	1.620	1.048	1.053	23.841	24.066
DOM	154	158	178	182	754	773	930	950	708	727	20.438	20.914
HDSR	226	228	271	274	1.735	1.735	4.601	4.600	1.085	1.101	27.312	27.081
HHD	286	315	321	350	4.529	4.790	2.867	3.410	1.066	1.138	31.353	34.415
WF	218	222	316	312	1.584	1.619	3.140	3.180	1.689	1.605	29.222	29.112
WGS	194	201	273	281	1.577	1.659	1.760	2.560	1.422	1.444	25.865	26.576
HHNK	234	246	320	335	2.550	2.627	3.905	4.317	1.527	1.600	27.464	29.020
WHD	230	240	298	315	2.751	2.995	3.944	3.558	1.308	1.372	26.271	27.246
WHA	261	260	353	352	1.520	1.535	2.940	2.920	1.792	1.792	36.463	36.444
NZV	233	240	333	337	1.547	1.479	2.480	3.450	1.801	1.783	33.053	34.093
WPM	177	186	224	234	1.010	1.064	1.850	1.940	1.033	1.067	23.903	25.053
R&W	231	244	309	321	1.246	1.302	1.670	1.640	1.438	1.454	27.060	28.680
R&D	179	181	241	245	1.347	1.411	2.170	2.200	1.191	1.217	24.219	24.351
WRIJ	156	156	206	206	954	954	1.310	1.310	1.005	1.005	21.321	21.321
HHR	192	209	220	240	1.566	1.672	4.000	4.000	771	842	21.255	23.010
WSRL	225	233	291	299	1.614	1.662	2.322	2.385	1.301	1.339	27.109	27.921
WRO	181	182	218	221	1.019	1.037	2.190	1.770	935	955	24.393	24.425
HHSK	227	235	272	278	2.733	2.871	2.866	3.120	1.055	1.099	25.977	26.815
WVE	164	172	190	198	852	896	1.200	1.260	738	760	20.922	21.899
V&V	233	241	307	317	1.366	1.476	1.450	1.040	1.500	1.539	31.925	32.895
VEL	171	170	216	214	1.389	1.388	1.570	1.570	962	952	21.900	21.849
WZE	239	239	338	346	1.770	1.779	3.663	3.660	1.721	1.813	29.654	30.111
WZV	257	257	412	412	1.920	1.920	7.299	6.390	2.410	2.410	34.049	34.049
ZZL	243	250	349	359	2.395	2.470	7.810	8.050	1.846	1.892	32.072	33.113

Het gaat om de volgende veel voorkomende situaties:

- een meerpersoonshuishouden wonend in een huurwoning en vervuilingswaarde van 3 v.e.;
- een meerpersoonshuishouden wonend in een koopwoning met een WOZ-waarde van € 200.000 en vervuilingswaarde van 3 v.e.;
- een agrarisch bedrijf met opstallen ter waarde van € 240.000 (WOZ-waarde), 25 ha onbebouwde grond en vervuilingswaarde van 3 v.e.;
- een natuurterrein van 1.000 ha;
- een groothandel met een WOZ-waarde van € 2.400.000 en vervuilingswaarde van 10 v.e.;
- een middelgroot metaalbedrijf met een WOZ-waarde van € 12.000.000 en vervuilingswaarde van 450 v.e.

Begrote belastingopbrengst 2009-2013 in miljoenen €

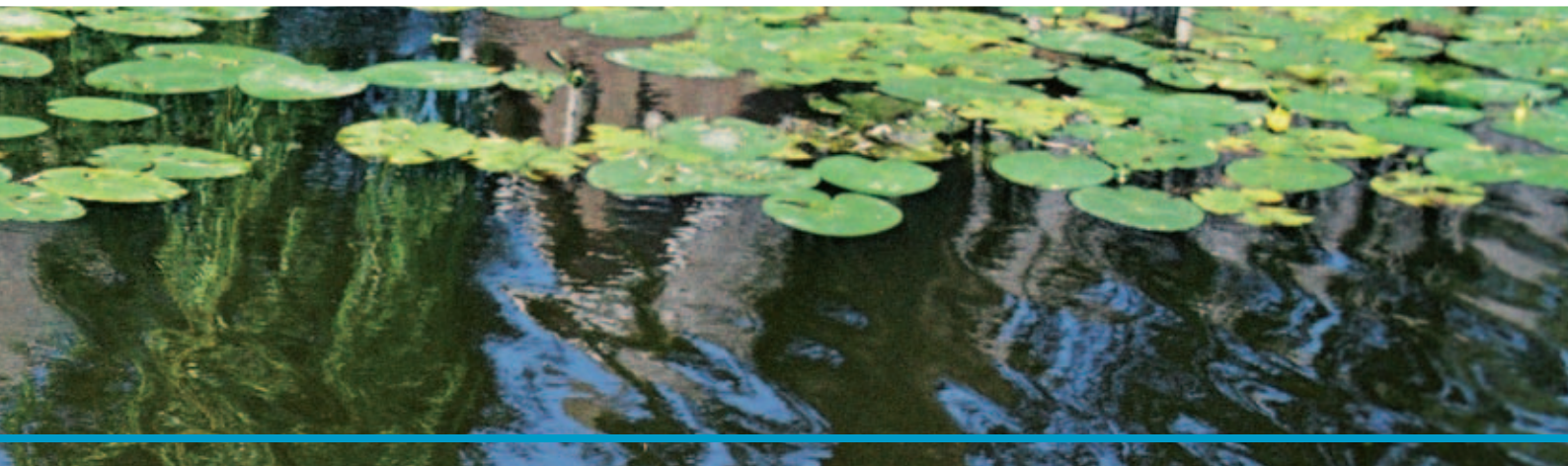
	Begroot 2009	Begroot 2010	Begroot 2011	Begroot 2012	Begroot 2013
A&M	80	83	89	103	104
AGV	153	158	163	168	173
BRD	98	102	99	101	105
DOM	76	78	85	90	95
HDSR	98	102	103	108	110
HHD	148	172	188	206	225
WF	111	109	117	120	125
WGS	53	56	59	62	65
HHNK	179	186	191	200	207
WHD	136	133	150	153	157
WHA	76	75	77	79	81
NZV	54	55	57	59	64
WPM	46	48	50	51	53
R&W	35	39	45	45	46
R&D	74	74	78	80	82
WRIJ	70	69	71	73	76
HHR	126	137	156	176	197
WSRL	135	139	143	147	151
WRO	78	78	81	83	84
HHSK	75	76	80	83	86
WVE	55	59	62	67	69
V&V	32	33	36	37	39
VEL	51	51	52	54	55
WZE#	54	55			
WZV#	26	26			
ZZL	67	70	77	81	83

Waterschappen Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen hebben i.v.m. hun fusie per 1-1-2011 geen meerjarenraming.

Balans per 31-12-2009

	Vaste Activa			Vlottende activa	Totaal
	Immateriële vaste activa	Materiële vaste activa	Financiële vaste activa		
A&M	14.247.769	254.180.088	23.208.683	8.934.048	300.570.588
AGV	38.293.444	376.776.854	148.661.517	91.008.581	654.740.396
BRD	17.102.000	278.999.000	30.146.000	35.692.000	361.939.000
DOM	21.308.000	266.049.000	22.861.000	15.949.000	326.167.000
HDSR	0	268.881.000	943.000	18.299.000	288.123.000
HHD	56.373.000	903.468.000	771.000	35.604.000	996.216.000
WF	0	341.599.541	419.118	22.035.183	364.053.842
WGS	5.327.134	140.478.500	14.523.995	6.804.776	167.134.405
HHNK	17.394.000	413.114.000	3.376.000	77.835.000	511.719.000
WHD	18.310.000	299.855.000	15.129.000	44.478.000	377.772.000
WHA	9.650.470	220.475.297	523.851	8.778.679	239.428.297
NZV	8.026.451	100.378.995	588.525	4.061.000	113.054.971
WPM	215.467	45.987.222	247.724	32.170.014	78.620.427
R&W	6.511.008	76.877.149	287.968	3.555.799	87.231.924
R&D	15.072.000	232.188.000	12.843.000	7.906.195	268.009.195
WRIJ	638.000	271.879.000	21.361.000	15.308.000	309.186.000
HHR	11.181.000	314.940.000	4.815.000	18.908.000	349.844.000
WSRL	963.000	448.120.000	3.742.000	18.446.000	471.271.000
WRO	4.239.899	83.086.706	106.405	26.085.000	113.518.010
HHSK	7.309.000	168.899.000	9.146.000	7.595.467	192.949.467
WVE	1.070.000	163.026.000	9.593.000	9.483.000	183.172.000
V&V	10.165.625	89.275.172	1.635.456	4.177.000	105.253.253
VEL	3.301.000	174.500.000	11.542.000	13.720.681	203.063.681
WZE	5.318.462	172.713.211	815.606	5.022.000	183.869.279
WZV	1.922.221	47.046.878	12.095.455	5.163.088	66.227.642
ZZL	0	110.459.694	9.870	27.429.658	137.899.222

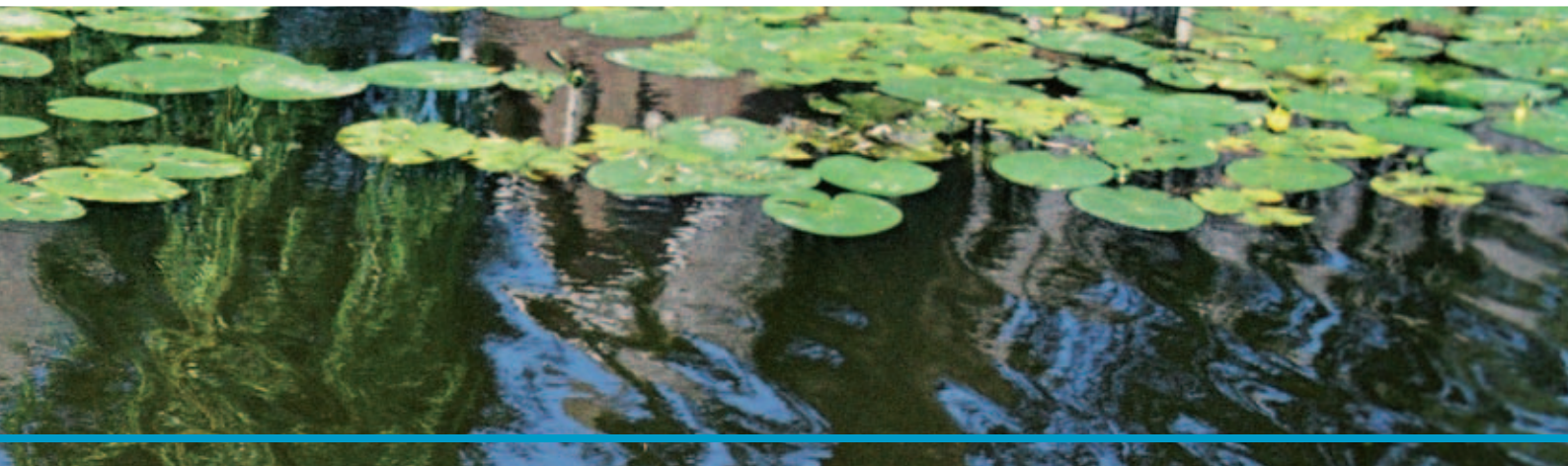

Eigen vermogen			Vreemd vermogen			Totaal		
Algemene reserves	Bestemmings-reserves	Resultaat jaarrekening	Voorzieningen	Opgenomen leningen	Plottende passiva	Passiva		
9.218.345	44.473.640	-17.509.534	1.614.500	247.719.549	15.054.088	300.570.588		A&M
	43.765.443	-5.673.340		598.460.301	18.187.992	654.740.396		AGV
13.035.000	18.741.000	3.607.000	2.935.000	299.556.000	24.064.000	361.938.000		BRD
56.198.000	5.806.000	-6.645.000	1.789.000	261.062.000	7.958.000	326.168.000		DOM
19.191.000	316.000	6.048.000	5.088.000	249.122.000	8.358.000	288.123.000		HDSR
36.561.000	134.453.000	-57.671.000	2.240.000	824.426.000	56.209.000	996.218.000		HHD
7.663.074	37.132.929	477.385	6.037.945	274.605.606	38.136.906	364.053.845		WF
2.876.369	14.835.214	-1.591.798	2.534.599	147.733.263	746.757	167.134.404		WGS
17.417.000	57.151.000	8.798.000	16.805.000	365.183.000	46.365.000	511.719.000		HHNK
3.507.000	23.123.000	9.145.000	5.830.000	322.288.000	13.870.000	377.763.000		WHD
5.838.387	18.784.777	3.636.874	2.150.596	199.055.516	9.962.147	239.428.297		WHA
6.275.018	13.088.122	2.583.200	10.146.940	105.256.414	3.814.292	141.163.986		NZV
3.233.160	16.043.667	145.901	666.128	28.331.575	1.585.781	50.006.212		WPM
2.060.370	12.670.561	-2.539.323	1.645.962	73.665.588	4.079.162	91.582.320		R&W
7.164.000	11.355.000	1.215.000	6.783.000	232.593.000	16.301.000	275.411.000		R&D
34.411.000	2.000.000	-1.501.000	4.215.000	257.800.000	15.861.000	312.786.000		WRIJ
29.209.000	53.868.000	24.000	56.909.000	193.224.000	16.148.000	349.382.000		HHR
13.525.000	22.522.000	2.104.000	45.001.000	372.220.000	23.538.000	478.910.000		WSRL
5.225.830	12.910.395	-432.977	662.935	74.186.192	2.476.102	95.028.477		WRO
5.000.000	23.339.000	221.000	5.509.000	145.182.000	15.586.000	194.837.000		HHSK
5.488.000	11.882.000		4.848.000	148.403.000	7.245.000	177.866.000		WVE
	34.039.471	-1.891.755	3.020.515	72.446.425	7.182.277	114.796.933		V&V
2.831.000	25.140.000	321.000	8.917.000	152.565.000	4.591.000	194.365.000		VEL
9.419.223	9.156.667	1.195.115	5.118.017	136.202.141	22.519.204	183.610.367		WZE
9.156.552	23.538.907	-118.071	8.753.144	35.727.903	11.435.777	88.494.212		WZV
4.429.181	2.199.494	12.052.708	12.503.591	69.745.937	19.401.945	120.332.856		ZZL

Accountantsverklaringen op rechtmatigheid bij de jaarrekeningen 2009

Waterschap	Accountantsverklaring* op rechtmatigheid:	Belangrijkste reden van beperking, oordeelonthouding of afkeuring:	Accountant:
A&M Aa en Maas	Goedkeurende	N.v.t.	PriceWaterhouseCoopers
AGV Amstel, Gooi en Vecht	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
BRD Brabantse Delta	Goedkeurende	N.v.t.	Ernst & Young
DOM Dommel, De	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
HDSR Stichtse Rijnlanden, De	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
HHD Delfland	Oordeelonthouding	Lopend onderzoek in de zake van PPS structuur binnen de vaste activa	Deloitte
WF Fryslân	Oordeelonthouding	Op dossier inkoop onzekerheid of wel in voldoende mate Europees is aanbesteed	Deloitte
WGS Groot Salland	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
HHNK Hollands Noorderkwartier	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
WHD Hollandse Delta	Afkeurende	Niet voldoen aan begrotingsrechtmatigheid en onvoldoende naleving inkoopbeleid	Berk Accountants
WHA Hunze en Aa's	Met beperking	Onzekerheid over Europese aanbestedingen van € 3,9 miljoen (range 3%-10%)	Ernst & Young
NZV Noorderzijlvest	Met beperking	Een belangrijke opdracht was niet openbaar aanbesteed	Ernst & Young
WPM Peel en Maasvallei	Goedkeurende	N.v.t.	Ernst & Young
R&W Reest en Wieden	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
R&D Regge en Dinkel	Goedkeurende	N.v.t.	Ernst & Young
WRIJ Rijn en IJssel	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
HHR Rijnland	Met beperking	Onzekerheden van € 9,9 miljoen (range 3%-10%) in naleven interne aanbestedingsregels.	Ernst & Young
WSRL Rivierenland	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
WRO Roer en Overmaas	Goedkeurende	N.v.t.	Ernst & Young
HHSK Schieland en de Krimpenerwaard	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
WVE Vallei & Eem	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
V&V Velt en Vecht	Oordeelonthouding	Op dossier inkoop onzekerheid of wel in voldoende mate wordt voldaan aan Europese aanbestedingsregels	KPMG
VEL Veluwe	Goedkeurende	N.v.t.	Ernst & Young
WZE Zeeuws-Vlaanderen	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
WZV Zeeuwse Eilanden	Goedkeurende	N.v.t.	Deloitte
ZZL Zuiderzeeland	Goedkeurende	N.v.t.	PriceWaterhouseCoopers

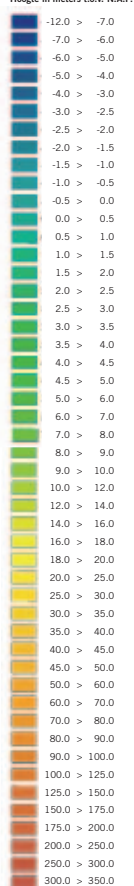
Toelichting op de verschillende soorten accountantsverklaringen

Bij de oordeelsvorming over de jaarrekening spelen de goedkeuringstoleranties een belangrijke rol. Als de goedkeuringstoleranties niet worden overschreden, wordt in beginsel een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven. Als één of beide goedkeuringstolerantie(s) worden overschreden zal geen goedkeurende accountantsverklaring, maar één van de drie andere hieronder aangegeven oordelen worden verstrekt door de accountant.

Soort verklaring	goedkeurend	met beperking	oordeelonthouding	afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% van bruto-lasten)	≤ 1%	> 1% < 3%	–	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% van bruto-lasten)	≤ 1%	> 3% < 10%	≥ 10%	–

Hoogtekaart Nederland

Hoogte in meters t.o.v. N.A.P.

Gebruikte afkortingen waterschappen

A&M	Aa en Maas
AGV	Amstel, Gooi en Vecht
BRD	Brabantse Delta
DOM	De Dommel
HDSR	De Stichtse Rijnlanden
HHD	Delfland
WF	Fryslân
WGS	Groot Salland
HHNK	Hollands Noorderkwartier
WHD	Hollandse Delta
WHA	Hunze en Aa's
WBL	Waterschapsbedrijf Limburg
NZV	Noorderzijvest
WPM	Peel en Maasvallei

R&W	Reest en Wieden
R&D	Regge en Dinkel
WRIJ	Rijn en IJssel
HHR	Rijnland
WSRL	Rivierenland
WRO	Roer en Overmaas
HHSK	Schieland en de Krimpenerwaard
WVE	Vallei en Eem
V&V	Velt en Vecht
VEL	Veluwe
WZE	Zeeuwse Eilanden
WZV	Zeeuws-Vlaanderen
ZZL	Zuiderzeeland

Leeswijzer figuren

- Geen gegevens: geen score vermeld of wit in landkaart
- Bij 'o score'*
- Thema niet van toepassing**

Unie van Waterschappen
Koningskade 40
2596 AA Den Haag
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Telefoon: 070 351 97 51
E-mail: info@uvw.nl
Internet: www.uvw.nl

Tekstproductie: TxT/Hoogte, Rijnsburg
Druk: Opmeer Drukkerij BV, Den Haag
Opmaak: Optima Forma BV, Voorburg
Fotografie: inZicht fotografie, Henri Cormont
Oplage: 2.500
Uitgave: oktober 2010